

ВІЧЕНЦІАЛ

12/98

НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

БАНК 99 Е К С П О

4 МЕЖДУНАРОДНАЯ
ВЫСТАВКА
ИНФОРМАЦИОННЫХ
ТЕХНОЛОГИЙ
И ОБОРУДОВАНИЯ
ДЛЯ БАНКОВ
КОНФЕРЕНЦИЯ
"ПЕРСПЕКТИВНЫЕ
БАНКОВСКИЕ
ТЕХНОЛОГИИ"

10 - 12
ФЕВРАЛЯ
1999

ОРГАНИЗАТОРЫ
ЭКСПОБЮРО, Комиздат,
Департамент информатизации
Национального банка Украины
ИНФОРМАЦИОННАЯ ПОДДЕРЖКА
журнал "БАНКОВСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ"

СПЕЦИАЛЬНАЯ ЭКСПОЗИЦИЯ : СИСТЕМНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ И КОРПОРАТИВНЫЕ РЕШЕНИЯ

АБС
и
международные
стандарты
бухгалтерского
учета

ON-LINE
системы
для
банков

БЕЗОПАСНОСТЬ
информации

ПОРТАТИВНОЕ
оборудование
для банков

СОВРЕМЕННЫЕ
сетевые
технологии

БАНКОВСКОЕ
оборудование

(044) 2959586, 2955186, 2948543, факс 2948502

Редакційна колегія:

БОНДАР В.О.
(голова)
ВОРОНОВА Л.В.
ГРЕБЕНИК Н.І.
КАНДИБКА О.М.
КІРЕЄВ О.І.
КРАВЕЦЬ В.М.
КРОТЮК В.Л.
ЛИСИЦЬКИЙ В.І.
МАТВІЄНКО В.П.
МОРОЗ А.М.
ПАТРИКАЦ Л.М.
(зав.редакцією — головний редактор)
РАЄВСЬКИЙ К.Є.
САВЛУК М.І.
СТЕПАНЕНКО А.І.
ЧЕРНИК І.П.
ШАРОВ О.М.

Номер підготовлено
редакцією періодичних видань НБУ

Головний редактор
ПАТРИКАЦ Л.М.

Заступник головного редактора
КРОХМАЛЮК Д.І.

Відділ монетарної політики
Редактор відділу **ПАПУША А.В.**

Відділ бухгалтерського обліку,
розрахунків та інформаційно-
програмного забезпечення

Редактор відділу **КОМПАНІЄЦЬ С.О.**

Відділ валютного регулювання
та міжнародних банківських зв'язків

Редактор відділу **БАКУН О.В.**

Відділ економіки, законодавчого забез-
печення, банківського нагляду
та комерційних банків

Оглядач фондового ринку **НАУМЕНКО В.О.**

Головний художник
КОЗИЦЬКА С.Г.

Відділ реклами і розповсюдження
Редактор відділу **В'ЮНСКОВСЬКИЙ М.І.**

Літературний редактор **КУХАРЧУК М.В.**

Коректори

СІЛЬВЕРСТОВА А.І., СЛІПУШКО О.М.

Комп'ютерний набір
ЛІТВІНОВА Н.В.

Фотокореспондент
НЕГРЕБЕЦЬКИЙ В.С.

Адреса редакції:

просп. Науки, 7, Київ-028, Україна
тел./факс: (044) 264-96-25
тел.: (044) 267-39-44

Реєстраційне свідоцтво КВ №691

Передплатний індекс 74132

Дизайн, кольороподіл і друк

БЛІЦ ПРІНТ

тел.: (044) 441-89-19

Комп'ютерна верстка
СЕРЬОДКІН В.К.

Дизайн 1-ї сторінки обкладинки
РЯБЕЦЬ В.М.

Технічний редактор
ЦЮРА В.В.

Умовн. друк. арк. 8.0
Підписано до друку 27.11.1998

При передруку матеріалів, опублікованих
у журналі, посилення на "Вісник Національного
банку України" обов'язкове.

Редакція може публікувати матеріали
в порядку обговорення, не поділяючи думку автора.
Відповідальність за точність викладених фактів
несе автор.

Редакція не несе відповідальністі
за зміст рекламних матеріалів.

© Вісник Національного банку України, 1998

ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Щомісячний журнал Національного банку України

Видається з березня 1995 року

№ 12 (34)

грудень

1998

ЗМІСТ

► МАКРОЕКОНОМІКА

3 Доповідь на пленарному засіданні Верховної Ради України Голови Національного банку України **В.А.Ющенко**

6 **М.Домбровськи, П.Ковалев, В.Лепетюк, М.Маркевич**
Причини фінансової кризи в Україні і можливі методи її подолання

10 **Г.Ситкін**
Системний ризик та економічна стабільність

12 **О.Бакун**
60 днів антикризової програми

► МОНЕТИ УКРАЇНИ

14 Про введення в обіг ювілейної монети "Енеїда"

► ВАЛЮТНИЙ РИНOK

15 Інформація за результатами торгів німецькими марками, доларами США на Українській міжбанківській валютній біржі у жовтні 1998 року

15 Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України один раз на місяць (за жовтень 1998 року)

16 Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України щоденно (за жовтень 1998 року)

18 **В.Чернецький**
Євро проти долара

22 **В.Луговський**
EURO: переваги та недоліки

► ФОНДОВИЙ РИНOK

24 Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики, проведених у жовтні 1998 р.

24 Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики за 1998 р.

24 Сума облігацій внутрішньої державної позики, що перебувають в обігу

► ФІНАНСОВИЙ РИНОК

25 **I. Волошин**

Часова структура кредитних ризиків

29 **Д. Гладких**

Міжбанківський ринок кредитних ресурсів: динаміка та основні тенденції

30 Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного банку України, наданими комерційним банкам у 1998 р.

30 Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування Національним банком України комерційних банків у 1998 р.

30 Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті

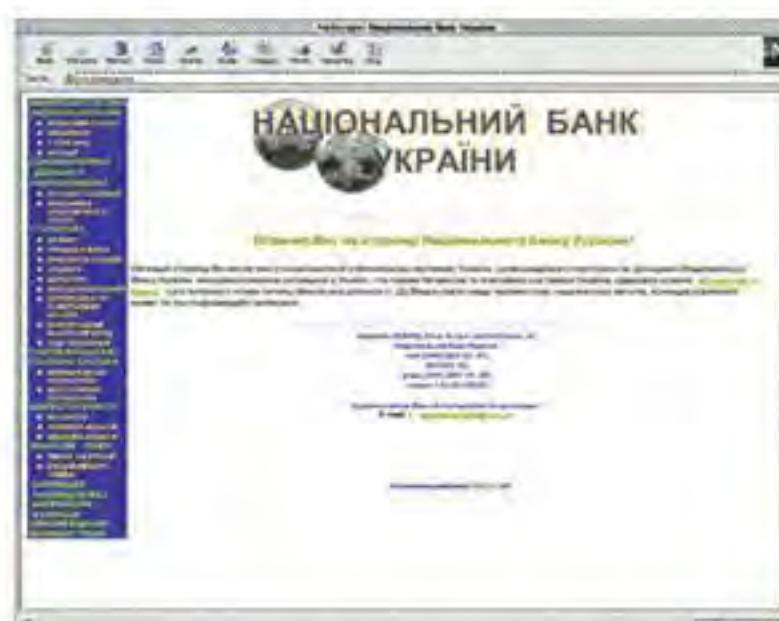
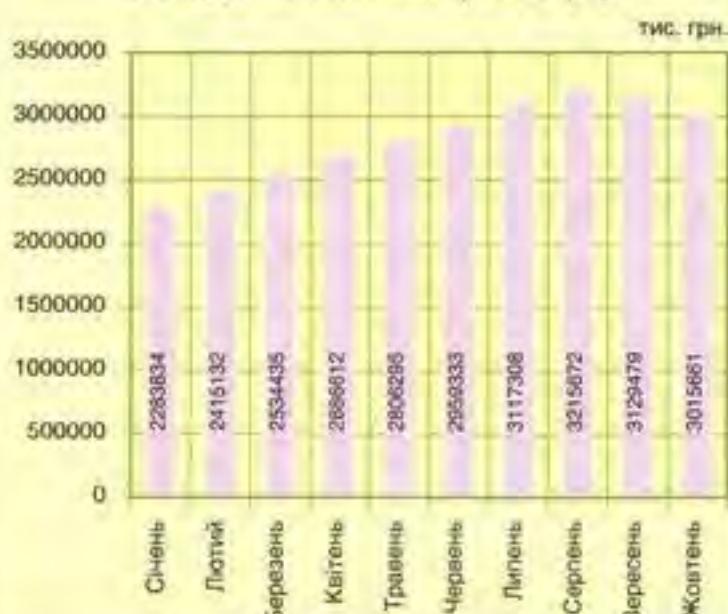
► КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

31 **А. Степаненко**

Банки київського регіону у 1998 році

35 Динаміка фінансового стану банків України на 1 листопада 1998 р.

Вклади населення (1998 р.)

36 Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України", внесені за період із 13 жовтня по 10 листопада 1998 року

36 Банки, вилучені з Книги реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ у вересні — жовтні 1998 року

37 Діючі ліквідаційні комісії по комерційних банках України

38 **М. Дмитренко**
Фінансове управління комерційного банку: функції та особливості діяльності

40 **T. Іванова**
Ризики за активними операціями комерційного банку і його прибутковість

► ВІДРОДИМО НАШІ СВЯТИНИ!

41 **Н. Фесенко**

Засяє золотом собор

► ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС

42 **Н. Іванік, О. Черняк, А. Ставицький**

Методологія розрахунку прогнозу платіжного балансу

► БАНКІВСЬКА СТАТИСТИКА

45 **Л. Воронова**

Проблеми інформаційного забезпечення діяльності банківської системи України

► НАГЛЯД ТА АУДИТ

50 **Джо Селбі**

Національний банк України і банківський нагляд

► ІНВЕСТИЦІЇ

51 **Д. Гамалій**

Оцінка інвестиційної привабливості регіонів України

► МУЗЕЙ НУМІЗМАТИКИ І БОНІСТИКИ

55 **Г. Івакін, Г. Козубовський**

Скарби Михайлівського Золотоверхого собору

59 Зміст журналу "Вісник Національного банку України" за 1998 рік

16 жовтня 1998 року Верховна Рада України заслухала звіт про роботу Національного банку України, баланс його діяльності, зведений баланс банківської системи та розподіл прибутку Національного банку України за 1997 рік і розглянула проект постанови із цього питання. Пропонуємо увазі читачів стенограму доповіді Голови Національного банку України В.А.Ющенка.

ЗІ СТЕНОГРАМИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Доповідь на пленарному засіданні Верховної Ради України Голови Національного банку України В.А. Ющенка

*Шановний Олександре Миколайович!
Шановні народні депутати!*

Національним банком на ваш розгляд подано річний звіт про роботу за 1997 рік, інформацію про баланс діяльності Національного банку за 1997 рік, його бюджет і розподіл прибутку за 1997 рік.

Враховуючи те, що основи монетарної політики 1997 року були заслухані й погоджені з урядом, парламентом України і роздруковані вигляді окремого документа як річний звіт і роздані вам на руки, дозвольте на цих документах і підсумках цієї політики зупинитися виключно тезисно. Це великий за обсягом (на 100 сторінок) документ, де на окремі питання можна одержати конкретнішу відповідь. Дозвольте зараз конспективно зупинитися на основних тенденціях 1997 року і діях Національного банку щодо їх оптимізації.

Основні тенденції розвитку економіки. Реальний сектор економіки

Хоча соціально-економічна ситуація у 1997 році залишалася складною, але можна, очевидно, говорити про деякі ознаки економічної стабілізації. Насамперед це стосується інфляції споживчого ринку: за 1996 рік даний показник становив 39.7, за 1997 рік — 10.1%. Слід нагадати, що "Основами економічної політики на 1997 рік", які затверджено парламентом, цей показник передбачався у розмірі 10—12%. Уповільнюються темпи зниження реального валового внутрішнього продукту. Якщо у 1996 році вони знизилися на 10%, у 1997 році — на 3.2%, то за 8 місяців 1998 року — зросли на 0.2%. Економічне зростання почалося із четвертого кварталу 1997 року.

Фактичний дефіцит державного бюджету минулого року становив 6.7%. Доходи зведеного бюджету у минулому році виконано на рівні 30.4% до валового внутрішнього продукту.

Загальна сума запозичень на міжнародних фінансових ринках у минулому році становила 62.6% від запланованого рівня. Це призвело переорієнтуватися на внутрішні джерела фінансування дефіциту бюджету за рахунок державних цінних паперів. Національний банк працював як один із провідних агентів.

Таким чином, основна частина дефіциту бюджету була профінан-

сована за рахунок коштів від розміщення ОВДП, рівень емісії яких перевишив запланований на 47.7%.

Платіжний баланс України за 1997 рік зведений із від'ємним сальдо у 5 мільярдів доларів США. Тобто країна виступала чистим імпортером іноземного капіталу і для поточного функціонування потребувала подальшого нарощування зовнішнього фінансування.

На фінансування дефіциту бюджету було залучено довгострокових гарантованих і не гарантованих урядом кредитів на загальну суму майже 2 мільярди доларів США. За поточними операціями платіжного балансу зафіксовано від'ємне сальдо у сумі 1.3 мільярда доларів США.

У сфері зовнішньої торгівлі товарами спостерігалося стійке негативне сальдо (4.2 мільярда доларів США). Загальний обсяг товарообороту залишався практично на рівні 1996 року. За 1997 рік

Україна експортувала товарів на суму 15.4 мільярда доларів.

Україна залишається країною з високою залежністю рівня виробництва від критичного імпорту. Імпортозалежність України (співвідношення обсягу імпорту товарів і послуг до обсягу валового внутрішнього продукту) становить 44%.

Усі зазначені дані ми пропонуємо розглядати як підґрунтя або основу моделювання монетарної політики 1997 року. Адже, по суті, на фоні цих економічних процесів і відбувалася діяльність Національного банку щодо реалізації монетарної політики 1997 року.

Основною метою монетарної політики Національного банку України 1997 року (відповідно до статті 99 Конституції) було забезпечення стабільності грошової одиниці України — гривні і на її основі — стабільності споживчих цін.

Характеристика грошового ринку 1997 року

Монетарна політика Національного банку в 1997 році була зорієнтована на розширення грошової маси та утримання визначеного «Основами економічної політики» рівня інфляції, що є підтвердженням відносної забезпеченості народного господарства платіжними засобами і достатнього рівня стабільності грошей.

Зверніть увагу, що при рівні інфляції в 1997 році 10.1% грошова база зросла на 44%, грошова маса — на 34%. Хотів би на-

голосити, що в той час, коли маса грошей зросла на 34%, валове виробництво скоротилося більш як на 3%. Порівняйте, будь ласка, ці дві тенденції.

Таким чином, ми ставили за мету максимально широкий розвиток грошей у 1997 році, але за умови забезпечення тих маяків інфляції, які були затверджені парламентом і урядом. Цей показник нами витримано.

Другий напрям — призупинення тенденції збільшення готівки в обігу і поліпшення структури агрегатів грошового ринку. За 1997 рік обсяг готівки зрос більш як у 1.5 раза — і це є найбільше зростання серед усіх агрегатів грошової маси. Важливо сьогодні зауважити, що за станом на 1 вересня 1998 року обсяг готівки поза банками — на руках населення і в суб'єктів господарювання — становить 6.2 мільярда гривень і знаходиться на рівні обсягів серпня 1997 року. Практично 12 календарних місяців цей найбільш негативний агрегат грошей не зростає. Це, по суті, було одним із факторів утримання контролю над банківською системою у серпні — вересні 1998 року, тому що за цим показником було додатково відмобілізовано у банківську систему 320 мільйонів гривень, що компенсувало відлив вкладів населення із банківської системи. І банківська система України достойно впоралася із проблемою платіжності у серпні і вересні 1998 року.

Надзвичайно важливо зазначити те, що однією із характеристик монетарної політики цього періоду є зростання заощаджень домашніх господарств. У минулому році ці вклади зросли в 1.7 раза, а за 9 місяців поточного року вклади фізичних осіб збільшилися ще на 86%. Таких темпів зростання обсягу вкладів населення, які ми спостерігаємо за останні 20 місяців, в Україні ще не було. Можна з упевненістю вважати це початком відліку інвестиційних процесів у національній економіці, які базуються на зростанні обсягів вкладів базового суб'єкта ринку — населення. Це справді означає початок такої інвестиційної політики. Свої слова я можу підтвердити, показавши динаміку розвитку довготермінових кредитних процесів.

Крім того, це, безумовно, є свідченням зростання довіри людей до грошей і до банківської системи в цілому.

Кредитна емісія Національного банку

Ми запропонували вашій увазі спеціальний додаток, який характеризує (це сторінка 1) структуру емісії Національного банку за чотири останніх роки.

Якщо говорити конкретно про 1997 рік, то за цей час Національним банком випущено в обіг платіжних засобів з урахуванням повернення протягом 1997 року на загальну суму 2.5 мільярда гривень, у тому числі для формування валютних резервів — 46%, випуск цінних паперів — 32% і на підтримку ліквідності банківської системи — 22%.

Хотілося б насамперед зазначити, що кожну із цих сум — чи витрачена вона на формування валютних резервів, чи на викупування державних цінних паперів, чи на безпосередню підтримку комерційних банків — усі гроші Національного банку слід розглядати як витрати на підтримання ліквідності економіки України. Адже, викуповуючи цінні папери чи долар, Національний банк продукує в обіг гривню, яка забезпечує поповнення ринку і служить основою для розвитку і підтримки прагматичних економічних процесів.

Тому просив би, щоб ми ці всі емісійні вливання Національного банку, безумовно, розглядали під кутом радикального підвищення ліквідності банківської системи 1997 року і радикального підвищення пропозицій гривні на ринку 1997 року. Це позитивно позначилося на кредитуванні економіки України 1997 року.

Обсяги заборгованості за банківськими кредитами в національній та іноземних валютах по банківській системі протягом 1997 року зросли на 17%. Якщо скоригувати цей показник на рівень інфляції 10.1%, то можна сказати, що в 1997 році банківська система України вперше дала реальний приріст кредитних вкладень в економіку — 10%.

Заборгованість за кредитами в іноземній валюті на кінець 1997 року становила 33.4% від загальної суми кредитів, наданих банками, а в національній валюті — 66.6%.

Остання таблиця розданих вам спеціальних довідок характеризує якраз динаміку кредитної політики 1997 року в окремих галузях економіки.

У 1997 році кредитний ринок у національній та іноземній валютах зберіг свою короткострокову спрямованість. Залишки заборгованості за короткостроковими позичками за минулий рік зросли з 88.9% до 89.4%, але на кінець вересня цього року їх частка дещо знизилася і становить 85.3%.

Як у минулому, так і в поточному році приріст обсягів довгострокового кредитування був повністю забезпечений інвестиційними коштами банків, і якщо на кінець минулого року вони становили 10.6%, то за 9 місяців 1998 року зросли до 14.7%. Таким чином, ми можемо стверджувати, що Україна почала відлік розбудови власного інвестиційного кредитування завдяки ресурсам, сформованим на базі вкладів населення України і суб'єктів господарювання.

Розвиток ринку державних цінних паперів

Це найбільш деталізований розділ у нашему річному звіті, тому дозвольте доповісти вам лише дві характеристики.

У 1997 році відповідно до закону про бюджет України активно розвивався ринок державних цінних паперів. На первинному ринку в 1997 році Національним банком було проведено 591 аукціон із первинного розміщення цінних паперів. У результаті до державного бюджету в 1997 році надійшло коштів на загальну суму 8.3 мільярда гривень. На вторинному ринку (на фондовій секції УМВБ) за 1997 рік було укладено 505 угод купівлі-продажу державних цінних паперів на загальну суму 371.5 мільйона гривень, що майже у 5 разів більше показника попереднього року.

Вагома частина операцій щодо купівлі-продажу ОВДП здійснювалася на позабірковому вторинному ринку. Обсяг цих операцій за минулий рік становив 6.5 мільярда гривень, що в 3 рази більше від обсягів 1996 року.

Таким чином, можна сказати, що протягом 1997 року було сформовано вторинний ринок державних цінних паперів. Він почав функціонувати як на рівні Української міжбанківської валютної біржі, так і в міжбанківському секторі.

Спеціальний додаток характеризує розвиток фондового ринку. Хто бажає ознайомитися із даним питанням докладніше, просив би звернутися до цієї діаграми.

У вигляді окремої репліки хотілося б лише, шановні народні депутати, прокоментувати одне. В Україні сьогодні точиться велика дискусія про розвиток фондового ринку, його ідеологію, процедуру здійснення відповідних фондових операцій, й інколи проходить думка про те, що взагалі фондовий ринок не вправдовує надій, які на нього покладалися, що він дорогий, неефективний і що потрібно повернутися до попереднього механізму, тобто до механізму прямої банківської емісії, який у 1992—1993 роках привів до жахливої гіперінфляції.

Шановні народні депутати, ми сьогодні як ніколи наблизилися до розуміння того, що друкування грошей і вихід на пряму емісію підтримки дефіциту бюджету — це спосіб якнайшвидшого збіднення посереднього українця. Найшвидша реакція на таку політику — це реакція цін. Нині ми маємо механізм, який упродовж 2 років оберігає українця від стрімкого, карколомного підвищення споживчих цін. Ми просили б звернути увагу на ці та інші фактори і дотримуватися концепції ідеології розвитку ринку, яка сьогодні існує.

Валютний ринок

Розвиток валютного ринку характеризувався подальшою лібералізацією та зростанням обсягів операцій в усіх його сегментах. Хотів би звернути вашу увагу на такі статистичні дані. Порівняно з 1996 роком у 1997 році обороти на валютному ринку зросли на

16.3 мільярда, або на 78%, і становили 37.2 мільярда доларів США.

У 1997 році валютний ринок України зазнав значного тиску внаслідок залучення короткострокового капіталу іноземних інвесторів для фінансування дефіциту державного бюджету шляхом реалізації ОВДП безпосередньо через міжбанківський ринок та Українську міжбанківську валютну біржу. Зазначений тиск коштів був нерівномірним і різноспрямованим.

Щодо цього важливо лише зазначити, що кошти, отримані від нерезидентів, які прийшли минулого року на фондовий ринок України, — 1 мільярд 213 мільйонів — Національним банком повністю відкладено у валютні резерви. Це стало основним джерелом обслуговування виходу нерезидентів у 1998 році із корпоративного і фондового ринку України. Завдячуши цим резервуванням і цій політиці управління резервами, ми забезпечили некризовий вихід нерезидентів 1998 року.

Починаючи з вересня 1997 року ситуація на валютному ринку України кардинально змінилася через відлив іноземного капіталу у зв'язку з відчутним виходом нерезидентів з ринку ОВДП, що за відсутності нових інвестицій і значного зниження Міністерством фінансів дохідності ОВДП за цей період сприяло підвищенню попиту на іноземну валюту.

Спільною постановою Кабінету Міністрів України та Національного банку України 1 вересня 1997 року прийнято цілком правильне рішення про визначення обмінного курсу гривні в межах валютного коридору. Було запроваджено перший коридор, який засвідчив прозорість валютної політики України до кінця 1997 року. Цей коридор ми витримали. Вважаємо, це був один із обов'язкових елементів, один із позитивних сигналів, який ми мусили давати учасникам ринку в той період. По суті, запровадження валютного коридору визначило чіткі орієнтири учасникам зовнішньоекономічної діяльності.

Протягом минулого року офіційний курс гривні щодо долара США змінився із 1.889 на початку року до 1.899 наприкінці року, тобто був девальвований лише на 0.5%. Це свідчить про те, що всю пропозицію доларів, яка була у цей період на ринку, Національний банк уклав у валютні резерви НБУ. На наш погляд, це єдино правильна політика, яка відповідала тактиці, стратегії і факторам, які панували на фондовому грошовому ринку 1997 року.

Офіційний валютний резерв Національного банку України

Незважаючи на значний відлив з України валютних коштів нерезидентів у четвертому кварталі 1997 року, було забезпеченено збільшення обсягів офіційного валютного резерву за 1997 рік на 20% — із 1.993 мільярда до 2 мільярдів 377 мільйонів доларів США. Удосконалення управління валютним резервом здійснювалося шляхом розміщення коштів на депозитах у вигляді строкових депозитів і портфельних інвестицій, придбання урядом цінних паперів США, Німеччини та Італії.

Внутрішній борг України

Заборгованість уряду України перед Національним банком за 1991—1995 роки за наданими кредитами і нарахованими процентами на сьогодні становить 7 мільярдів 748 мільйонів гривень. Враховуючи невизначення законодавством України джерел покриття заборгованості, Національний банк повідомив Верховну Раду про відсутність у нього необхідних для цієї операції коштів і погодився списати несплачені проценти на суму 3.4 мільярда гривень, які на той час перебували на позабалансовому обліку, і за пропонував Верховній Раді та уряду погашення кредитів у сумі 3.1 мільярда гривень, надані Міністерству фінансів за 1991—1995 роки, реструктуризувати на 20 років. Цю пропозицію ми сьогодні теж офіційно вносимо на ваш розгляд.

Вважаємо, що проблема управління боргом 1991—1995 років (цей борг сьогодні є неврегульованою величиною) потребує якнайшвидшого вирішення, і просили б прийняти цю пропозицію у вигляді окремої постанови.

За станом на 1 жовтня 1998 року заборгованість уряду перед Національним банком становила 16 мільярдів 235 мільйонів гривень, із них за ОВДП, що знаходяться у власності Національного банку, — 8 мільярдів 642 мільйони гривень.

За поточні 9 місяців Національним банком у своїй портфель пе-ребрано 75% емісії цінних паперів Міністерства фінансів. І тому ми можемо сьогодні з великою впевненістю сказати, що структура управління національним боргом, тактика обслуговування в найближчі декілька років — повністю в руках України. І залежно від того, які політичні рішення буде прийнято щодо обсягів і процедури обслуговування цих коштів, ми впевнені, що можемо утримати ситуацію під контролем.

Зовнішній борг України

Протягом 1997 року обсяг зовнішнього довгострокового боргу України зрос на 10% і становив наприкінці 1997 року близько 10 мільярдів доларів США. Наприкінці 1997 року основну частину в структурі зовнішнього боргу в розрізі кредиторів становила заборгованість за: зобов'язаннями перед країнами СНД обсягом 3.7 мільярда доларів США, або 38%; позиками міжнародних фінансових організацій — 3.7 мільярда доларів США, або 37% від загального обсягу.

Поточний момент роботи Національного банку

Із 1 січня 1998 року банківська система перейшла на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Цей події передувала велика підготовча робота щодо реформування бухгалтерського обліку та звітності в Національному банку України і в комерційних банках. Реформа проводилася шляхом зміни старих і впровадження нових економічних категорій, формування нової фінансової і статистичної звітності, в основу якої покладено реальну «економіку» банку та створення принципово нових схем збору інформації.

Слід додати, що затрати, пов'язані з реформуванням бухгалтерського обліку та статистичної звітності в банках, запровадженням автоматизованої обробки даних і нового програмного забезпечення здійснено за рахунок власних коштів Національного банку України.

Платіжна система України

У 1997 році СЕП показала свій високий рівень під час переходу банківської системи на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та звітності. Сьогодні у важкій фінансовій ситуації завдяки безперебійній роботі СЕП вдається утримувати всю банківську систему України під контролем та успішно виконувати покладені на СЕП функції загальнодержавної системи міжбанківських розрахунків.

На базі СЕП у 1997 році продовжувала розвиватися депозитарна мережа Національного банку України. Завдяки її минулого року було оброблено 47 тисяч депозитарних розпоряджень від 168 банків. Для довідки можна сказати, що щодня клірингова система України здійснює розрахунки на суму 1.5 мільярда гривень.

Стан розрахунків

У 1997 році ситуація з платежами на внутрішньому ринку України продовжувала погіршуватися. Незважаючи на вжиті заходи, на кінець 1997 року майже 130 тисяч, або кожне третє підприємство України, мало просточену заборгованість, яка обліковувалася у банках відповідно до чинного законодавства.

Національний банк і сьогодні стоїть на позиції, що чистота даних і політика виходу із системної кризи платежів повинні почнатися із багатосекторальних заходів, починаючи від інвентаризації неплатежів — прострочених і строкових, віднесення їх на результати фінансової діяльності, вивірки бухгалтерських звітів 1997—1998 років, ведення вексельної системи, включаючи казначейські векселі. Нині Національний банк і Міністерство економіки, Міністерство фінансів проводять роботу над розширенням інструментарію ринку України, і ми вважаємо, що прогресу у цьому пи-

тенні буде досягнуто в 1998—1999 роках.

Касове виконання державного бюджету

Національний банк і 17 комерційних банків України у 1997 році продовжували виконувати функції касових агентів уряду. З метою подальшого вдосконалення касового виконання державного бюджету передбачається поетапне введення казначейської системи касового виконання бюджету. Для підвищення надійності зберігання бюджетних коштів, а також посилення контролю за їх рухом і використанням у січні 1998 року Міністерством фінансів вирішено було зменшити кількість уповноважених банків до шести.

Організація банківського нагляду

За станом на 1 січня 1998 року в Книзі реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ було зареєстровано 227 банків (на кінець вересня поточного року — 218), із них: 2 державні, 184 акціонерні товариства. З-поміж зареєстрованих банків — 22 банки створено за участю іноземного капіталу, в тому числі 6 (на сьогодні — 9) — зі 100-відсотковим іноземним капіталом. Діяло 2375 філій комерційних банків. В Україні минулого року працювало 28 представництв іноземних банків.

Минулого року Національним банком було розроблено критерії визначення категорії проблемних комерційних банків. Рейтинги банків проводилися за світовою системою оцінки CAMEL з упровадженням системи світових стандартів обліку і звітності. У 1998 році Національний банк приступив до модернізації системи нагляду як із точки зору організації управління, так і методики роботи.

У 1997 році ми завершили інвентаризацію кредитного портфеля комерційних банків, сформували фонд та ідеологію покриття кредитних ризиків комерційних банків. Динаміка розвитку кредитного портфеля дається у спеціальному додатку до тих даних, які є у вас на руках. У ньому ви можете побачити, на наш погляд, позитивну динаміку оптимізації якісних кредитів і утримання контролю за розвитком неякісного портфеля комерційних банків України.

Протягом як минулого, так і поточного років діяльність

Національного банку була зосереджена на формуванні статутних та інших власних фондів комерційних банків. Капіталізація банківської системи торік зросла на 40%, поточного року — на 27%. На перше січня 1998 року капіталізація банківської системи становила 1 млрд. 636 млн. На 1 жовтня обсяг капіталів банківської системи України становив 1 млрд. 959 млн. гривень — практично два мільярди гривень — і зріс порівняно з початком року більш як на 30%.

За станом на 1 січня 1998 року власні фонди комерційних банків порівняно з початком року зросли більш як на 40%. Із них найвищими темпами зростали резервні фонди і статутні фонди.

Шановні народні депутати! Окремим розділом у звіті викладена робота щодо модернізації системи кадрів Національного банку, структури управління, підготовки і перепідготовки банківських спеціалістів, відносин із міжнародними організаціями. З вашого дозволу я на них не зупиняюся.

У звіті за 1997 рік уміщено додаток до висновку міжнародного аудиту діяльності Національного банку за 1997 рік, а також наведено матеріали щодо структури балансу і прибутків Національного банку за 1997 рік.

Правління Національного банку просить вас відповідно до запропонованого проекту постанови Верховної Ради розглянути і взяти до відома звіт Національного банку про роботу за 1997 рік, баланс його діяльності та зведений баланс банківської системи і затвердити розподіл прибутків банку за 1997 рік.

Дякую за увагу.

* * *

Зі співдоповіддю виступив голова Комітету Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності В.Б. Альошин.

В.А. Ющенко та В.Б. Альошин відповіли на запитання депутатів. Постанову Верховної Ради України "Про звіт про роботу Національного банку України, баланс його діяльності, зведений баланс банківської системи та розподіл прибутку Національного банку України за 1997 рік" було прийнято на пленарному засіданні Верховної Ради України 20 жовтня 1998 року.

ПРОГНОЗИ АНАЛІТИКІВ

Причини фінансової кризи в Україні і можливі методи її подолання

Україна завжди викликала інтерес іноземних політиків та економістів. Судження, висловлені у цьому аналізі співробітників Варшавського центру соціально-економічних досліджень CASE, безпристрасними не назвеш. Час показе, який із можливих прогнозів майбутнього нашої країни виявиться правильним. Принаймні українцям і нашим друзям за рубежем хотілося б, щоб він був якнайсприятливішим.

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРИЧИНІ КРИЗИ В РОСІЇ ТА В УКРАЇНІ

Фундаментальні причини обвалу російського рубля і девальвації української гривні восени минулого року ідентичні — довготривала бюджетна криза і сповільнення структурних та системних реформ в обох країнах. Це засвідчує, що ні законодавча, ні виконавча гілки влади не мають достатньої політичної волі для прийняття необхідних рішень щодо скорочення фінансових зобов'язань держави, зміцнення подат-

кової бази. Більш рішуче їм також слід було б усувати бюрократичні обмеження підприємницької активності.

Саме з перелічених причин реальну сферу економіки України все ще не вдається повернути на шлях економічного зростання, а отже, фіiscalна криза загострюється.

За відсутності бюджетної збалансованості жорстка грошова політика могла поліпшити ситуацію лише на визначений, відносно короткий термін. З початку 1995 року в Росії і з кінця 1995 року в Україні центральні банки, розв'язую-

чи проблему фінансування бюджетного дефіциту, перенесли акценти з емісійного кредитування на залучення приватних позичок на внутрішньому ринку казначейських зобов'язань — випуск державних казначейських облігацій (ДКО) та облігацій федеральної позики (ОФП) в Росії, облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) в Україні. Завдяки цьому сповільнілися темпи зростання грошової бази, вдалося стабілізувати курс національних валют, знизити інфляцію (в Україні щодо цього досягнуто кращих результатів, ніж у

Росії) та пригальмувати падіння ВВП. Така політика давала змогу урядам і парламентам обох країн “перевести подих”, але мала серйозний недолік: вона не усуvalа фундаментальних причин макроекономічної незбалансованості. За відносної макроекономічної стабільноти верхні ешелони влади обох країн могли провести фіiscalні і структурні реформи, інтенсифікувати приватизацію тощо. Однак передишка виявилася короткою, вона не була використана для проведення необхідних економічних реформ.

В умовах низького рівня монетизації економіки за недостатнього розвитку фінансового ринку не можна безмежно нарощувати внутрішній борг. Уже в другій половині 1996 року і в Росії, і в Україні внутрішні запозичення як джерело фінансування фактично втратили значення. Надалі з'явилася нова можливість: нерезиденти зацікавилися казначейськими зобов'язаннями. В умовах ейфорії на “ринках, що виникають”, Росія та Україна могли залучити фінансовий капітал на досить хороших умовах, і, як результат, у першій половині 1997 року ставки дохідності за казначейськими зобов'язаннями швидко знижувалися. Інвестори невдовзі усвідомили, якими хиткими є макроекономічні основи в Росії та Україні. Серія криз у країнах Азії відіграла роль додаткового фактора зниження довіри до “ринків, що виникають”. Із листопада 1997 року почався масовий відлив капіталу за кордон, спочатку тільки нерезидентів, а потім і резидентів. Наслідки виявилися вельми неприємними: погіршилося фінансування бюджетного дефіциту, з'явилися проблеми з перевозміщенням старого боргу, швидко скорочувалися валютні резерви. Учасники фінансового ринку дедалі дужче сумнівалися в тому, що Росія та Україна у змозі розплатитися з боргами. Це спричинило різке підвищення ставок дохідності казначейських зобов'язань та процентних ставок на фінансовому ринку. Становище з бюджетом ще більше ускладнилося.

Швидке зниження валютних резервів підтримало довіру до стабільності національної валюти. Це додатково стимулювало відхід резидентів від рубля та гривні до твердої валюти. Монетарна політи-

ка Росії та України була не настільки жорсткою, щоб вдалося запобігти девальвації. Під час припливу капіталу і накопичення валютних резервів ЦБР і НБУ фактично не стерилізували зростання грошової бази скороченням чистих внутрішніх активів. Відношення валютних резервів до грошової бази лишалося низьким, що не забезпечувало достатньої підтримки національної валюти у разі спекулятивної атаки.

Монетарна політика Росії та України була не настільки жорсткою, щоб запобігти девальвації

В умовах скорочення валутних резервів центральні банки взялися поповнювати грошову базу додатковим внутрішнім кредитом. Таким чином, наприклад, НБУ практично відновив широкомасштабне фінансування бюджетного дефіциту шляхом купівлі ОВДП на первинному ринку. Слід сказати, що НБУ не мав вибору, оскільки відмова від конверсії ОВДП призвела б до дефолту уряду. Однак факти свідчать: монетарна політика уряду не була достатньо жорсткою. З кінця 1997 року грошова політика фактично залишалася заручницею фіiscalної незбалансованості.

ВІДМІННІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ СИТУАЦІЇ ВІД РОСІЙСЬКОЇ

Хоча фундаментальні причини девальваційної кризи в обох країнах схожі, українська ситуація виявилася менш драматичною. В Україні по-іншому склалася докризова ситуація, інакшими були і методи керування кризою.

На першому етапі кризи Росія виявилася більш уразливою, ніж Україна, і ось чому:

1. Рівень накопиченого державного боргу в Росії був вишим, ніж в Україні. До цього спричинилося те, що Росія стала спадкоємицею боргів колишнього СРСР. Тут також раніше почав діяти ринок казначейських зобов'язань, що на тлі високого рівня бюджетного дефіциту підштовхнуло Росію в пастку заборгованості.

2. Фундаментальні проблеми посилення фіiscalної дисципліни є в обох країнах, у Росії ж вони ускладнюються федеративним державним устроєм.

3. Структура зовнішньої торгівлі Росії значно змінилася з падінням світових цін на нафту, природний газ та інші первинні ресурси. Країна зазнала значних

збитків, тоді як для України були вигідні зміни в цінах. З другого боку, оскільки споживчий ринок Росії більше залежить від імпорту, девальвація тут призводить до серйозніших інфляційних наслідків.

4. Україна отримала “премію” за зволікання з реформуванням фінансового сектора. Її банки, на відміну від найбільших російських банків, не змогли одержати позичок на міжнародному ринку і не встигли розпочати широкомасштабних операцій із деривативами. Збалансованіша валютні позиції українських банків виявилися менш вразливими щодо девальвації. Таким чином, криза в Росії загострювалася не тільки внаслідок незбалансованого бюджету, а й через нестійкий фінансовий стан банків.

5. Україна уникла істотного відливу капіталу завдяки недостатньо розвинутому фондовому ринку.

6. В Україні немає сильних структур фінансової олігархії. У Росії ж держава і вся економіка країни фактично виявилися заручниками таких структур.

7. Незважаючи на істотні недоліки фіiscalної політики, Україні з початку нинішнього року вдалося досягнути певного зниження бюджетного дефіциту, тоді як у Росії він досі залишається високим.

Приборкуючи кризу після 15 серпня нинішнього року, країни також пішли різними шляхами:

1. Україна не оголосила формально-го дефолту щодо ОВДП. Сумний досвід Росії допоміг “переконати” інвесторів погодитися на добровільну конверсію заборгованості.

Реальний розвиток подій може виявитися гіршим, ніж передбачено пессимістичним прогнозом аналітиків

2. НБУ та уряд України обійшлися без різких рішень стосовно комерційних банків — у Росії такі рішення лише посилили паніку. НБУ за цих обставин продемонстрував, що здатний оздоровити банківський сектор.

3. У Росії фінансова криза дуже швидко перетворилася на урядову, посиливши паніку на валютному та фінансовому ринках. Україна поки що уникла гострого політичного протистояння.

У результаті Україна хоч і повторює ту ж спіраль кризи, що й Росія, однаке рухається нею набагато повільніше. В Україні ще є шанс пригальмувати, обмеживши масштаби можливого зро-

За відсутності бюджетної збалансованості жорстка грошова політика могла поліпшити ситуацію лише на визначеній, відносно короткий термін

стання інфляції і падіння ВВП. Але це залежить від швидкості реалізації антикризового пакета і послідовності закладених у ньому заходів.

МОЖЛИВІ ВАРІАНТИ РОЗВИТКУ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

Прогнозування розвитку макроекономічних подій в умовах фінансової кризи — непросте завдання. Оскільки поточна ситуація швидко змінюється, величезну роль відіграють сучасні психологічні чинники. Однак спробуємо розглянути два можливих сценарії розвитку макроекономічної ситуації — пессимістичний і оптимістичний. Вони побудовані на припущеннях, що антикризових заходів вжито з різною оперативністю.

В обох сценаріях — однакові передумови стосовно бюджетної і грошової політики.

Фінансування дефіциту.

1. Немає доступу до приватних джерел зовнішнього фінансування.

2. Немає внутрішнього фінансування у вигляді ОВДП або подібних цінних паперів (крім НБУ).

3. Чисте фінансування за кредитами міжнародних інституцій (Світовий банк, Європейське Співтовариство) — на від'ємній позначці або у кращому разі дорівнює нулю.

4. Таким чином, ненульовий дефіцит бюджету означає його фінансування за рахунок кредитів НБУ.

Грошова база і резерви.

1. Продовження практики фінансування уряду через НБУ за умов неможливості подальшого скорочення валютних резервів призведе до відповідного збільшення грошової бази. Якщо припустити, що фінансування припиниться, то збільшувати грошову базу можна буде лише за рахунок поповнення резервів, імовірно, шляхом переведення частини валютних активів підприємств і населення у гривню.

2. Навіть за найсприятливіших умов зовнішні позики не дадуть зможи збільшити валютні резерви НБУ. А отриманих кредитів у кращому разі вистачить лише для того, щоб розплатити-

ся за колишні позики.

Пропоновані варіанти відрізняються швидкістю застосування антикризових заходів і масштабами фіiscalної адаптації. Слід зазначити, що пессимістичний прогноз може виявитись насправді гіршим, аніж це випливає з наших розрахунків. Подальше сповзання у кризу може привести в дію додаткові чинники політичного і психологічного характеру (враховуючи досвід Росії), не передбачені в нашій моделі. Так, швидкість грошового обігу (відхід від гривні) може виявитися вищою, ніж ми припускали; можуть різко скоротитися бюджетні доходи (гра платників податків на знецінення своїх зобов'язань перед державою), зрости додаткові витрати (індексація); не гарантовано, що не виникне також банківська криза.

Пессимістичний варіант

Поступове сповзання України в кризу. Сценарій базується на припущенні, що необхідних для "перелому" кризової ситуації заходів не було вжито. Насамперед це стосується швидкого фіiscalного пристосування, тобто досягнення нульового дефіциту або навіть і суфициту бюджету.

Ключовою умовою досягнення стабілізації курсу, а також сенсом заходів середньострокового характеру повинні стати жорстке бюджетне "пристосування" і здійснення структурних змін

Основні характеристики варіанта:

● Дефіцит бюджету в 1998 році — 2.5%, у 1999 році — 1—2%. В умовах відсутності зовнішнього і внутрішнього фінансування дефіцит покривається за рахунок кредитування уряду Національним банком.

● Фінансування бюджетного дефіциту за рахунок НБУ призводить до збільшення чистих внутрішніх активів. Неможливість подальшої стерилізації за рахунок зменшення резервів на тлі

збільшення чистих внутрішніх активів НБУ спричиняється до зростання грошової бази. А це через монетарні механізми призведе до стрибка інфляції. Одночасно зростатимуть недовіра до гривні, інфляційні очікування.

● Внаслідок триваючої девальвації гривні та інфляційних очікувань населення відбувається стрімкий відхід від національної валюти, збільшується швидкість обігу грошей (падіння рівня монетизації), розкручується спіраль інфляції (варіант Росії).

● Відбувається подальше звуження реального сектора економіки, падіння реального ВВП, викликане кризою фінансової системи, труднощами функціонування підприємств в умовах адміністративного тиску (зокрема на експортерів та імпортерів), браку інвестицій. Внаслідок падіння реальних доходів населення скорочується приватне споживання. (Див. таблицю 1).

Оптимістичний варіант

Він передбачає як передумову термінове застосування антикризової програми, яка дасть змогу змінити ситуацію на краще. Заходи мають бути спрямовані на те, щоб зупинити зростання грошової бази, інфляції та повернутися до рівноважного обмінного курсу.

Ключовою умовою досягнення стабілізації курсу, а також сенсом заходів середньострокового характеру повинні стати жорстке бюджетне "пристосування" і здійснення структурних змін. Пенсійна реформа, докорінні зміни системи соціального захисту, прискорена приватизація покликані розвантажити бюджет від надмірних витрат.

Основні характеристики варіанта:

● Фіiscalне збалансування бюджету. При нульових чистих запозиченнях на фінансування дефіциту бюджету із внутрішніх та зовнішніх джерел необхідним є досягнення нульового рівня дефіциту, оскільки інакше його можна профінансувати лише за рахунок емісії НБУ. Обмеження зростання грошової бази і жорстка політика підтримки ліквідності банківської системи дадуть змогу стимулювати зростання обмінного курсу й інфляції. Водночас це стимулюватиме попит на національну валюту.

● Стабілізація обмінного курсу, низькі темпи інфляції сприятимуть відновленню довіри до гривні, а відтак переведенню валютних активів економічних суб'єктів у національну валюту, що разом із поліпшенням платіжного балансу підніме пропозицію валюти, а отже, Національний банк зможе повнити власні валютні резерви.

● Таким чином, прийняття відпо-

Таблиця 1. Можливі траєкторії макроекономічних показників (пессимістичний варіант)

Параметри	1998 рік	1999 рік
Дефіцит бюджету, % від ВВП	2.5	1—2
Обмінний курс грн./долар на кінець періоду	4.5—6.0	6.0—9.0
Інфляція ІСЦ, грудень до грудня	45%	60—100%
Зростання грошової бази	10%	30—50%
Рівень монетизації	10%	8%
Зміна реального ВВП	- 2.5%	- 3—5%

Таблиця 2. Можливі траєкторії макроекономічних показників (оптимістичний варіант)

Параметри	1998 рік	1999 рік
Дефіцит бюджету, % від ВВП	2.0	0
Обмінний курс грн./долар на кінець періоду	3.5	3.5–4.5
Інфляція ІСЦ, грудень до грудня	30%	10–15%
Зростання грошової бази	5%	10%
Рівень монетизації	13%	13%
Зміна реального ВВП	- 1.5%	- 1.0%

відної антикризової програми та вплив інших стримуючих чинників дадуть зможу на кінець 1999 року стабілізувати курс національної валюти на рівні 3.5–4.5 грн./долар. (Див. таблицю 2).

КОРОТКОСТРОКОВІ АНТИКРИЗОВІ ЗАХОДИ

Серед короткострокових заходів (у перспективі кількох тижнів), які могли б запобігти подальшому поглибленню фінансової кризи, — дії щодо нормалізації валютного ринку, завершення конверсії боргу з ОВДП, як найшвидший перехід до бездефіцитного бюджету (припинення подальшого накопичення бюджетного дефіциту починаючи з четвертого кварталу нинішнього року), проведення широкомасштабної грошової приватизації.

Найневідкладнішим завданням є повернення гривні вільної поточної конвертованості, тобто скасування адміністративних обмежень на валютному ринку, введених на початку вересня. Аби уникнути стрибка курсу гривні під час скасування обмежень, НБУ рекомендується вжити заходів щодо короткострокового “стиснення” ліквідності банківської системи. Це можна здійснити, посиливши нормативи резервування та контроль за їх послідовним виконанням, проводячи депозитні аукціони тощо. Водночас необхідно посилити нагляд за слабкими банками, при потребі вдаючись до процедури банкрутства.

Вживачи таких заходів, можна буде зняти адміністративні обмеження, які заважають нормальному функціонуванню валютного ринку. За відсутності реального обмінного курсу суб'єкти ринку позбавлені інформації про існуючі тенденції, а держава — ринкових жителів управління ними. Отже, необхідно здійснити лібералізацію поточних торгових операцій, скасувати фактично діючий нині в НБУ тендерний комітет, обов'язковий продаж валутної виручки та обмеження щодо репатріації доходів нерезидентів. Без цього за нинішньої системи регулювання не можна заспокоїти валютний ринок і повернути

обмінному курсу ринкову рівновагу.

Запровадження грошової приватизації сприяло б досягненню відразу кількох шлей: просуванню процесу структурних реформ, поповненню бюджету виручкою від приватизації, поповненню валютних резервів НБУ (у разі участі іноземних інвесторів) і принаймні частковому відновленню довіри до економічної політики України.

СЕРЕДЬНОСТРОКОВА ПРОГРАМА

Як випливає з наших підрахунків, умовою подолання фінансової кризи є бездефіцитний бюджет у коротко- і середньостроковій перспективі. Щоб мати такий бюджет, замало суто механічних заходів, спрямованих на секвестрацію бюджетних витрат (оскільки вони ведуть до нарощування бюджетної заборгованості й падіння загальної фінансової дисципліни) або на мобілізацію збору податків. На часі системне скорочення фінансових зобов'язань держави, у тому числі в соціальній сфері. Отож слід негайно провести пенсійну реформу. При цьому не обійтися без підвищення пенсійного віку, обмеження права дострокового виходу на пенсію, скасування галузевих та професійних привілеїв, скорочення числа пенсій з інвалідністі, зниження пенсій працюючих пенсіонерів, зменшення розміру й кількості персональних пенсій. Потрібно посилити принцип адресності інших соціальних допомог. Настав час відмінити так звані соціальні пільги, тобто право на безоплатне або за пільговими цінами придбання ряду товарів і послуг. Реформа бюджетної сфери має передбачати скорочення мережі установ охорони здоров'я, освіти, культури, часткове введення платних послуг та запровадження механізму конкуренції у наданні цих послуг.

Скасування низки політичних обмежень у сфері приватизації сприятиме прискоренню структурної перебудови української економіки, залученню іноземного капіталу, а також поповненню бюджету додатковими коштами. Поряд із широкомасштабною дерегуляцією і

податковою реформою це прискорить розвиток приватного бізнесу і допоможе Україні повернутися на шлях економічного зростання.

Детальні пропозиції щодо податкової реформи і дерегуляційних заходів містяться у меморандумах CASE і НІД.

На відміну від попередніх рекомендацій, до пакета реформ передбачено ввести також заходи, спрямовані на відновлення довіри до національної валюти і забезпечення її стабільності в довгостроковій перспективі. Досвід нинішньої кризи спонукає до рішень, які дали б змогу здійснювати цілком незалежну від політичного тиску монетарну політику. Тому ми пропонуємо запровадити систему *currencty board*, яка означає режим стовідсоткового резервування національної валюти при жорсткому обмінному курсі щодо певної іноземної валюти (на практиці це може бути або долар США, або євро), зафіксованому у відповідному законі. В режимі *currencty board* грошова база повинна повністю покриватися чистими валютними резервами центрального банку. Йому заборонено надавати кредити уряду і комерційним банкам у будь-якій формі. Він не має права проводити операції на відкритому ринку. Процентні ставки визначаються виключно на ринку. Сенс цього режиму полягає в унеможливленні політичного тиску на грошову політику. Це підвищить довіру населення і підприємців до національної валюти. За такої ситуації вона стане повним еквівалентом конвертованої валюти (долара або євро). Досвід Аргентини, Естонії, Литви і Болгарії свідчить, що застосування системи *currencty board* дає змогу швидко знизити інфляцію, допомагає посилити фіскальну дисципліну, повернути довіру до національної валюти і створити умови для економічного зростання країни.

Для успішного впровадження цієї системи необхідно не лише накопичити достатні валютні резерви (яких нині обмаль), а й подолати дефіцит бюджету, прийняти програму санациї банківської системи. Це означає, що реально втілити нову систему в Україні можна не раніше середини наступного року.

Марек Домбровський,
керівник проекту макроекономічної політики в Україні, віце-президент Ради фундації CASE.

Павло Ковалев,
економіст.

Вадим Лепетюк,
економіст.

Малгожата Маркевич,
консультант.

УРОКИ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Системний ризик та економічна стабільність

Однією з головних причин виникнення фінансової кризи в Росії була системна банківська проблема, яку не вдалося вчасно вирішити чи хоча б пом'якшити. У світовій практиці існує чимало методів виявлення ознак системної банківської проблеми і шляхів її подолання. У цій статті розглянемо основні з них.

Геннадій Ситкін,
головний економіст відділу дослідження
банків управління координації з питань банківського нагляду НБУ.

Системна банківська проблема виникає тоді, коли значній частині банків, особливо великих, загрожує банкрутство внаслідок втрати ліквідності. За таких умов фінансово-кредитні установи не можуть своєчасно виконувати свої зобов'язання, що може спричинити фінансові втрати клієнтів і кредиторів. У свою чергу, такі втрати негативно впливають на економіку в цілому. Якщо ж населення взагалі втрачає впевненість у тому, що банки спроможні виконати свої зобов'язання, системна проблема може перерости в гостру кризу. Така загроза майже неминуча в умовах поєднання загальної макроекономічної нестабільності і низької рентабельності виробничого сектора економіки.

Системна банківська проблема призводить до суттєвих негативних макроекономічних явищ. Серед них — неефективне розміщення заощаджень, висока вартість фінансового перерозподілу, надзвичайно високий рівень відсоткових ставок і позикової маржі, розладнання міжбанківського та інших фінансових ринків, поширення практики використання послуг іноземних банків тощо. Зрештою все це зумовлює зниження економічної ефективності та падіння реального життєвого рівня і добробуту населення.

Якщо системна банківська проблема переростає у банківську кризу (яка, в свою чергу, може спровокувати широкомасштабну фінансову кризу), здебільшого наслідком цього є зменшення вартості активів неліквідних банків, їх доходності, підвищення ризиків неплатежів. Виникають проблеми з платоспроможністю і в окремих великих банків.

Головними причинами неплатоспроможності банків у країнах із перехідною економікою є погана якість активів і на-

рошування ризиків, зокрема, пов'язаних із наданням нових кредитів, які не повертаються у передбачені строки. Крім цього, діється взнаки недостатньої кваліфікації керівництва і персоналу банків, повільне впровадження консервативних стандартів кредитування тощо.

В умовах відсутності альтернативних джерел фінансування підприємств (фондового ринку або державного фінансування) спостерігається зростання обсягу неплатежів, збільшується валюта балансу банків або підприємств, які не виконують своїх зобов'язань. Ефективні вкладення активів таких підприємств стають практично неможливими.

Якщо системна банківська проблема співіснує з інфляцією, то кредитоспроможність банків тимчасово підвищується за рахунок зниження реальної величини як зобов'язань, так і проблемних активів. Однак при цьому зменшується і реальна вартість здорових активів, внаслідок чого "виграш", одержаний завдяки інфляції, зводиться нанівець.

В усіх країнах світу однією із функцій центрального банку держави є вирішення проблем ліквідності в одному чи кількох великих, соціально важливих банках із метою мінімізації системної банківської проблеми і недопущення банківської кризи. У такому разі центральний банк виступає у ролі кредитора в останній інстанції, одночасно встановлюючи особливий режим нагляду за банками, які не в змозі отримати кредити в достатньому обсязі на міжбанківському ринку. Оскільки у передкризовій ситуації неможливо встановити верхню межу для кредитування, центральний банк змушені надавати кредитно-фінансовим установам країни значні суми. Адже будь-які намагання обмежити чи заборонити вилучення вкладниками депозитів або

інших коштів із банків приведуть до ще більшої недовіри до національної банківської системи.

У економічно розвинутих країнах світу, які у процесі свого історичного розвитку неодноразово зазнавали низького впливу фінансових криз, дійшли висновку: державі вигідніше взяти на себе витрати для підтримки кредитоспроможності центрального банку, який може, у свою чергу, оздоровити проблемні банки, ніж допустити в країні неконтрольований розвиток фінансової кризи.

Отже, головний урок такий: для забезпечення кредитоспроможності центрального банку як банку банків усі витрати на перебудову банківської системи має брати на себе держава. Фінансування проблемних банків за допомогою кредитів центрального банку мають бути частиною загальнодержавної програми перебудови банківського сектора економіки.

Практичний досвід державної фінансової підтримки проблемних банків розглянемо на прикладі Франції. Масштаби цієї підтримки тут залежать від величини загальної оцінки (у балах) і обсягу власних фондів проблемного банку. Методика цієї оцінки, яку викладено нижче, безумовно, може бути використана (принаймні як орієнтир) і службами банківського нагляду країн із перехідною економікою.

ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА ПРОБЛЕМНОГО БАНКУ

Аналіз організації щоденної роботи проблемних банків виявив такі найпоширеніші недоліки:

- ◆ відсутність системного аналізу;
- ◆ застарілі стереотипи процесу управ-

ління прибутками;

- ◆ недостатній професійний рівень керівників і персоналу;
- ◆ відсутність оперативних інформаційних зв'язків між банками;
- ◆ незадовільний рівень комп'ютеризації усіх підрозділів;
- ◆ невисокий загальний культурний рівень обслуговуючого персоналу.

Стосовно ж методів рейтингової оцінки проблемних банків, то вони ґрунтуються на аналізі таких факторів:

- ◆ перспективи розвитку банку взагалі;
- ◆ його здатність своєчасно адаптуватися до змін в економіці;
- ◆ наявність необхідних ресурсів (персоналу, інформаційних технологій тощо);
- ◆ якість роботи операційних відділів банків;
- ◆ наявність адекватних систем внутрішнього контролю;
- ◆ якість управлінського апарату (освіта, досвід роботи, авторитетність);
- ◆ наявність обґрунтованої стратегії розвитку;
- ◆ стабільність результатів поточної діяльності;
- ◆ якість балансових і позабалансових зобов'язань;
- ◆ відповідність рівня ризиків власним фондам банку;
- ◆ відповідність власних фондів банку майбутнім потребам;
- ◆ гнучкість ресурсів банку;
- ◆ спроможність банку збільшувати власні фонди;
- ◆ здатність банку протистояти негативним впливам політичних, економічних і соціальних факторів;
- ◆ можливість своєчасної підтримки з

боку акціонерів.

Більшість цих факторів неможливо виразити за допомогою кількісних показників чи коефіцієнтів.

Саме тому в економічно розвинутих країнах, зокрема у Франції, застосовується шкала оцінок у балах. Вона складається із коефіцієнтів (нормативів), узагальнених даних про діяльність банків, оцінки еволюції (динаміки) цих коефіцієнтів та узагальнених даних, загального стану банків (так званого прохідного балу, про який піде мова нижче), остаточної оцінки. При цьому використовуються узагальнені дані про валюту балансу банків, їх чисті активи і власні фонди, а також дані про основних акціонерів.

Розрахунок показників фінансового

Таблиця 2.		
Коефіцієнт I, %	Коефіцієнт II, %	Бал
менше 5	менше 5	0
від 5 до 7.5	від 5 до 10	1
від 7.5 до 10	від 10 до 15	2
від 10 до 12.5	від 15 до 20	3
від 12.5 до 15	від 20 до 25	4
понад 15	понад 25	5

стану банку робиться на основі даних консолідованих балансу та рахунку прибутків і збитків за останні два роки. При цьому використовуються такі показники: валюта балансу, обсяг чистого банківського продукту, чистий результат, власні фонди, загальні витрати (в тому числі оплата персоналу, податки та збори, видатки загального характеру). На їх підставі розраховуються такі коефіцієнти:

I. Показники платоспроможності:

а) європейський коефіцієнт платоспроможності, запроваджений у країнах — членах ЄС відповідно до директиви Євросоюзу від 18.12.1989 р., згідно з якою банки мають підтримувати мінімальне (не менше 8%) співвідношення між власним капіталом і сумою ризикових активів і позабалансових угод. При цьому активи оцінюються залежно від ступеня ризику за шкалою 0, 10, 20, 50 і 100%;

б) коефіцієнт Кука, який встановлює для банків мінімальне відношення (8%) власних фондів банку до активів, що оцінюються з урахуванням ступеня ризику кожного з його елементів;

в) відношення суми власних і резервних фондів до суми кредитів і рахунків дебіторів;

г) відношення різниці між сумами створених і використаних резервів до суми кредитів, рахунків дебіторів і цінних паперів для розміщення;

г) співвідношення власних фондів і постійних ресурсів.

II. Показники продуктивності:

а) відношення чистого банківського продукту до чисельності зайнятих;

б) відношення чистого прибутку до чисельності зайнятих;

в) відношення валового доходу до чисельності зайнятих.

Загальні фінансові показники діяльності банків оцінюються за п'ятибалльною системою (див. таблицю 1).

Загальний бал за вказаними вище показниками визначається як середньоарифметична величина з отриманих балів і балу головного акціонера.

Оцінка еволюції узагальнюючих показників за два останні роки визначається за такою шкалою:

- ◆ збільшення показника до 5% оцінюється у 0 балів;
- ◆ на 5 – 10% – 1 бал;
- ◆ на 15 – 25% – 2 бали;
- ◆ на 35 – 45% – 4 бали;
- ◆ понад 45% – 5 балів.

Так оцінюється еволюція кожного з п'яти узагальнюючих показників за два роки, а потім визначається середньоарифметичний бал оцінки динаміки усіх п'яти узагальнюючих показників.

За цією ж шкалою визначається оцінка у балах динаміки показників платоспроможності і продуктивності, а потім визначається середній бал за кожною групою показників.

Загальна оцінка динаміки усіх трьох груп показників визначається як середньозважена середніх балів за кожною групою; при цьому середній бал оцінки еволюції платоспроможності помножується на 0.5, продуктивності – на 0.1.

Далі оцінюються абсолютні значення коефіцієнтів платоспроможності, рентабельності і продуктивності.

Для оцінки європейського коефіцієнта платоспроможності та коефіцієнта Кука використовується одна шкала (коефіцієнт I), а для оцінки коефіцієнта, який відображає відношення суми власних фондів і резервів до суми кредитів, наданих клієнтам, – інша (коефіцієнт II) (див. таблицю 2).

Оцінка відношення різниці між створеними та витраченими резервами до суми наданих кредитів, залишків на рахунках дебіторів і цінних паперів для розміщення (І) та частки власних фондів і постійних ресурсів у активах банків (ІІ) здійснюється, як показано у таблиці 3.

Таблиця 3.

Показник I, %	Показник II, %	Бал
менше 0.5	менше 50	0
від 0.5 до 0.8	від 50 до 60	1
від 0.8 до 1.2	від 60 до 70	2
від 1.2 до 1.5	від 70 до 80	3
від 1.5 до 2.0	від 80 до 90	4
понад 2.0	від 90 до 100	5

Таблиця 1.	
Показники, млрд. французьких франків	Бал
Сума балансу	
менше 1	0
від 1 до 5	1
від 5 до 10	2
від 10 до 25	3
від 25 до 100	4
понад 100	5
Чистий прибуток	
менше 1	0
від 1 до 10	1
від 10 до 100	2
від 100 до 500	3
від 500 до 1000	4
понад 1000	5
Власні фонди	
менше 10	0
від 10 до 50	1
від 50 до 100	2
від 100 до 500	3
від 500 до 1000	4
понад 1000	5

АКЦЕНТИ

60 днів антикризової програми

Таблиця 4.		
Показник I, %	Показник II, %	Бал
понад 75	менше 5	0
від 75 до 60	від 5 до 10	1
від 60 до 45	від 10 до 15	2
від 45 до 30	від 15 до 20	3
від 30 до 15	від 20 до 25	4
менше 15	понад 25	5

Потім оцінюються показники рентабельності: показник I відображає відношення суми загальних витрат до обсягу чистого банківського продукту, показник II — рівень рентабельності капіталів банку (див. таблицю 4).

Далі визначається оцінка показників продуктивності: показник I відображає обсяг чистого банківського продукту на одного зайнятого, а показник II — відношення чистого прибутку до чисельності зайнятих (див. таблицю 5).

Після визначення усіх балів розраховується загальний бал як середньозважена величина з використанням таких множників: середній бал оцінки узагальнених показників і середні бали, які оцінюють еволюцію загальних показників і коефіцієнтів, помножуються на 0.3; середній бал оцінки абсолютних величин коефіцієнтів помножується на 0.7. Величина розрахованого таким чином загального балу може коливатися від 0 до 5. Якщо він дорівнює 0, то вважається "непроходним". Це означає, що банк справді потребує державної підтримки.

Таблиця 5.		
Показник I, тис. FRF	Показник II, тис. FRF	Бал
менше 200	менше 25	0
від 200 до 400	від 25 до 50	1
від 400 до 600	від 50 до 75	2
від 600 до 800	від 75 до 100	3
від 800 до 1000	від 100 до 125	4
понад 1000	понад 125	5

"Непроходними" балами вважаються також нульові оцінки таких показників, як європейський коефіцієнт платоспроможності, коефіцієнт Кука, рівень рентабельності та обидва показники продуктивності.

У межах політики пруденційного регулювання банківського сектора економіки фінансово-кредитні установи, які мають загальну оцінку від 2 до 2.5 балів, можуть розраховувати на державну допомогу у розмірі 20% від власних фондів.

Цей досвід Франції, як і багатьох інших економічно розвинутих країн, заслуговує на увагу. Він може допомогти долати виникаючі системні банківські проблеми, які мають здатність переростати у широкомасштабні фінансові кризи.

Напроцід вдало влаштована наша пам'ять: погане в ній довго не затирається. Можливо, тому загострення фінансової ситуації інколи сприймається так, ніби йому не передувала довга смуга загальноекономічного спаду. Хоча багаторічного повсякденного економічного всеобучу, здавалося б, уже достатньо для того, щоб навчитися відрізняти причини від наслідків.

Спливло небагато часу відтоді, як Президент України, котрому не дорікнеш у нестачі оптимізму, попереджав: "Ми ніколи не були під такою загрозою фінансової катастрофи", — а вже можна аналізувати перші результати роботи за антикризовою програмою уряду та Національного банку України.

БОРГОВА ХРОНІКА

50.7 млрд. гривень, або 14.9 млрд. доларів — таким був, за словами міністра фінансів України Ігоря Мітюкова, державний борг України за станом на 1 жовтня 1998 року. Ця сума на 73.4% складається із зовнішнього та на 26.6% — із внутрішнього боргу. Ігор Мітюков на дні уряду у Верховній Раді 10 листопада так виклав новітню історію накопичення боргів.

Від 1992 до 1994 року зовнішній борг утворювався безсистемно — шляхом надання урядових гарантій за іноземними кредитами. На початок 1994 року державний борг становив 4.8 млрд. доларів США, з них 75% — зовнішній борг. На другому етапі (1994—1996 роки) Україна почала освоювати ресурси міжнародних фінансових організацій. Зовнішній борг зріс на 56%. Третій етап (із 1997 року) характерний тим, що для фінансування дефіциту держбюджету із зовнішніх джерел Україна стала користуватися комерційними позиками.

Щодо внутрішнього боргу, то до 1996 року він формувався переважно емісійним шляхом. Заборгованість за прямими кредитами НБУ, включаючи нараховані за ними відсотки, на 1 січня 1996 року досягла 7.7 млрд. грн. і становила 96% державного внутрішнього боргу. Цю заборгованість списано законом України від 23 січня 1997 року.

Із 1996 року динаміка внутрішнього державного боргу визначалася в основному випуском ОВДП. На 1 жовтня 1998 року цей борг становив 13.4 млрд. грн., із яких 82% — заборгованість за ОВДП.

Одним із факторів, що визначає можливість заолучення коштів для кожної країни, є гранична межа боргу, який во-

на може обслуговувати без ризику виникнення кризи платежів. Головною характеристикою зовнішнього боргу є співвідношення його суми до валового внутрішнього продукту. Нині обсяг державного боргу України становить 48.4% від ВВП і загалом не вважається критичним. Проблема полягає в тому, що наші державні боргові зобов'язання короткотермінові. Для виміру навантаження на бюджет використовується співвідношення запланованих платежів із обслуговуванням боргу до суми бюджетних доходів. Критичний рівень цього показника — 25—30%, і для України — 25.7% — він уже є дещо небезпечним.

За розрахунками народних депутатів, на обслуговування внутрішнього і зовнішнього боргу за 9 місяців поточного року Україна витратила 9.9 млрд. гривень, або 95% усіх доходів державного бюджету.

Наведена хронологія свідчить, що впродовж останніх років на фоні ненухильного економічного спаду відбувалося небезпечне накопичення державних боргів. Врешті-решт це не могло не позначитися на фінансовому стані країни. Млявоплинна економічна криза (типовий перебіг хронічної хвороби) неминуче мала перейти у фінансову лихоманку.

Поштовхом послужило загострення ситуації в Росії. У вир падіння рубля були втягнуті валюти близьких і даліх сусідів, не кажучи вже про країни, тісно пов'язані з російською економікою. Не втрималася й українська гривня. Оскільки відповідальність за фінансову стабільність — чи не єдине надбання на шляху реформ — поділяє центральний банк країни, то на його адресу посыпалося чимало питань і критичних зауважень.

НБУ І МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА

На прес-конференції, що відбулася 4 листопада в Національному банку, Голова НБУ Віктор Ющенко ознайомив присутніх із основними характеристиками роботи грошового і валутного ринку, станом ліквідності банківської системи, динамікою розвитку активних операцій, політикою реформування. Цей захід — не відповіль на критику з боку політиків: Національний банк, зазначив його керівник, “прагне щодня вичерпно інформувати про суть своєї позиції і суть наслідків, які можуть виникнути при тому чи іншому спрямуванні монетарної політики”.

Нині Україна перебуває у перехідному періоді щодо принципів встановлення монетарної політики. До 1998 року її засади затверджувалися парламентом країни. На 1998 рік за домовленістю з Верховною Радою представлено єдиний документ уряду і Національного банку, в якому чітко регламентовано фіiscalну, бюджетну і монетарну політику.

У меморандумі економічної політики, розробленому урядом та НБУ на 1998, 1999 і 2000 роки, є розділ монетарної політики, де помісично представлено всі монетарні характеристики на 1998 і 1999 роки. Наведені критерії узгоджено з Міністерством економіки та Міністерством фінансів. Положення економічного меморандуму покладено в основу бюджету та економічної політики на 1999 рік.

За Конституцією України основні засади монетарної політики має розробляти і контролювати Рада Національного банку. НБУ виходить із того, що монетарна політика — це продукт центрального банку. Рада ж має бути консультивним органом — органом, який репрезентує цю політику учасникам ринку, політичним колам, населенню. Вона повинна контролювати, наскільки монетарна політика НБУ є адекватною декларованим основам бюджетної політики.

На думку Віктора Ющенка, монетарна політика у своїй основі має бути автономною. Але формувати і здійснювати її належить у руслі економічної і бюджетної політики, розробленої урядом. Національний банк, користуючись власним інструментарієм та орієнтуючись на значення мультиплікатора, показники швидкості обігу, стану ринку та багатьох інших параметрів, адаптує монетарну політику щодо політично визначених критеріїв стабільності.

НБУ — єдиний інститут, який повинен нести відповіальність за монетарну політику. За такого розмежування прав та обов'язків Україна почне працювати в полі європейського законодавства. Стат-

тею 107 Маастрихтської угоди, що регулює процедуру управління центральним банком, встановлюються критерії, яких сьогодні дотримуються не лише Європейський центральний банк, а й центральні банки країн Європейського Союзу.

ВАЛЮТНИЙ РИНОК — У ВІДНОСНІЙ РІВНОВАЗІ

Свідченням того, що Національний банк України проводив ефективну політику, є розвиток подій упродовж 60 найкритичніших днів — від середини серпня до середини жовтня. Антикризована програма, розроблена урядом та НБУ, була, за оцінкою Віктора Ющенка, “з точки зору інструментарію — правильною, з точки зору амбіційності — сильною, з точки зору реалізації — ефективною”. Основної мети — утримання стабільності курсу гривні та цін — досягнуто, і на порядку денного нині стоять питання підготовки спеціальних інструментів та системних дій, які б дали зможу реалізувати політику стабільних цін і грошей до кінця року. Для цього НБУ спільно з місією МВФ провів комплексний аналіз показників, які характеризують стан торговельного обороту, платіжного балансу та виконання бюджету України, з метою визначити тенденції розвитку грошової і валутної політики.

На початок листопада встановилася відносна рівновага попиту (середній щоденний обсяг близько 20 млн. доларів) і пропозиції (23—29 млн. доларів) вільно конвертованої валюти. Причому у структурі пропозиції приблизно 2/3 посідала частка вільного продажу і лише третина, а часом і четверть, — обов'язковий продаж вільно конвертованої валюти. Це свідчення того, що агенти ринку високо оцінили досягнутий рівень рівноваги і курсової стабільності. Деяке перевищенння пропозиції дозволило Національному банку поповнити свої валютні резерви. Правління НБУ, як і раніше, дотримується правила: діяти не всупереч тенденціям, а супроводжувати їх.

Не можна сказати, що обрана валутна політика легко здобула право на життя — НБУ відстоював її упродовж багатотижневої дискусії з МВФ, яка велась у Києві та Вашингтоні і завершилася досягненням взаєморозуміння. На 1 листопада у повному обсязі виконано роботу за програмою розширеного фінансування EFF у частині критеріїв і маяків монетарної та валутної політики. Динаміка приросту грошової бази (12.3%) та “широких” грошей (14.8%) за поточний рік, враховуючи жовтень, відповідає основам економічної політики і бюджет-

ту 1998 року щодо наповнення економіки грошовими засобами.

БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ ЗБЕРЕЖЕНО

Окремий розділ програми EFF становить структурні заходи з реформування банківської системи. Ними передбачено адаптацію до міжнародних стандартів, аналітичну перевірку сімки найбільших комерційних банків України, модернізацію системи нагляду та зміну моделі управління наглядом НБУ. Заходи з реформування банківської системи виконуються відповідно до термінів, узгоджених із місією МВФ та урядом України. Тому керівництво НБУ впевнене, що рішення місії МВФ у питаннях, які належать до компетенції Національного банку, будуть цілком позитивними.

Утримати фінансову та цінову стабільність не вдалося б без збереження контролю за діяльністю банків. Банківська система України залишається платіжною і має відповідний ліквідний запас, що гарантує своєчасне і повне проведення платежів.

Своєчасною була політика формування обов'язкових резервів. Абсолютна більшість комерційних банків — близько 75% — справилася з поставленими вимогами. Відтак, попри вилучену населенням із 27 вересня значну суму банківських вкладів — близько 400 млн. гривень, — ситуація не вийшла з-під контролю. Було забезпечено рівні умови щодо банківської конкуренції, рівні засади політики формування обов'язкових резервів; вилучено всі преверенції незалежно від секторальної діяльності банків, спеціальних програм чи особливостей їх роботи.

В обов'язкових резервах враховувалися облігації Міністерства фінансів, викуплені з метою формування резерву покриття ризиків вкладників комерційних банків. Згідно з указом Президента про формування страхового фонду вкладників банків зобов'язані забезпечити готівкову позицію цього резерву. Тому Правлінням НБУ розроблено спеціальний графік мобілізації готівкового ресурсу з поступовою відмовою від формування резервів через облігації державної позики. Таким чином, банки, які брали участь у формуванні фонду покриття ризиків вкладників, м'яко адаптуються до положень указу Президента стосовно формування ліквідного грошового фонду.

Одним із ключових пунктів програми реформування банківської системи є аналітичне обстеження семи найбільших комерційних банків України з метою

оцінити структуру, якість, динаміку їхніх активів і пасивів та здійснити потому відповідні заходи щодо забезпечення високої ліквідності у поточній діяльності й запобігання системному ризику в банківській системі. Цю роботу НБУ проводить спільно з 40 експертами із 7 країн. Очікується, що на базі цих досліджень будуть зроблені висновки щодо моделі капіталізації банківської системи за рахунок злиття, об'єднання та інших форм стабілізації роботи комерційних банків України.

Згідно з розпорядженням Президента України працює комісія, яка готує проект указу про реформування банківської системи. Завдання, власне, полягає у тому, щоб знайти модель збереження ліквідності, стабільності, надійності роботи банківської системи.

ДЕРЖАВНИМ ЗАПОЗИЧЕННЯМ – АЛЬТЕРНАТИВНУ МОДЕЛЬ

У Національному банку переконані, що для поглиблення стабілізації на грошовому ринку та утримання контролю за попитом-пропозицією вільно конвертованої валюти надзвичайно важливе значення має фондовий ринок України. За умов подальшого загострення світової та регіональних криз, особливо – в Росії, коли на корпоративні кредити зовнішнього ринку розраховувати не доводиться, він становить один із най-

Антикризована програма, розроблена урядом та НБУ, з точки зору інструментарію – правильна, з точки зору амбіційності – сильна, з точки зору реалізації – ефективна

перспективніших ринків для державних запозичень. Сьогодні як ніколи актуально є розробка цієї моделі фінансування державних потреб.

Несправна розкрито потенціал такого інструменту, як вклади населення. Уже з кінця жовтня простежується стійка тенденція приросту вкладів фізичних і депозитів юридичних осіб. Необхідно посилити страхові можливості комерційних банків, аби переконати вкладників, що їхні інтереси захищено. Якщо провести необхідну роз'яснювальну роботу, запропонувати прозоре й ефективне меню, розробити достатньо простий інструментарій і технологію, – цей сектор ринку набуде нового життя.

ПРИОРИТЕТИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ

Голова НБУ глибоко переконаний у тому, що адміністративні обмеження на валютному ринку необхідно якомога швидше вивести із арсеналу заходів

впливу. За його словами, жорсткі адміністративні заходи ефективні лише на короткій дистанції, коли їх застосування виправдане наявністю нерівноваги на ринку, викликаної психологічними факторами й ажіотажним попитом. Та якщо фактор адміністративного регулювання стає постійним, він дає зворотний ефект і втрачає всякий сенс.

Віктор Ющенко висловив подяку абсолютної більшості учасників ринку, яка з розумінням поставилася до жорстких адміністративних обмежень стосовно валютних процедур. На порядку денного – поступове їх скасування. При цьому базовий принцип центрального банку полягатиме не у встановленні порядку перегляду та скорочення адміністративних регуляцій – усе залежатиме від стану ринку, його рівноваги.

НБУ зацікавлений у тому, щоб дослідження факторів негативного і позитивного впливу на фінансову ситуацію велися не лише з позиції центрального банку; важливо виробити спільну позицію – Кабінету Міністрів, НБУ і, звичайно, міжнародних організацій, насамперед – місії МВФ.

Пріоритетом же, стратегічним завданням НБУ, зазначив Віктор Ющенко, залишається піднесення економіки. А це неможливо без забезпечення стабільності грошей і цін.

**Олег Бакун,
"Вісник НБУ".**

МОНЕТИ УКРАЇНИ

ОФІЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

Про введення в обіг ювілейної монети "Енеїда"

Національний банк України 28 жовтня 1998 року, продовжуючи серію "Духовні скарби України", ввів у обіг ювілейну монету "Енеїда" номінальною вартістю 100 гривень, присвячену 200-річчю першого видання "Енеїди" – поеми основоположника нової української літератури Івана Петровича Котляревського (1769 – 1838).

Ювілейну монету виготовлено із золота 900 проби, вага дорогоцінного металу у чистоті – 15,55 г. Діаметр монети – 25 мм, якість виготовлення – "пруф", тираж – 2000 штук.

На лицьовому боці монети (аверсі) зображено малій Державний герб України в оточенні античних і козацьких атрибутів: дві ліри, шолом, шабля, куманець та сагайдак зі стрілами. На монеті розміщено написи: **УКРАЇНА** і **1998** (угорі) та **100 ГРИВЕНЬ** (унізу в два рядки), а також позначення **– Au**, проба – **900** і вага дорогоцінного металу у чистоті – **15,55**.

На зворотному боці монети (реверсі) на тлі українського краєвиду представлено гротескові зображення героїв поеми – Енея і Дідона обабіч центральної фігури козака-бандуриста. На монеті розміщено написи: **ЕНЕЇДА** (угорі) та **I. КОТЛЯРЕВСЬКОГО і 200 РОКІВ** (унізу в три рядки).

Гурт монети – гладкий.

Автор дизайну монети та гіпової моделі – скульптор Роман Чайковський.

Ювілейна монета "Енеїда" номінальною вартістю 100 гривень є дійсним платіжним засобом України й обов'язкова до приймання без будь-яких обмежень за її номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Монети реалізуються в Україні та за кордоном за колекційною ціною.

ІНФОРМАЦІЯ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ТОРГІВ НА УКРАЇНСЬКІЙ МІЖБАНКІВСЬКІЙ ВАЛЮТНІЙ БІРЖІ
у жовтні 1998 року

Дата	Курс	Обсяг продажу	Попит	Пропозиція	Кількість банків
доларами США					
За 100 USD					
01.10.1998 р.	340.75	20460	20570	20460	72
02.10.1998 р.	341.0	17560	17790	17560	55
05.10.1998 р.	341.2	19710	20090	19590	67
06.10.1998 р.	341.4	29960	30640	29960	70
07.10.1998 р.	341.6	18090	18510	18090	60
08.10.1998 р.	341.8	20920	21670	20860	69
09.10.1998 р.	342.0	25230	25870	25220	67
12.10.1998 р.	342.2	16910	17570	16880	59
13.10.1998 р.	342.3	18010	18880	17880	66
14.10.1998 р.	342.4	17300	26190	17290	65
15.10.1998 р.	342.5	22920	23710	22920	67
16.10.1998 р.	342.6	27380	28070	27310	69
19.10.1998 р.	342.7	30050	30650	29900	70
20.10.1998 р.	342.8	23900	23900	23520	71
21.10.1998 р.	342.8	26360	23010	26360	67
22.10.1998 р.	342.8	27350	22410	27350	61
23.10.1998 р.	342.8	21490	17850	21490	65
26.10.1998 р.	342.8	24720	18040	24720	68
27.10.1998 р.	342.8	23000	16500	23000	69
28.10.1998 р.	342.8	21490	14960	21490	67
29.10.1998 р.	342.8	22670	14390	22710	67
30.10.1998 р.	342.75	26800	15060	26860	72

Дата	Курс	Обсяг продажу	Попит	Пропозиція	Кількість банків
німецькими марками					
За 100 DEM					
01.10.1998 р.	230	2127	2182	2127	30
02.10.1998 р.	230	2095	2162	2095	32
05.10.1998 р.	230	1683	1674	1683	24
06.10.1998 р.	230	2987	2979	2987	35
07.10.1998 р.	230	3032	1181	3032	37
08.10.1998 р.	230	3050	2836	3050	33
09.10.1998 р.	210	2045	817	2245	35
12.10.1998 р.	210	1641	1858	1641	26
13.10.1998 р.	210	3168	2408	3168	39
14.10.1998 р.	210	2281	1656	2281	35
15.10.1998 р.	210	2047	2049	2047	30
16.10.1998 р.	215	1156	1306	1156	29
19.10.1998 р.	215	1524	1544	1523	38
20.10.1998 р.	215	1874	1895	1874	32
21.10.1998 р.	215	2530	2121	2530	39
22.10.1998 р.	215	3187	2182	3187	36
23.10.1998 р.	215	2547	2598	2547	36
26.10.1998 р.	215	4386	4386	2873	30
27.10.1998 р.	215	4798	4798	3140	38
28.10.1998 р.	215	3154	3154	2718	37
29.10.1998 р.	215	4764	2779	7363	40
30.10.1998 р.	215	4756	4162	7748	43

Примітка. Торги білоруськими та російськими рублями, італійськими лірами, французькими франками та англійськими фунтами стерлінгів у жовтні не проводилися.

**Офіційний курс гривні щодо іноземних валют,
який встановлюється Національним банком України
один раз на місяць (за жовтень 1998 року)***

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
1	100 BGL	1000 болгарських левів	2.0099
2	986 BRL	100 бразильських реалів	287.9404
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	67.8643
4	410 KRW	1000 вонів Республіки Корея	2.4531
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	2.4447
6	381 GEL	100 грузинських лари	250.3682
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	43.8880
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	99.7448
9	218 ECS	1000 еквадорських сукре	0.5721
10	376 ILS	100 ізраїльських шекелів	88.5763
11	356 INR	1000 індійських рупій	79.9624
12	364 IRR	1000 іранських ріалів	1.1333
13	368 IQD	100 іракських динарів	1093.5992
14	417 KGS	100 киргизьких сомів	15.3702
15	414 KWD	100 кувейтських динарів	1117.3184
16	422 LBP	1000 ліванських фунтів	2.2468
17	434 LYD	100 лівійських динарів	881.5141

18	470 MTL	100 малтійських лір	897.3344
19	484 MXN	100 мексиканських нових песо	33.4399
20	496 MNT	10000 монгольських тугриків	40.4492
21	554 NZD	100 новозеландських доларів	171.7519
22	586 PKR	100 пакистанських рупій	6.7888
23	604 PEN	100 перуанських нових солів	112.5828
24	408 KPW	100 північнокорейських вонів	154.5455
25	642 ROL	10000 румунських лейв	3.7466
26	682 SAR	100 саудівських ріялів	90.6473
27	760 SYP	100 сирійських фунтів	8.5000
28	705 SIT	100 словенських толарів	2.1203
29	901 TWD	100 нових тайванських доларів	9.8462
30	762 TJR	1000 таджицьких рублів	4.5093
31	952 XOF	1000 франків КФА	5.9946
32	152 CLP	1000 чилійських песо	7.2650
33	191 HRK	100 хорватських кун	54.7275
34	156 CNY	100 юанів Ренмінбі (Китай)	41.0717
35	255	100 долларів США за розрахунками з Індією	272.0000

* Курс встановлено з 01.10.1998 року.

Матеріали підготовлено департаментом валютного регулювання Національного банку України.

Офіційний курс гривні щодо іноземними валютах

№ п/п	Код валют	Назва валюти	10.10.1998 р.				
			01.10.1998 р.	02.10.1998 р.	03.10.1998 р.	04.10.1998 р.	05.10.1998 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	201.9757	204.2430	206.0195	206.0195	206.0195
2	040 ATS	100 австрійських шилінгів	28.8772	29.4144	29.6702	29.6702	29.6702
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	577.4217	582.0171	582.2155	582.2155	582.2155
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	8.8212	8.8277	8.8342	8.8342	8.8342
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	98.4807	100.3169	101.1832	101.1832	101.1832
6	300 GRO	1000 греческих драхм	11.7963	11.9226	12.0180	12.0180	12.0180
7	208 DKK	100 данських крон	53.4349	54.4103	54.9024	54.9024	54.9024
8	840 USD	100 доларів США	340.5000	340.7500	341.0000	341.0000	341.0000
9	233 EEK	100 естонських крон	25.3968	25.8693	26.0943	26.0943	26.0943
10	352 ISK	100 ісландських крон	4.9155	4.9191	4.9235	4.9235	4.9235
11	372 IEP	100 ірландських фунтів	507.4281	517.1163	521.2593	521.2593	521.2593
12	724 ESP	1000 іспанських песет	23.9136	24.3523	24.5683	24.5683	24.5683
13	380 ITL	10000 італійських лір	20.5552	20.9334	21.1134	21.1134	21.1134
14	124 CAD	100 канадських доларів	223.6341	223.2207	219.7138	219.7138	219.7138
15	398 KZT	100 казахстанських тенге	4.2456	4.2488	4.2519	4.2519	4.2519
16	428 LVL	100 латвійських латів	584.8506	585.2800	585.7094	585.7094	585.7094
17	440 LTL	100 литовських літів	85.1250	85.1875	85.2500	85.2500	85.2500
18	498 MDL	100 молдовських леїв	68.1682	68.2729	68.3161	68.3161	68.3161
19	528 NLG	100 нідерландських гульденів	180.1649	183.4752	185.1650	185.1650	185.1650
20	280 DEM	100 німецьких марок	203.1744	206.9541	208.7542	208.7542	208.7542
21	578 NOK	100 норвезьких крон	45.9479	46.3577	45.8529	45.8529	45.8529
22	985 PLN	100 польських злотих	95.9155	96.9859	96.0563	96.0563	96.0563
23	620 PTE	100 португальських ескудо	1.9812	2.0184	2.0354	2.0354	2.0354
24	810 RUR	10 російських рублів	2.0041	2.0056	2.0071	2.0071	2.0071
25	702 SGD	100 сінгапурських доларів	201.4197	201.5678	201.7155	201.7155	201.7155
26	703 SKK	100 словацьких крон	9.7738	9.7810	9.7882	9.7882	9.7882
27	792 TRL	10000 турецьких лір	0.1232	0.1232	0.1233	0.1233	0.1233
28	795 TMM	10000 туркменських манатів	6.5481	6.5529	6.5577	6.5577	6.5577
29	348 HUF	1000 угорських форинтів	15.5921	15.6035	15.6150	15.6150	15.6150
30	860 UZS	100 узбецьких сумів	3.2296	3.2320	3.2344	3.2344	3.2344
31	246 FIM	100 фінських марок	66.7530	67.9637	68.5549	68.5549	68.5549
32	250 FRF	100 французьких франків	60.5907	61.7199	62.2568	62.2568	62.2568
33	203 CZK	100 чеських крон	11.3604	11.3688	11.3771	11.3771	11.3771
34	752 SEK	100 шведських крон	43.3737	43.7294	43.2121	43.2121	43.2121
35	756 CHF	100 швейцарських франків	245.5160	250.6422	253.3859	253.3859	253.3859
36	392 JPY	1000 японських єн	25.0819	25.2070	25.4116	25.4116	25.4116
37	954 XEU	100 ЕКЮ	399.0142	406.1268	409.0747	409.0747	409.0747
38	960 XDR	100 СПЗ	467.7481	475.6220	474.2478	474.2478	474.2478
			16.10.1998 р.	17.10.1998 р.	18.10.1998 р.	19.10.1998 р.	20.10.1998 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	216.1286	218.7689	218.7689	216.6390	215.8922
2	040 ATS	100 австрійських шилінгів	29.7370	30.1755	30.1755	30.0370	29.8306
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	583.1078	583.9145	583.9145	583.4522	584.9049
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	8.8800	8.8826	8.8826	8.8851	8.8877
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	101.4047	102.9031	102.9031	102.4359	101.7298
6	300 GRO	1000 греческих драхм	12.1245	12.3491	12.3491	12.2933	12.2144
7	208 DKK	100 данських крон	55.0343	55.8397	55.8397	55.5852	55.1850
8	840 USD	100 доларів США	342.5000	342.6000	342.6000	342.7000	342.8000
9	233 EEK	100 естонських крон	26.1530	26.5367	26.5367	26.4168	26.2336
10	352 ISK	100 ісландських крон	5.0132	5.0538	5.0538	5.0725	5.0449
11	372 IEP	100 ірландських фунтів	521.9097	529.3550	529.3550	526.9625	523.3083
12	724 ESP	1000 іспанських песет	24.6173	24.9785	24.9785	24.6614	24.6953
13	380 ITL	10000 італійських лір	21.1442	21.4502	21.4502	21.3596	21.2199
14	124 CAD	100 канадських доларів	221.2127	222.6964	222.6964	221.6899	221.2439
15	398 KZT	100 казахстанських тенге	4.2284	4.2296	4.2296	4.2204	4.2217
16	428 LVL	100 латвійських латів	594.2054	594.3789	594.3789	594.5524	594.7259
17	440 LTL	100 литовських літів	85.6250	85.6500	85.6500	85.6750	85.7000
18	498 MDL	100 молдовських леїв	59.9825	59.5826	59.5826	59.7038	59.7213
19	528 NLG	100 нідерландських гульденів	185.5086	188.2262	188.2262	187.3649	186.0887
20	280 DEM	100 німецьких марок	209.2242	212.2940	212.2940	211.3345	209.8690
21	578 NOK	100 норвезьких крон	44.7635	45.7493	45.7493	46.1555	45.8669
22	985 PLN	100 польських злотих	96.9843	97.0126	97.0126	97.0409	99.3767
23	620 PTE	100 португальських ескудо	2.0397	2.0686	2.0686	2.0597	2.0458
24	810 RUR	10 російських рублів	2.0159	2.0165	2.0165	2.0171	2.0177
25	702 SGD	100 сінгапурських доларів	208.5871	208.6480	208.6480	208.7089	211.4092
26	703 SKK	100 словацьких крон	9.4295	9.4323	9.4323	9.4351	9.6745
27	792 TRL	10000 турецьких лір	0.1230	0.1230	0.1230	0.1231	0.1225
28	795 TMM	10000 туркменських манатів	6.5865	6.5885	6.5885	6.5904	6.5923
29	348 HUF	1000 угорських форинтів	15.9607	15.9653	15.9653	15.9700	15.9806
30	860 UZS	100 узбецьких сумів	3.2257	3.2266	3.2266	3.2154	3.2164
31	246 FIM	100 фінських марок	68.7929	69.7959	69.7959	69.4910	69.0154
32	250 FRF	100 французьких франків	62.3948	63.3124	63.3124	63.0263	62.5871</td

ємних валют, який встановлюється щоденно (за жовтень 1998 року)

Офіційний курс									
06.10.1998 р.	07.10.1998 р.	08.10.1998 р.	09.10.1998 р.	10.10.1998 р.	11.10.1998 р.	12.10.1998 р.	13.10.1998 р.	14.10.1998 р.	15.10.1998 р.
205.6494	199.4261	209.6451	212.1576	209.6467	209.6467	209.6467	212.7128	213.2320	214.8085
29.6169	29.6180	30.1039	30.3889	29.8141	29.8141	29.8141	29.4344	29.6042	29.6559
578.1479	574.5431	577.8056	589.8375	583.9485	583.9485	583.9485	577.9608	581.2956	582.1843
8.8394	8.8446	8.8566	8.8618	8.8670	8.8670	8.8670	8.8722	8.8748	8.8774
101.0014	101.0092	102.6473	103.6455	101.6687	101.6687	101.6687	100.3780	100.9530	101.1342
11.9964	11.9927	12.1682	12.2992	12.1236	12.1236	12.1236	12.0169	12.0779	12.0977
54.7870	54.8099	55.7006	56.2361	55.1731	55.1731	55.1731	54.4724	54.7763	54.8800
341.2000	341.4000	341.6000	341.8000	342.0000	342.0000	342.0000	342.2000	342.3000	342.4000
26.0474	26.0483	26.4757	26.7282	26.2190	26.2190	26.2190	25.8850	26.0344	26.0817
4.9847	4.9774	4.9723	5.0302	5.0176	5.0176	5.0176	5.0228	4.9971	5.0095
520.1143	520.6751	528.8361	534.0932	524.7985	524.7985	524.7985	516.6651	519.2088	520.5690
24.5221	24.5167	24.9210	25.1544	24.6731	24.6731	24.6731	24.3588	24.5036	24.5543
21.0713	21.0762	21.4220	21.6156	21.1828	21.1828	21.1828	20.9192	21.0379	21.0865
220.5902	219.7855	226.5260	225.1582	221.5397	221.5397	221.5397	221.9900	221.9170	221.2768
4.2385	4.2410	4.2435	4.2460	4.2484	4.2484	4.2484	4.2247	4.2259	4.2272
586.0529	586.3964	592.6440	592.9910	593.3380	593.3380	593.3380	593.6849	593.8584	594.0319
85.3000	85.3500	85.4000	85.4500	85.5000	85.5000	85.5000	85.5500	85.5750	85.6000
68.3425	68.3347	68.3200	68.2849	65.7692	65.7692	65.7692	63.6059	60.4770	61.1429
184.8531	184.8432	187.8652	189.6247	186.0182	186.0182	186.0182	183.6553	184.7108	185.0233
208.3791	208.3867	211.8056	213.8255	209.7516	209.7516	209.7516	207.0802	208.2750	208.6533
45.5829	45.8076	46.6925	46.8705	45.8475	45.8475	45.8475	45.4127	45.6331	45.1046
96.1127	95.2966	95.3524	95.4082	95.4641	95.4641	95.4641	95.5199	95.5478	96.9560
2.0325	2.0322	2.0662	2.0854	2.0444	2.0444	2.0444	2.0184	2.0294	2.0337
2.0082	2.0094	2.0106	2.0118	2.0129	2.0129	2.0129	2.0141	2.0147	2.0153
201.8338	202.7316	202.8504	202.9691	203.0879	203.0879	203.0879	203.2067	203.2660	208.5262
9.7939	9.2658	9.2713	9.2767	9.2821	9.2821	9.2821	9.2876	9.2903	9.4268
0.1234	0.1238	0.1239	0.1239	0.1240	0.1240	0.1240	0.1241	0.1241	0.1230
6.5515	6.5554	6.5692	6.5731	6.5769	6.5769	6.5769	6.5808	6.5827	6.5846
15.6241	15.8231	15.8324	15.8417	15.8509	15.8509	15.8509	15.8602	15.8648	15.9560
3.2250	3.2268	3.2287	3.2306	3.2325	3.2325	3.2325	3.2228	3.2238	3.2247
68.4630	68.4550	69.5781	70.2096	68.9034	68.9034	68.9034	68.0362	68.4183	68.5426
62.1428	62.1513	63.1710	63.7777	62.5647	62.5647	62.5647	61.7637	62.1180	62.2287
11.3838	11.3933	11.4000	11.4066	11.4133	11.4133	11.4133	11.4200	11.4233	11.8199
42.3635	42.6568	44.0661	44.1550	43.1040	43.1040	43.1040	42.8242	43.4878	43.1704
252.4722	253.4191	258.4451	266.9611	259.2320	259.2320	259.2320	255.6198	256.7614	257.4781
25.2764	25.7441	27.7465	30.6305	29.0296	29.0296	29.0296	28.9291	28.6482	28.6898
408.3398	407.5003	414.0799	417.5156	410.2112	410.2112	410.2112	405.3180	407.7192	408.5014
473.3957	471.4125	480.1632	484.6354	478.9259	478.9259	478.9259	477.8375	480.5946	482.8028
22.10.1998 р.	23.10.1998 р.	24.10.1998 р.	25.10.1998 р.	26.10.1998 р.	27.10.1998 р.	28.10.1998 р.	29.10.1998 р.	30.10.1998 р.	31.10.1998 р.
215.3859	213.8290	213.9498	213.9498	212.5223	209.9470	213.0290	212.9001	213.8139	
29.6944	29.5444	29.6815	29.6815	29.5411	29.2978	29.5393	29.5755	29.5100	
583.9027	580.0991	580.9327	580.9327	576.8343	570.7836	574.3469	575.2174	575.0219	
8.8877	8.8808	8.8808	8.8808	8.8808	8.8808	8.8808	8.8808	8.8808	8.8772
101.2586	100.7695	101.2257	101.2257	100.7512	99.9211	100.7430	100.8612	100.6574	
12.1982	12.1612	12.2272	12.2272	12.2941	12.1206	12.1853	12.1723	12.2188	
54.9433	54.6630	54.9211	54.9211	54.6697	54.2193	54.6664	54.7294	54.6203	
342.8000	342.8000	342.8000	342.8000	342.8000	342.8000	342.8000	342.8000	342.7500	
26.1137	25.9854	26.1042	26.1042	25.9807	25.7667	25.9791	26.0091	25.9533	
5.0456	4.9985	5.0022	5.0022	4.9732	4.9345	4.9631	4.9566	4.9609	
520.7075	518.2122	520.7260	520.7260	517.8477	513.2724	517.2967	517.9141	516.7619	
24.5824	24.4679	24.5776	24.5776	24.4697	24.2599	24.4599	24.4860	24.4252	
21.1166	21.0129	21.1068	21.1068	21.0090	20.8380	21.0057	21.0299	20.9869	
222.5307	221.4376	221.7184	221.7184	221.6259	222.5829	222.0697	222.5755	221.5376	
4.2217	4.2217	4.2217	4.2217	4.2087	4.2087	4.2087	4.2087	4.2087	4.2081
606.6183	606.6183	606.6183	606.6183	606.6183	606.6183	602.3546	602.3546	602.2667	
85.7000	85.7000	85.7000	85.7000	85.7000	85.7000	85.7000	85.7000	85.6875	
59.2874	59.1851	58.9257	58.9257	58.8094	58.7993	57.1333	55.2903	53.5547	
185.2403	184.3470	185.1788	185.1788	184.2948	182.7724	184.2857	184.4940	184.0880	
208.9097	207.8836	208.8334	208.8334	207.8458	206.1335	207.8332	208.0728	207.6266	

Матеріал підготовлено департаментом валютного регулювання Національного банку України.

10 грудня 1991 року в нідерландському місті Маастрихт країни Європейського економічного співтовариства внесли ряд поправок до Римської угоди 1957 року, якою, як відомо, було засновано ЄЕС. Маастрихтською угодою передбачалося запровадження не пізніше 1 січня 1999 року єдиної валюти в Європі, а також створення Європейського центрального банку, фіксація курсів валют країн-учасниць відносно євро тощо. На зустрічі у Мадриді 15–16 грудня 1995 року членами ЄЕС затверджено називу майбутньої валюти – "євро". Нарешті, у травні минулого року на самміті Євросоюзу в Брюсселі було визначено одинадцять західноєвропейських країн, які відповідають критеріям участі в економічному і валютному союзі й готові з 1 січня 1999 року запровадити євро. Це Німеччина, Франція, Австрія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Іспанія, Португалія, Італія, Фінляндія, Ірландія.

Буквально через лічені дні нова валюта стане невід'ємною частиною об'єднаної Європи. Яка доля чекає євро? Що дасть його запровадження Європі? Як створення нової валютної зони може вплинути на економіку України? Відповідь на ці та інші запитання намагаються знайти у своїх статтях, присвячених небуденній події в новітній історії Європи, **Володимир Чернецький та Володимир Луговський**.

ЕКСПРЕС-АНАЛІЗ

Євро проти долара

Запровадження з 1 січня 1999 року єдиної європейської грошової одиниці – євро та заснування в Європі нової валютної зони, на яку припадає значна частина зовнішньоторговельного обороту нашої країни, вимагає цілеспрямованого та грунтовного дослідження нової валюти, прогнозування позитивних чи негативних наслідків, які може спричинити створення нової валютної зони, – як для економіки України в цілому, так і для окремих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Володимир Чернецький,
асpirант Української академії
державного управління при Президентові України.

ГЛОБАЛЬНЕ ПРОТИСТОЯННЯ

Після майже столітнього панування на міжнародних фінансових ринках долар опинився перед одним із найсерйозніших у своїй історії випробувань. Причиною цьому – запровадження євро.

Економічні та фінансові підрахунки свідчать, що об'єднана Європа цілком спроможна конкурувати зі Сполученими Штатами Америки на світових фінансових ринках. Як випливає з даних таблиці 1, за обсягом ВВП, за питомою вагою у світовій торгівлі і на фінансових ринках наш континент майже ні в чому не поступається США. Тож нова європейська валюта має всі підстави набути

особливого статусу у сфері міжнародних фінансів.

Якщо фондові ринки в Європі розширятимуться, якщо їхня ліквідність зростатиме, а витрати на реалізацію угод знижуватимуться, то активи, деноміновані в євро, стануть значно привабливішими для інвесторів. Відповідно розширитися застосування для розрахунків саме євро. Зростаючий статус нової валюти матиме суттєвий вплив на реформування міжнародної валютної системи, формування та управління портфелями акцій та облігацій, на валютні курси, а також на формування грошово-кредитної політики. Вирішальним фактором у завоюванні євро провідної ролі має стати суттєве зменшення витрат при укладенні угод на валютному ринку та ринку цінних паперів. Такі перспективи, на нашу думку, цілком реальні.

Дбаючи про надійність спільної валюти, країни – члени Європейського Союзу поставили жорсткі вимоги щодо її впровадження:

- ◆ дефіцит держбюджету країни, яка має намір користуватися євро, не може перевищувати 3% від ВВП;
- ◆ сукупний державний борг не повинен перевищувати 60% від ВВП;

◆ річна інфляція не може перевищувати середній рівень інфляції у трьох країнах ЄС із найнижчим рівнем інфляції (приблизно 3–3.3%) більш як на 1.5%;

◆ середня номінальна величина довгострокових відсоткових ставок не повинна перевищувати 2% від середнього рівня цих ставок трьох країн ЄС із найстабільнішими цінами (приблизно 9%);

◆ країни, що переходят на нову європейську валюту, мусять дотримуватися встановлених меж коливань, валютних курсів у існуючому механізмі європейської валютної системи.

Головним критерієм для переходу до єдиної валюти на першому етапі була передусім стабілізація державних фінансів та усунення взаємних обмежень на рух платежів і капіталів між країнами – членами ЄС. У таблиці 2 подано основні економічні показники країн – членів ЄС, що дають право на входження у зону євро вже з 1 січня 1999 року.

Як бачимо з даних таблиці 2, лише Люксембург цілком виконує критерії запровадження євро. Великобританія відмовилася від нової валюти ще на першому етапі її впровадження. Греція не відповідає вимогам, висунутим перед

Передусім треба бути готовим до переоцінки в євро активів і пасивів комерційних банків, підприємств, що займаються експорто-імпортними операціями з країнами Європейського Союзу

країнами, які прагнуть увійти в зону євро. Все це дає підстави критикам нової валюти стверджувати, що потрібно багато часу, аби євро набуло статусу провідної світової валюти.

Так, наприклад, Дж. Френкель вважає, що ймовірність появи у найближчі двадцять років валюти, яка б змогла замінити долар як резервну валюту, вкрай мала. Сьогодні долару просто немає альтернативи, вважає він [1]. Заступник міністра фінансів США Лоуренс Саммерс дотримується подібної точки зору. За його словами, долар у найближчому майбутньому лишатиметься резервною валютою.

Можна погодитися з тим, що вплив євро на міжнародну валютну систему спочатку буде незначним і зростатиме поступово. Однак не варто ігнорувати довгострокові макроекономічні показники, які свідчать про деяко інші тенденції. Передусім ідеться про зростаючий дефіцит поточного рахунку платіжного

Надзвичайно важливими питаннями в умовах всеохоплюючої економічної та зростаючої фінансової кризи є вихід євро на валютний ринок України та відповідне формування валютних резервів Національного банку

балансу США, що врешті-решт призводить до нагромадження зовнішнього боргу. Слід також зауважити, що понад половину американського експорту припадає на країни Азії (більшість із яких девальвувала свої валюти або збирається це зробити) та Латинську Америку і Канаду. Дефіцит поточного рахунку США за останні два роки перевищив 216 млрд. доларів і продовжує зростати досить швидкими темпами. Звісно, його треба якимось чином фінансувати. Авуари іноземних центральних банків, вкладені в американські державні цінні папери (а це — одне з найважливіших джерел фінансування) за останній рік зменшилися на 80 млрд. доларів, причиною чому — фінансова криза в Азії [2]. Лише завдяки відпліву приватних капіталів із Південно-Східної Азії Штатам поки що вдається підтримувати вагу долара.

Тим часом у більшості країн Європейського Союзу платіжні баланси бездефіцитні.

Слід враховувати також певні негативні для Європи наслідки впровадження нової спільної валюти. Сильне євро може спричинитися до зниження відсоткових ставок у німецькій і французькій

Таблиця 1. США та Європейський Союз. Відносні економічні показники і питома вага валют, у яких проводяться розрахунки

відсотки

Показники	США	Європейський Союз
Питома вага у світовому ВВП, 1996 р.	20.7	20.4
Питома вага у світовому експорті, 1996 р.	15.2	14.7
Питома вага валют, у яких проводяться розрахунки*		
Світова торгівля, 1995 р.	51.0	31.0
Міжнародні облігації, вересень 1997 р.	45.1	41.9
Борг країн, що розвиваються, 1996 р.	50.2	15.8
Світові валютні резерви, кінець 1996 р.	63.7	19.5
Угоди на валютному ринку, квітень 1995 р.	11.5	35.0

* Валюти, в яких проводяться розрахунки, деноміновано у валютах країн Європейського Союзу та в доларах США.

економіках. Це, у свою чергу, може спровокувати відплів капіталу з Європи, що загрожує фінансово-економічній стабільності країн ЄС. З іншого боку — відносно слабке євро дасть підстави Європейському центральному банку підвищити відсоткові ставки, що очевидно створить проблеми у таких державах із “перегрітими” економіками, як Нідерланди та Ірландія.

ПЕРЕВАГИ РЕЗЕРВНОЇ ВАЛЮТИ

Прагнення до валютної стабільності на Європейському континенті має давню історію. Воно бере свій початок ще від часів Латинського валютного союзу, Німецького валютного союзу та епохи золотого стандарту, а пізніше — валютної нестабільності 1920-х та 1930-х років. Бажання мати сильну і стабільну валюту зрозуміле. Як зазначав Д. Кунц, “геополітична влада залежить від фінансової влади, кожна з яких доповнює одну одну. Тому ігнорувати реальні переваги контролю за міжнародною валют-

ною системою навряд чи варто. Зниження ролі долара відразу ж приведе до підвищення ціни, яку США платитимуть за свій вплив на світову економіку” [3].

Економічні переваги, які надає головна резервна валюта світу (на сьогодні — долар США), крім іншого, пов’язані з вигідним становищем ринків та фінансових інститутів країни-емітента. На відміну від держав, які прив’язують власні національні валюти до долара, торгівля США не потерпає через невизначеність щодо коливань валютних курсів. Окрім того, країна — емітент долара одержує можливість фінансувати дефіцит платіжного балансу за допомогою інших держав. Адже нині на руках у нерезидентів перебуває приблизно 50% усіх долларових банкнот. Це — потужне джерело для сенійоражу країни-емітента, тобто можливості отримувати реальні ресурси в обмін на паперові банкноти.

Під сенійоражем ми розуміємо механізм грошово-кредитної політики, спрямований на фінансування державних потреб. Інакше кажучи, йдеться про

Банківська столиця Європи Франкфурт-на-Майні (Німеччина). Тут розміщується Європейський центральний банк (на фото — ліворуч).

Схема 1. Нинішній статус долара як провідної валюти світу

Схема 2. Посилення євро

Схема 3. Сильне євро

* У середині трикутника відображенено провідну валюту, за допомогою якої виконується більшість усіх розрахунків.

випуск (шляхом проведення операцій на відкритому ринку) державних цінних паперів з одночасним їх викупом центральним банком за рахунок емісійних коштів, щоправда, викупом не безпосередньо у державної скарбниці чи міністерства фінансів, а в учасників ринку, які, в свою чергу, купують ці облігації у державної скарбниці.

Ось іще один приклад фінансових переваг, що виникають завдяки нинішньому монопольному статусу долара. Нерезиденти США володіють приблизно 25% всіх державних цінних паперів [4]. Як зазначено в таблиці 3, відношення річного обороту державних цінних паперів США до державних облігацій, за якими необхідно здійснювати виплати, значно перевищує аналогічний показник країн Європи та Японії. Проте це не означає, що сума невиплачених облігацій у США набагато менша, ніж у Європі чи Японії. Тут маємо справу із так званим ефектом міжнародної резервної валюти. Та обставина, що долар є міжнародною резервною валютою, дає змогу зменшувати реальну дохідність, яку повинен забезпечувати уряд США за облігаціями внутрішньої державної позики. Аналітики Р. Портса та Х. Рей, уявивши за основу дані J.P. Morgan [5], підрахували, що це становить приблизно 25–50 базових пунктів. Знаючи, що приблизно 2000 млрд. доларів державного боргу США належить нерезидентам, можна припустити, що 5–10 млрд. доларів щорічно вливається в економіку США лише завдяки сенійоражу долара як міжнародної резервної валюти [6].

Запровадження євро передусім впли-

не на функціонування валютних ринків, а також фондового ринку та ринку боргових зобов'язань. Донині долар лишався єдиною провідною валютою в сучасному світі. Більше двох третин міжнародних офіційних валютних резервів припадало на нього. Майже половину банківських депозитів у іноземній валюті деноміновано в доларах США, половина торговельних контрактів теж укладається в цій валюті. Властиво, з появою євро питома вага долара США в міжнародних розрахунках може зменшитися.

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ОПТИМАЛЬНИХ ВАЛЮТНИХ ЗОН

Вдалий вибір режиму валютного курсу є одним із найскладніших завдань сучасної економічної політики. На думку лідерів країн — членів Європейського Союзу, уникнути негативних спекулятивних впливів на економіку можна, відмовившись від різних систем валютних курсів і створивши єдину валюту.

Вперше ідею запровадження оптимальних валютних зон висунув професор Колумбійського університету Роберт Манделл — ще у 1961 році [7]. Її суть така: у зв'язку з негативним, дестабілізуючим впливом спекулятивного капіталу на економіку постійно виникають кризи платіжних балансів та систем фіксованих валютних курсів, що, в свою чергу, негативно впливає на розвиток торгівлі. Тож необхідна нова система оптимальних валютних зон, яка б абстрагувалася від потоків спекулятивного капіталу або так званих “тарячих грошей”. Пізніше Р. Манделл змінив думку про те,

Таблиця 2. Основні економічні показники країн — членів ЄС, що дають право на входження у зону євро з 1 січня 1999 року

Країни	Сальдо бюджету, % відносно ВВП			Державний борг, % відносно ВВП			Темп інфляції, %			Рівень довгострокових відсоткових ставок, на кінець 1997 р.
	1995 р.	1996 р.	1997 р.	1995 р.	1996 р.	1997 р.	1995 р.	1996 р.	1997 р.	
Австрія	-5.2	-4.0	2.5	69.2	69.5	66.1	2.3	1.8	1.3	5.7
Бельгія	-3.9	-3.2	-2.1	131.3	126.9	122.2	1.5	2.1	1.6	5.8
Німеччина	-3.3	-3.4	-2.7	58.0	60.4	61.3	1.8	1.5	1.8	5.7
Нідерланди	-4.0	-2.4	-1.4	79.1	77.2	72.1	1.9	2.1	2.2	5.6
Іспанія	-7.3	-4.6	-2.6	65.5	70.1	68.8	4.7	3.6	2.0	6.4
Італія	-7.7	-6.7	-2.7	124.2	124.0	121.6	5.2	4.0	2.0	6.7
Ірландія	-2.2	-0.4	0.9	82.3	72.7	66.3	2.5	1.7	1.4	6.3
Люксембург	1.9	2.5	1.7	5.9	6.6	6.7	1.9	1.4	1.4	5.6
Португалія	-5.7	-3.2	-2.5	65.9	65.0	62.0	4.1	3.1	2.2	6.4
Фінляндія	-4.7	-3.3	-0.9	58.1	57.6	55.8	1.0	0.6	1.2	6.0
Франція	-4.9	-4.1	-3.0	52.7	55.7	58.0	1.8	2.0	1.2	5.6
Країни, що не приєднуються до єврозони з 1 січня 1999 року										
Греція	-10.3	-7.5	-4.0	110.1	111.6	108.7	8.9	8.2	5.5	9.9
Великобританія	-5.5	-4.8	-1.9	53.9	54.7	53.4	3.4	2.4	3.1	7.0
Данія	-2.4	-0.7	0.7	73.3	70.6	65.1	2.1	2.1	2.2	6.2
Швеція	-6.9	-3.5	-0.8	77.6	76.7	76.6	2.5	0.5	0.5	6.7

Джерело: European Economy. European Commission Directorate — General For Economic and Financial Affairs. — 1997. — № 64; European Economy. European Commission Directorate — General For Economic and Financial Affairs. — 1998. — № 65; International Financial Statistics. — 1998. — August.

Структура міжнародних офіційних валютних резервів (не враховуючи золота), %

A. 1980 р.

B. 1996 р.

Джерело: A survey of EMU//
The Economist. — 1998. — April. — P. 23.

що система плаваючих валютних курсів є оптимальною у всіх випадках, і надав перевагу пошуку структурних та інституційних характеристик, які й мають визначати, чи є оптимальним рішення щодо фіксації валютних курсів між двома або кількома країнами. Хоча Манделл назвав свій аналіз “теорією оптимальних валютних зон”, валютною зоною він вважає регіон із фіксованим валютним курсом, а не з єдиною валютою.

Вирішальним чинником на користь вибору оптимальних валютних зон є критерій мобільності руху капіталів, робочої сили, товарів. Економічна політика за таких умов інколи має протилежні цілі. Для підтримки стабільності цін, а отже — прискорення економічної інтеграції ефективнішим вважали фіксований режим валютного курсу. Але ж і система плаваючого валютного курсу забезпечує відносно швидке регулювання економічної діяльності шляхом зміни цін на товари, які є об'єктами міжнародної торгівлі.

Вигоди від запровадження єдиної валюти очевидні: стабільні ціни, зниження витрат при укладенні різноманітних угод, завоювання довіри інвесторів, зростання конкуренції.

Ймовірну еволюцію міжнародної системи розрахунків після запровадження євро відображенено на схемах 1, 2, 3.

Таблиця 3. Ринки державних облігацій у 1995 році

	США	Європа	Японія
Річний оборот державних облігацій внутрішньої позики	35843	45635	20625
Невиплачені облігації	2547	4618	3303
Відношення обороту до невиплачених облігацій	14.0	9.9	6.2

Джерело: McCauley R., The euro and the dollar // BIS Working Paper. — Basle. — 1997;
White W. The euro and European financial markets // BIS Working Paper. — Basle. — 1997.

СТАНОВЛЕННЯ ЗОНИ НОВОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВАЛЮТИ І ГОЛОВНІ ЗАВДАННЯ УКРАЇНИ

Отже, одночасно із запровадженням євро світ вступає у нову епоху свого розвитку. Невідомо, як швидко євро зуміє завоювати довіру фінансових ринків. Потенційні можливості нової європейської валюти залежатимуть від економічного зростання у країнах ЄС і від вдалого поєднання у них фіiscalної та грошово-кредитної політик. Останні події на світових фінансових ринках свідчать, що процес глобалізації перейшов у нову стадію розвитку. Тож загострилася необхідність реформування міжнародної валютої системи. Як відомо, з пропозицією радикальної реформи Міжнародного валютного фонду та Світового банку (і, власне, всієї міжнародної валютої системи) нещодавно виступив прем'єр-міністр Великобританії Тоні Блеєр [8]. Тим часом керівники МВФ визнали, що контроль за притоком капіталів у країни переходної економіки був би надійним інструментом попередження валютних та фінансових криз [9]. Адже в більшості країн саме слабкість банківської системи у поєднанні з лібералізацією капітального рахунку платіжного балансу привела до фінансової кризи.

З іншого боку, нині триває жорстка конкурентна боротьба між доларом та євро за провідну роль у міжнародних фінансах. Очевидно, це й прискорило неминучу фінансову кризу в Росії та спричинилося до фінансових негараздів в Україні. Слід зауважити, що причини краху в країнах Південно-Східної Азії і значного погіршення фінансового становища в Україні — різні. Остання криза ясно показала: коли не проводиться фундаментальне реформування реального сектора економіки, немає добре проду-

маної і послідовно впроваджуваної стратегії переходу до ринку, то здобута ціною неймовірних зусиль валютно-фінансова стабілізація і, відповідно, стабільність цін та валютного курсу виявляються явищем тимчасовим. Якщо фінансову стабілізацію не супроводжують структурні зміни в економічній системі, якщо не узгоджено монетарну, фіiscalну та промислову політику, то фінансова стабільність невдовзі поступається місцем затяжній фінансовій кризи.

Валютно-фінансова стабілізація — важлива, але недостатня умова для здійснення подальших економічних перетворень. Вона, на мою думку, не замінить виваженої економічної політики, а може бути лише її доповненням.

Література:

- Frankel J. Still the lingua franca: exaggerated death of dollar // Foreign Affairs. — 1995. — July/August. — P. 9.
- Riley B. High-flyer hits turbulence // Financial Times. 1998. — September 9. — P. 17.
- Kunz D. The fall of the dollar order: the world the United States is loosing // Foreign Affairs. — 1995. — July/August. — P. 23.
- Morgan J.P. The Euro, FX Reserves and Vehicle Currencies. — London. — 1997.
- Morgan J.P. Valuing Bonds in Low-Inflation World. — London. — 1997.
- Portes R., Rey H. Euro vs dollar. Will the euro replace the dollar as the world currency? // Discussion Papers. — Center for Economic Policy Research. — London. — 1998. — P. 310.
- Mundell R. A Theory of Optimum Currency Areas // American Economic Review. — 1961. — P. 657—665.
- Blair urges radical IMF overhaul within a year // Financial Times. — Tuesday September 22. — 1998. — P. 9.
- IMF admits drawbacks to free flow of capital // Financial Times. — 1998. — September 22. — P. 9.

Таблиця 4. Середній обсяг угод на валютному ринку за день (1995 рік)

млрд. доларів

	Спот, форвард і свопи	Спот	Свопи
Німецька марка / долар	254	143	93
Долар / японська ена	242	88	133
Японська ена / німецька марка	24	19	2
Німецька марка / ЕКЮ	99	82	14

Джерело: Portes R., Rey H. Euro vs dollar. Will the euro replace the dollar as the world currency? // Center for Economic Policy Research. — London. — 1998. — p. 318

переваги та недоліки

Із 1 січня 1999 року в одинадцяти європейських країнах запроваджується (щоправда, поки що лише у безготікових розрахунках) єдина валюта. Однак перспективи євро не зовсім безхмарні.

ВАГА ЄВРОПИ ЗРОСТЕ

Європа стоїть на порозі запровадження євро. Про це постійно нагадують інформаційні агенції, політики, економісти, а, крім усього, також реклама: емблема євро фігурує на плакатах, одязі, валізах, годинниках, олівцях. З'явився навіть однайменний герой мультфільмів — капітан Євро.

Чого ж чекає і що отримає від нововведення старенька Європа?

Коротко перелічимо ймовірні позитиви. По-перше, зникне необхідність обміну однієї євровалюти на іншу. Це дасть змогу зекономити значні кошти і подолати внутрієвропейські валютні ризики. По-друге, посилюється конкурентоспроможність загальноєвропейської валюти щодо долара США та японської єни. У підсумку зросте як економічна, так і політична вага Європи у світі. Потретє, євро базуватиметься на німецькій марці — одній із найстабільніших світових валют. А це означає: нова валюта користуватиметься великою довірою, що принесе користь країнам — членам Європейського монетарного союзу (ЄМС), валюти яких не вважаються надійними. По-четверте, ЄМС — це ще один крок до змінення загальноєвропейської єдності.

Однак для того, щоб мати повну, об'єктивну картину, слід зважити й на можливі негативні наслідки нововведення.

ЄВРО ТА ПРОБЛЕМА ЗАЙНЯТОСТІ

Важко переоцінити вплив такого фактора, як безробіття, на прийняття економічних та політичних рішень у країнах Західної Європи. В умовах демократії політики змушені боротися за голоси виборців, більшість із яких хвилюють не так глобальні проблеми, як власний добробут. Підтвердженням цьому можуть слугувати минулорічні результати виборів у Франції та Великобританії. В обох випадках перемогли ліві, передви-

борча кампанія яких базувалася на обіцянках підвищити рівень зайнятості у своїх країнах, навіть якщо це приведе до зменшення обсягів міжнародної торгівлі і викличе невдоволеність інших країн.

Спробуємо проаналізувати, як вплине євро на проблему зайнятості. Імовірно, зросте мобільність робочої сили та ефективність її використання. Однак, враховуючи те, що рівень зайнятості є гострою проблемою, вважай, у всіх країнах — членах ЄМС (крім Голландії та Люксембургу), зростання мобільності не вирішить цього питання.

Особливу увагу привертає суперечність у поглядах на це питання між двома основними учасниками ЄМС — Францією та Німеччиною. Німеччина плекає надію, що ЄМС сприятиме збільшенню гнучкості робочої сили та

Євро базуватиметься на німецькій марці — одній із найстабільніших світових валют. А це означає, що нова валюта користуватиметься великою довірою

послабленню структурних обмежень шляхом спрощення процедури звільнення робітників, зменшення мінімальної заробітної плати та допомоги безробітним. Ці заходи повинні прискорити "природний відбір", а також знизити рівень безробіття.

Франція має сумніви щодо необхідності таких змін: про це свідчить поступовий переход на 35-годинний робочий тиждень і небажання проводити структурні зміни у системах соціального захисту та пенсійного забезпечення. Втім, поки економіки цих країн демонструють порівняно добре результати (рівень зростання їх ВВП — близько 2.5% на рік), незначні розбіжності у по-

глядах не становитимуть серйозної проблеми для ЄМС. Та якщо темпи зростання дещо загальмуються, це може обернутися великими неприємностями.

На думку Німеччини, Центральний Європейський банк (ЦЕБ) належить будувати за моделлю Бундесбанку: він має бути абсолютно незалежним і за будь-яких умов гарантувати стабільність валюти та низьку інфляцію. Однак Париж хоче залишити за урядами право впливати на ЦЕБ у разі стагнації на ринку. Якщо припустити, що рівень безробіття у Франції зросте з 12 до 20% і ЦЕБ не погодиться на монетарну експансію, то єдиним засобом поліпшення ситуації залишиться експансія фіiscalна. Для цього Франції доведеться нарощувати державні позики, що вочевидь приведе до порушення обмежень ЄМС на дефіцит бюджету (не більше 3%). У такому разі Німеччина може наполягати на сплаті Францією штрафу в розмірі 1% від ВВП. Це може привести до поглиблення кризи і виходу Франції з ЄМС, що, властиво, матиме негативні наслідки для всього ЄМС. Виникає запитання: якщо описаний сценарій можливий для такої розвинутої держави, як Франція, то що говорити про Італію, Іспанію, Португалію чи Ірландію? Із ким же тоді залишиться Німеччина?

ФІНАНСОВИЙ СЕКТОР

Запровадження євро значно спростить торгівлю цінними паперами на європейських ринках. Замість великої кількості локальних фінансових ринків із котируваннями в національних валютах існуватиме загальноєвропейський ринок цінних паперів, деномінованих у єдиній валюті. Відтак має значно загостритися конкуренція. Невеликі регіональні банки будуть змушені конкурувати з європейськими і світовими гігантами, які раніше не звертали уваги на деякі види локальних цінних паперів. Невеликі обсяги торгів і значні курсові ризики суттєво знижували привабливість

локальних ринків. Тепер, після зникнення курсових ризиків, великі банки можуть переглянути свою позицію. Важко розраховувати, що малі банки зможуть витримати конкуренцію. "До 2002 року кількість європейських банків, можливо, значно зменшиться, — стверджує головний міжнародний економіст лондонського відділу американської фірми з торгівлі цінними паперами Paine Webber Алісон Коттрелл, — ЄМС значно посилює прес конкуренції".

Навіть банки, які виживуть, втратять клієнтів і частину ринку. Особливо це стосується ринку корпоративних цінних паперів. Слід зазначити, що європейський рівень капіталізації (він визначається у відсотках від ВВП) значно поступається аналогічному показнику США та Великобританії, яка не входить до ЄМС (див. таблицю).

У ході зростання рівня капіталізації в Європі компанії почнуть зміщувати акценти із традиційних кредитних стосунків з локальними банками на зв'язки з більш гнучкими американськими інвестиційними банками, які виплачують дивіденди інвестору залежно від прибутку. "Тому ми максимально розгортаємо нашу діяльність у Європі, — зазначає начальник відділу з вироблення стратегії лондонського відділення одного з американських інвестиційних банків. — Зміни, викликані запровадженням євро, допоможуть нам переходити більшу частину ринку, що знаходиться під впливом локальних банків".

ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗМІНИ ОБХОДЯТЬСЯ ДОРОГО

Поки політики та економісти сперечуються про макроекономічні наслідки запровадження євро, спеціалісти в галузі інформаційних технологій стурбовані питанням, чи зможуть фірми впоратися з уведенням євро технічно. Важко уявити, до чого приведе, скажімо, анархія 4 січня 1999 року, коли біржі почнуть торгувати більш як 1000 видів державних цінних паперів країн — членів ЄМС із котируваннями в євро. Тисячі комп'ютерних програм необхідно переписати. "Йдеться не просто про доповнення ще однією валютою існуючих баз даних, — пояснює Міхаель Вробель, голова інвестиційного трастового підрозділу англійської фірми Gartmore Investment Management, — треба буде змінити практично все".

Інше гостре запитання: чи всі фірми мають достатньо потужні комп'ютери, щоб вести паралельні операції в період із 1 січня 1999 р. по 1 січня 2003 р., тобто в переходний період, коли функціону-

Країни	Кількість компаній ¹	Акціонерний капітал	
		Ринкова капіталізація млрд. доларів США	% від ВВП
ЄМС ²	2769	2648	44
Японія	3334	2014	50
Великобританія	2456	2071	163
США ³	8559	10625	139

¹ На кінець 1997 року.

² 11 країн-учасниць.

³ Нью-Йоркська фондова біржа і NASDAQ.

ватимуть як євро, так і національні валути? Для того, наприклад, щоб обміняти німецьку марку на долар США, її треба буде перерахувати за курсом у євро, а потім євро — за курсом у долар.

Вартість необхідних змін оцінюється у 300 млн. доларів США для великих європейських банків, а для всього європейського фінансового сектора — у 100 млрд. доларів. Змінити власні інформаційні системи доведеться також іншим

У Німеччині вважають, що Центральний європейський банк (ЦЄБ) треба будувати за моделью Бундесбанку: він має бути абсолютно незалежним, гарантувати стабільність валути та низьку інфляцію. Однак Париж прагне залишити за урядами право впливати на ЦЄБ

країнам. За оцінками компанії Stampford, лише канадські та американські компанії витратять близько 25 млрд. доларів США на адаптацію своїх комп'ютерних систем до євро.

ПРОБЛЕМИ ФОНДОВИХ ІНДЕКСІВ

В інвестиційному бізнесі, як і в спорті, кожен хоче знати рахунок гри. Відсутність єдиного для країн — членів ЄМС біржового індексу, визнаного більшістю маркетмейкерів, не дає зможи точно оцінити динаміку фондового ринку. Поки не вирішено проблему створення такого індексу, інвестиційні менеджери перебуватимуть, як-то кажуть, у підвищенному стані: ні з чим буде порівнювати досягнуті результати.

Нині існує принаймні три загальноєвропейських індекси, які вираховує компанія Morgan Stanley Capital International. Однак із запровадженням євро вона має намір переглянути свою модель оцінки індексів. Крім того, пропонують власні індекси й інші компанії. Додайте до цього індекси окремих країн, такі як французький CAC-40, німецький DAX 30, англійський FTSE 100.

Існує також ряд менш визнаних індексів: загальноєвропейський FT/S&P, створений партнерами FTSE International (об'єднання Файненшл Таймс і Лондонської фондової біржі) та Standard & Poor's and Goldman Sachs & Co; загальноєвропейський індекс, розраховуваний швейцарським відділенням Morgan Stanley Capital International (Женева); сімейство індексів Scroxx¹ (Scroxx 666, Scroxx 326, Scroxx 50 та 19, спеціалізованих за секторами).

Щоб уявити всю складність проблем індексів, додамо, що Європу доведеться ділити на членів і нечленів ЄМС. Як відомо, до Європейського монетарного союзу не входять Данія, Норвегія, Швейцарія та країна найбільшого в Європі фондового ринку — Великобританія. За обсягом капіталізації зазначені країни досі переважали ЄМС (53% від загальної суми). Отож, у разі розширення ЄМС приєднання кожного нового члена суттєво впливатиме на оцінку індексів.

Які індекси стануть фаворитами? Для пасивних інвесторів оптимальними є індекси з найбільшою кількістю акцій. Такі індекси повніше характеризують динаміку процесів на ринку. Для тих, хто працює з похідними фінансовими інструментами, ідеальними будуть спеціалізовані індекси, які пропонують маленький кошик найліквідніших акцій. Тоді як інституційні інвестори користуватимуться загальновідомими індексами.

Оглядачі вважають, що війна індексів буде особливо гострою на ринку похідних фінансових інструментів, де досить легко й дешево можна переключитися з контрактів одного на контракти іншого виду індексів. Тут може перемогти Scroxx, який охоплює три основні європейські фондові біржі.

¹ Scroxx — партнерське об'єднання американської Dow Jones & Co, швейцарського Swiss Exchange, французької France's Societe des Bourse de Paris та німецької Deutsche Borse.

Володимир Луговський,
випускник магістерської програми з економіки Консорціуму з економічних досліджень та освіти.

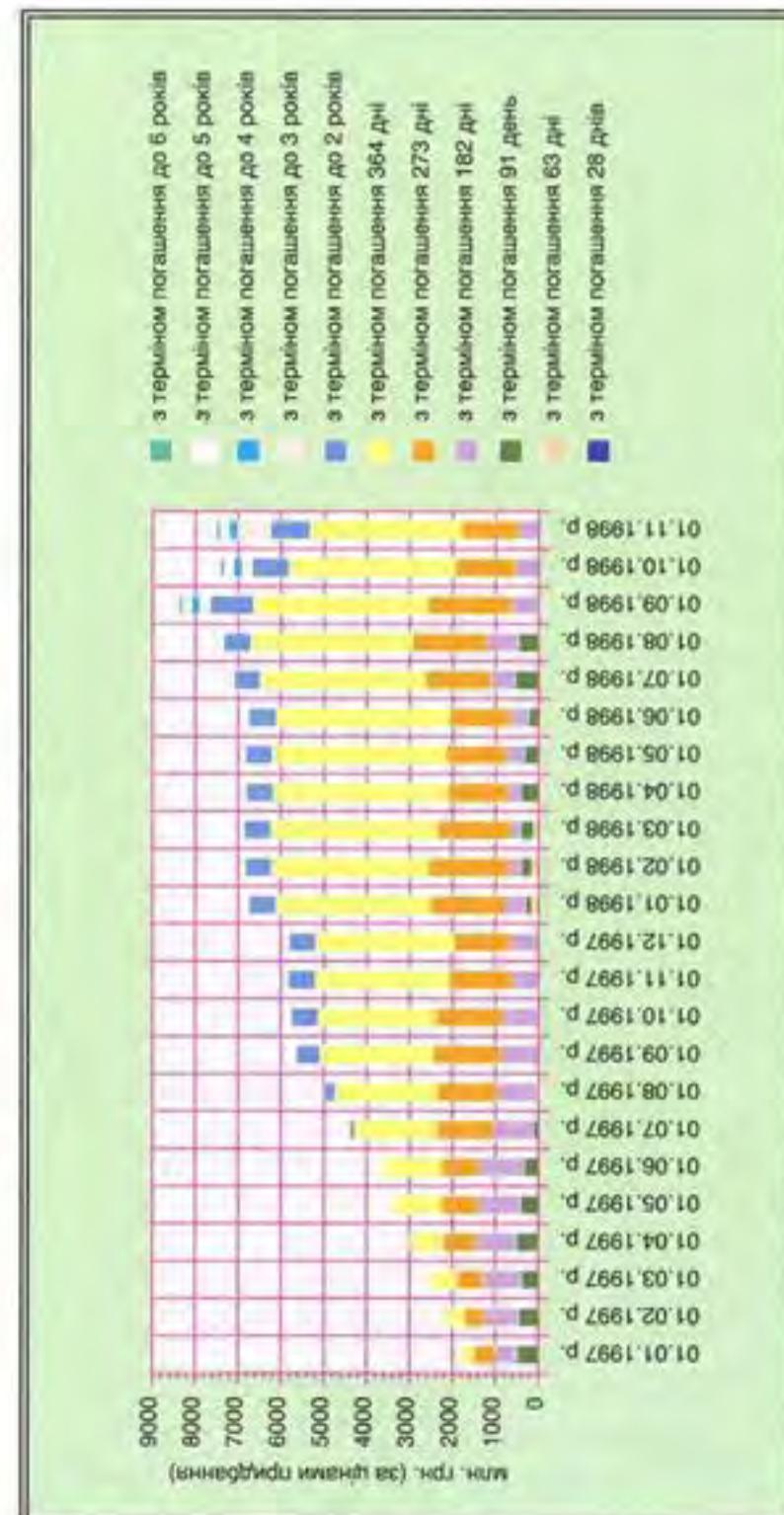
Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики, проведених у жовтні 1998 р.

Номер аукціону	Дата проведення аукціону	Пропозиція			Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.	Відісна ціна, грн.	Середньозважена ціна, грн.	Ставка доходності, %
		Номінал облігацій, грн.	Проголошена ставка доходності, %	Термін погашення облігацій					
492	01.10.1998 р.	100	—	31.03.1999 р.	0	0.00	0.00	0.00	—
493	01.10.1998 р.	100	—	29.09.1999 р.	0	0.00	0.00	0.00	—
494	02.10.1998 р.	100	—	31.03.1999 р.	0	0.00	0.00	0.00	—
495	02.10.1998 р.	100	—	29.09.1999 р.	0	0.00	0.00	0.00	—
496	06.10.1998 р.	100	—	20.01.1999 р.	0	0.00	0.00	0.00	—
497	06.10.1998 р.	100	—	07.07.1999 р.	0	0.00	0.00	0.00	—
498	06.10.1998 р.	100	—	06.10.1999 р.	0	0.00	0.00	0.00	—
499	06.10.1998 р.	100	—	29.12.1999 р.	0	0.00	0.00	0.00	—
500	08.10.1998 р.	100	—	20.01.1999 р.	0	0.00	0.00	0.00	—
501	08.10.1998 р.	100	—	07.07.1999 р.	0	0.00	0.00	0.00	—
502	08.10.1998 р.	100	—	06.10.1999 р.	0	0.00	0.00	0.00	—
503	08.10.1998 р.	100	—	29.12.1999 р.	0	0.00	0.00	0.00	—
504	13.10.1998 р.	100	—	14.04.1999 р.	3 220	268.71	83.45	39.77	—
505	13.10.1998 р.	100	—	13.10.1999 р.	540	38.64	71.56	39.85	—
506	15.10.1998 р.	100	—	14.04.1999 р.	0	0.00	0.00	0.00	—
507	15.10.1998 р.	100	—	13.10.1999 р.	0	0.00	0.00	0.00	—
508	20.10.1998 р.	100	—	21.04.1999 р.	504	42.06	83.45	39.77	—
509	20.10.1998 р.	100	—	20.10.1999 р.	470	33.63	71.56	39.85	—
510	27.10.1998 р.	100	—	28.04.1999 р.	510	42.56	83.45	39.77	—
511	27.10.1998 р.	100	—	27.10.1999 р.	0	0.00	0.00	0.00	—
Разом		Х		Х	5 244	425.60	Х	Х	

Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики за 1998 р.

Сума облігацій внутрішньої державної позики, що перебувають в обігу

Період	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.
Січень	8 504 247	635 164.55
Лютий	10 423 818	752 054.89
Березень	9 655 744	708 165.73
I квартал	28 583 809	2 095 385.17
Квітень	9 263 263	677 165.12
Травень	7 443 787	527 163.70
Червень	16 423 532	1 207 634.84
II квартал	33 130 582	2 411 963.65
I півріччя	61 714 391	4 507 348.83
Липень	14 839 235	981 204.82
Серпень	26 966 882	1 626 504.77
Вересень	4 065 473	293 392.21
III квартал	45 871 590	2 901 101.80
Жовтень	5 244	425.60
Листопад	0	0.00
Грудень	0	0.00
Усього з початку року	107 591 225	7 408 876.23

ПРОПОЗИЦІЇ ПРАКТИКІВ

Ігор Волошин,
начальник аналітичного відділу
АБ "Укргазпромбанк". Кандидат
технічних наук, позаштатний на-
уковий кореспондент Інституту
банку.

I. ЗВ'ЯЗОК КРЕДИТНОГО РИЗИКУ З ПРОЦЕНТНИМИ СТАВКАМИ

Періодичні кризи на ринку міжбанківських кредитів спонукали вітчизняних банківських працівників усвідомити необхідність контролю за кредитними ризиками шляхом встановлення лімітів на гранично допустимі обсяги операцій для кожного банку-контрагента [1]. Зазвичай у зарубіжній літературі не розглядається залежність кредитного ризику від строків погашення. Наприклад, вважають, що кредитний ризик не пов'язаний зі строками погашення. Так, Дж. Сінкі [2] описує запропонованій Фленеррі підхід, згідно з яким ризик неповернення кредиту виражається рівнянням:

$$(i) p = \frac{r_m - r_f}{1 + r_m},$$

де p — ймовірність неповернення кредитів, r_m — ставка за ризиковими кредитами, r_f — ставка, вільна від ризику.

Це пов'язано з тим, що за зарубіжними звичаями кредитні рейтинги (ймовірності неповернення кредитів) встановлюються переважно строком на рік. Виходячи з цього розраховують відповідні їхні резерви на погашення можливих збитків від неповернення кредитів і процентів за ними. Для української практики характерний відносно вузький горизонт інвестування (менше року). Це спонукає керівництво банків щонайменше раз на місяць переглядати ліміти. При цьому виникає проблема визначення детальної часової структури кредитних ризиків.

З українських періодичних видань [1] відомо, що деякі банки все ж розмежовують кредитні ризики за строками по-

Часова структура кредитних ризиків

У статті досліджується природа зв'язку кредитного ризику зі строками погашення та висвітлюються різноманітні методи його виміру. Спираючись на певні теоретичні моделі, автор пропонує нову методику оцінки кредитоспроможності банків-позичальників. Розмежування кредитного ризику за строками погашення, на думку автора, дасть змогу ретельніше контролювати ризик неплатежу та підвищити загальну дохідність операцій кредитування.

гашення, але способи цього розмежування майже не досліджені економістами.

Тож насамперед зупинмося на визначенні часової структури кредитного ризику.

Припустимо, що існує безрізикова (будь-яким способом визначена) процентна ставка r_f — ставка, вільна від кредитного ризику, а отже, незалежна від строку погашення T . Також будемо вважати, що підвищені відносно безрізикової ставки r_f процентні ставки r_m є платою за кредитний ризик, на який наражається банк. Отже, безрізикова ставка завжди нижча, ніж ставка за ризиковими кредитами. Крім того, чим більший кредитний ризик, тим вища ставка за кредит.

Зі сказаного вище випливає, що відшкодування втрат унаслідок неповернення кредитів зі строком погашення T має здійснюватися за рахунок процентних надходжень від кредитів із тим же строком погашення T .

Розглянемо кредитний портфель банку як систему, що містить у собі N кредитів із дискретними строками погашення $T_1, T_2, \dots, T_i, \dots, T_N$. Оскільки кожний i -й кредит зі строком T_i має підвищені ставки для відшкодування можливих втрат внаслідок його неповернення (можливі втрати не відшкодовуються за рахунок підвищених ставок за кредитами зі строками, що відрізняються від T_i), то кожний i -й кредит зі строком T_i можна вважати незалежним від кредитів з іншими строками погашення. Серед численних можливих результатів кредитної діяльності виділимо два: повернення і неповернення кредитних сум. Припустимо, що всі N незалежних кредитів мають певну кредитну історію: впродовж обраного періоду Δt банком

надавалися кредити зі строками T_i у накопичених обсягах ΔV_i певних грошових одиниць (г.о.). При цьому накопичені обсяги повернених кредитів становили $\Delta V_i^{\text{пов}}$, а накопичені обсяги неповернених кредитів — $\Delta V_i^{\text{непов}}$, де $i = 1, 2, \dots, N$. Крім того, припустимо, що протягом періоду Δt загальна накопичена кількість наданих кредитів зі строками T_i дорівнювала Δn_i , кількість повернених кредитів — $\Delta n_i^{\text{пов}}$, кількість неповернених кредитів — $\Delta n_i^{\text{непов}}$.

Введемо питомий параметр c_i , який не залежить від обсягів позичок, а отже — характеризує стан кредитного портфеля за строками погашення:

$$(1) c_i = \frac{\Delta V_i^{\text{пов}}}{\Delta V_i}.$$

Суттєво, що питомий параметр c_i відрізняється від коефіцієнта якості кредитного портфеля, який традиційно застосовується у банківській практиці:

$$K = \frac{\sum \Delta V_i^{\text{пов}}}{\sum \Delta V_i}$$

і детальніше характеризує кредитний портфель у розрізі структури кредитного ризику.

Як відомо, існує ще один параметр, що характеризує кредитний портфель, а саме: частота v_i повернення та частота v_i^* неповернення кредитів зі строком погашення T_i :

$$v_i = \frac{\Delta n_i^{\text{пов}}}{\Delta n_i} \text{ та } v_i^* = 1 - v_i.$$

Слід зауважити, що частка повернених кредитів c_i і частота v_i повернення кредитів — це різні характеристики кредитного портфеля. Вони ідентичні лише за умови, що всі позички однакові за обсягами. Частота v_i може бути оцінкою

ймовірності повернення кредитів.

Надалі у цій статті користуватимемося лише таким параметром кредитного портфеля, як частка повернених кредитів.

Отже, величина c_i визначає частку повернених позичок зі строком погашення T_i у загальному обсязі наданих кредитів зі строком погашення T_i , та залежить лише від строків погашення. Фактично c_i є модифікованим коефіцієнтом якості кредитного портфеля, що використовується при аналізі балансів банків-контрагентів. При цьому частка неповернених кредитів зі строком погашення T_i дорівнює:

$$c_i^* = 1 - c_i \quad (2)$$

та є відносною мірою кредитного ризику.

Частка повернених кредитів має два аспекти: історичний та прогнозний. Якщо вона вже стала реальністю, то це — фактичні дані. Якщо ж вона лише очікується у майбутньому, то це — оцінка обсягів кредитів, що ймовірно повернуться.

Абсолютною мірою кредитного ризику є обсяг неповернених кредитів $\Delta V_i^{непов.}$, який визначається як добуток частки неповернених кредитів c_i^* та обсягу ΔV_i наданих кредитів зі строком погашення T_i :

$$\Delta V_i^{непов.} = c_i^* \Delta V_i. \quad (3)$$

Означивши основний параметр кредитної системи c_i — частку повернених кредитів, перейдемо до з'ясування залежності між цією часткою та ставкою за ризиковими кредитами.

Визначимо майбутню вартість повернених ризикових позичок, що надано в обсязі ΔV_i зі строком погашення T_i :

$$FV_i^{н.} = c_i \Delta V_i (1 + r_m)^{T_i/365}. \quad (4)$$

Водночас очікувана вартість вільних від ризику кредитів (частка повернених кредитів дорівнює одиниці: $c_i = 1$), які надано в тому ж обсязі ΔV_i і на той же строк T_i , що й ризикові позички, становитиме:

$$FV_i^{н.} = \Delta V_i (1 + r_f)^{T_i/365}. \quad (5)$$

Порівнюючи вирази (4) і (5), одержимо шукану залежність між часткою повернених кредитів та строком погашення кредитів T_i :

$$c_i = \left(\frac{1 + r_f}{1 + r_m} \right)^{T_i/365}, \quad (6)$$

Зауважимо, що при $T_i = 365$ з одержаної формулі (6) випливає формула Фленеррі (i).

З рівняння (6) випливає, що частка

повернених кредитів не залежить від обсягів наданих кредитів, але залежить від строків погашення. Зі збільшенням строку погашення частка повернених позичок зменшується.

Якщо нам відома частка повернених кредитів, можна розрахувати ставку за ризиковими кредитами за рівнянням:

$$r_m = \frac{1 + r_f}{c_i^{365/T_i}}. \quad (7)$$

Розглянемо особливі випадки, які найвиразніше виявляють зв'язок кредитного ризику (а отже, частки повернених кредитів) зі строками погашення.

Якщо строк погашення $T_i = 0$, частка повернених кредитів набуває тривіаль-

кредитного ризику від строків погашення, на чому й зупинимося.

За браком статистичних даних проілюструємо техніку виміру кредитного ризику через частку повернених кредитів за допомогою кривої дохідності за кредитами на українському міжбанківському ринку [4]. Приклад розрахунку ризиків за станом на 14.05.1998 р. наведено у таблиці 1. Для розрахунків за ставку, вільну від ризику, умовно взято ставку одноденного або нічного кредиту (14.6%) за станом на ту ж дату — 14.05.1998 р. Кредитний ризик такого одноденного кредиту вважався рівним нулю. В розрахунках застосувалися ставки ask (див. таблицю 1).

Таблиця 1. Залежність частки повернених кредитів на українському міжбанківському ринку від строків погашення, розрахована за допомогою рівняння (6) за станом на 14.05.1998 р.

Строк погашення, днів	Річна ставка дохідності, %	Частка повернених кредитів, %	Частка неповернених кредитів, %
1	14.6	100.0	0.0
7	32.1	99.7	0.3
14	38.0	99.3	0.7
30	47.3	98.0	2.0
60	54.0	95.3	4.7
90	59.0	92.2	7.8

ного значення, що дорівнює одиниці. При цьому позички не видаються зовсім, тому й ризику їх неповернення немає. Якщо $T_i \rightarrow \infty$ (так званий “довічний” кредит), оскільки у виразі (6) знаменник більший, ніж чисельник, то частка повернених кредитів усе більше наближатиметься до нуля: $c_i \rightarrow 0$. Тобто найімовірніше, що “довічний” кредит не повернеться зовсім, адже практично неможливо передбачити на таку далеку перспективу як фінансовий стан банку-позичальника, так і оточуюче економічне середовище. Отже, у разі збільшення строку погашення ризик неповернення позики зростає.

Із зазначеного вище випливає висновок: звичайна крива дохідності має бути зростаючою. І справді, чим більший строк надання, тим вищий кредитний ризик, а отже, і кредитна ставка [3]. Зauważимо, що існують і спадаючі криві дохідності, проте причини їх виникнення пов'язані з явищами, які виходять за межі даного дослідження.

II. ПРИКЛАД ВИМІРУ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ ЗА ДОПОМОГОЮ КРИВОЇ ДОХІДНОСТІ

В Україні крива дохідності за міжбанківськими кредитами — зростаюча. Це, звичайно, пояснюється багатьма чинниками. Серед них — залежність

залежність частки повернених кредитів від строків погашення можна визначати також експертним або статистичним методами.

III. МОДЕЛЬ ДИНАМІКИ ЧАСТКИ ПОВЕРНЕННИХ КРЕДИТИВ

Для побудови теоретичної моделі переїдемо до неперервних строків погашення T та частки повернених кредитів c . При цьому $c(T)$ є неперервною функцією T . Новий неперервний параметр c кредитного портфеля визначимо за аналогією з рівнянням (1):

$$c = \frac{dV^{н.}}{dV}, \quad (8)$$

де d/dV — перша похідна по змінній V .

Це відповідатиме неперервному кредитному портфелю, що містить у собі безкінечну кількість кредитів ($N_i \rightarrow \infty$). У розрахунках будемо використовувати миттєвий обсяг $v(T)$ (г.о.) кредитів зі строком погашення T , який є неперервним аналогом одноразово наданого кредиту та розраховується через накопичений обсяг $V(T)$ наданих кредитів за допомогою формули:

$$v(T) = \frac{dV(T)}{dt}, \quad (9)$$

де d/dt — перша похідна по змінній t .

Сроки погашення можуть також на-

бувати неперервних значень від нуля до безкінечності: $T = 0 \dots \infty$.

Абсолютний обсяг повернених кредитів розраховують за рівнянням, подібним до рівняння (3):

$$v^{\text{pos}} = cv. \quad (10)$$

Частку неповернених кредитів визначають за рівнянням:

$$c + c^* = 1, \quad (11)$$

яке є, по суті, рівнянням збереження обсягів кредитів зі строком погашення T .

Припустимо також, що частка повернених кредитів залежить і від строку існування банку-позичальника, розрахованого, скажімо, з моменту реєстрації банку. Поясненням цьому може бути психологічний фактор: "старшому" банку сміливіше надають кредити на великий строк, ніж новоствореним фінансово-кредитним установам, він вважається надійнішим.

Отже, частка повернених кредитів залежить від двох часових координат: строку існування банку-контрагента t та строку погашення кредиту T .

Нехай динаміка системного параметра c кредитного портфеля у двовимірному просторі (t, T) підпорядковується феноменологічному закону балансу [5]:

$$\frac{dc}{dt} = \tau \frac{\partial^2 c}{\partial T^2}, \quad (12)$$

де c — частка повернених кредитів, τ — часова характеристика банку, день; t — час існування банку-контрагента, день; T — строк погашення кредитів, день; $\partial/\partial t$ — перша похідна по змінній t ; $\partial^2/\partial T^2$ — друга похідна по змінній T .

Рівняння (12), з одного боку, описує процес накопичення частки повернених

кредитів із плинном часу t , що минув від моменту реєстрації банку (ліва частина рівняння), а з другого боку, описує процес розсіювання (дифузії) цієї частки за строками погашення кредитів (права частина рівняння).

Рівняння (12) за граничних умов $c(0,t) = 1$ та $c(\infty,t) \rightarrow 0$ має автомодельне рішення [6]:

$$c(T,t) = erfc \left(\frac{T}{2\sqrt{\tau t}} \right), \quad (13a)$$

або в лінійному наближенні:

$$c(T,t) = 1 - \frac{T}{\sqrt{\pi \tau t}}. \quad (13b)$$

Враховуючи залежність (11) між c та c^* , одержимо формулу для частки c^* неповернених кредитів:

$$c^*(T,t) = erf \left(\frac{T}{2\sqrt{\tau t}} \right), \quad (14a)$$

або в лінійному наближенні:

$$c^*(T,t) = \frac{T}{\sqrt{\pi \tau t}}, \quad (14b)$$

де $erfc(z)$ — додатковий інтеграл імовірностей, $erf(z)$ — функція помилок [7], $\pi = 3.141593$ — стала.

Слід зауважити, що з плинном часу, як доводять рівняння (13a, 13b), за умови, що $t \rightarrow \infty$, частка повернених кредитів усе більше наближається до одиниці ($c \rightarrow 1$) і не залежить від строків їх погашення. Такий банк-контрагент стає еталоном надійності, а його ставки — абсолютно безризиковими.

Отже, модельні рівняння (13a, 13b) описують поведінку банку-контрагента, у якого завдяки тривалому строку існування виникають додаткові можливості застачення кредитів із більшим строком погашення. Зміну частки повернених

кредитів c із плинном часу t показано на графіку 1.

Враховуючи історію кредитного портфеля банку, часову характеристику τ банку можна одержати за допомогою рівнянь (13a, 13b) так:

$$\tau = \frac{1}{4t} \left(\frac{T}{erfc^{-1}(c)} \right)^2,$$

або у лінійному наближенні:

$$\tau = \frac{1}{\pi t} \left(\frac{T}{1-c} \right)^2,$$

де $erfc^{-1}(c)$ — зворотна функція до додаткового інтеграла імовірностей.

Якщо зафіксувати припустиму частку повернених кредитів, наприклад, на рівні 96%, із рівняння (13a) випливає проста залежність між строками погашення та строком існування банку:

$$T = 0.0708 \sqrt{\tau t}.$$

Чим більше значення часової характеристики τ , тим надійнішим і стійкішим є банк. Отже, часова характеристика τ є мірою надійності та стійкості банку. Залежність частки повернених кредитів c від часової характеристики банку τ показано на графіку 2.

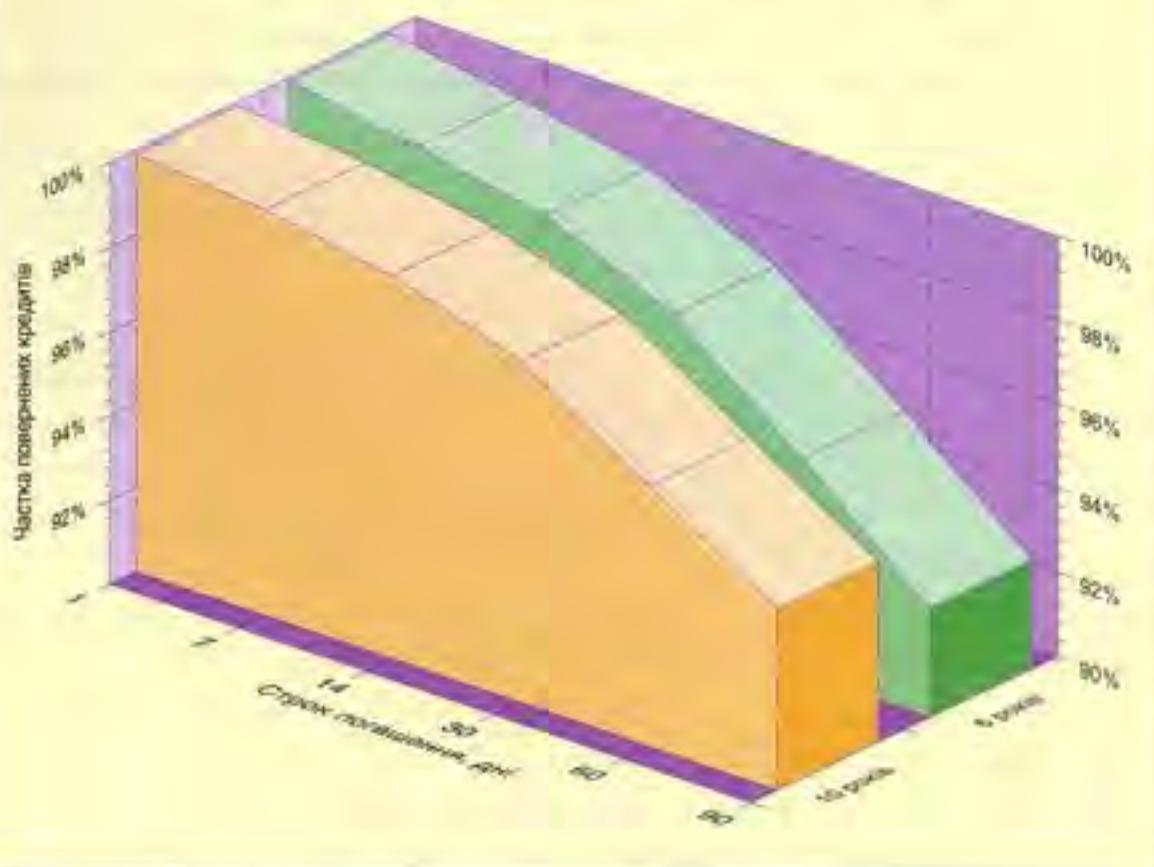
Рівняння (13a, 13b) уможливлюють зіставлення банків, що належать до різних груп, за рівнем відносного кредитного ризику. Так, два банки мають одинаковий відносний ризик, якщо виконується рівняння:

$$\left(\frac{T}{\sqrt{\tau t}} \right)_1 = \left(\frac{T}{\sqrt{\tau t}} \right)_2,$$

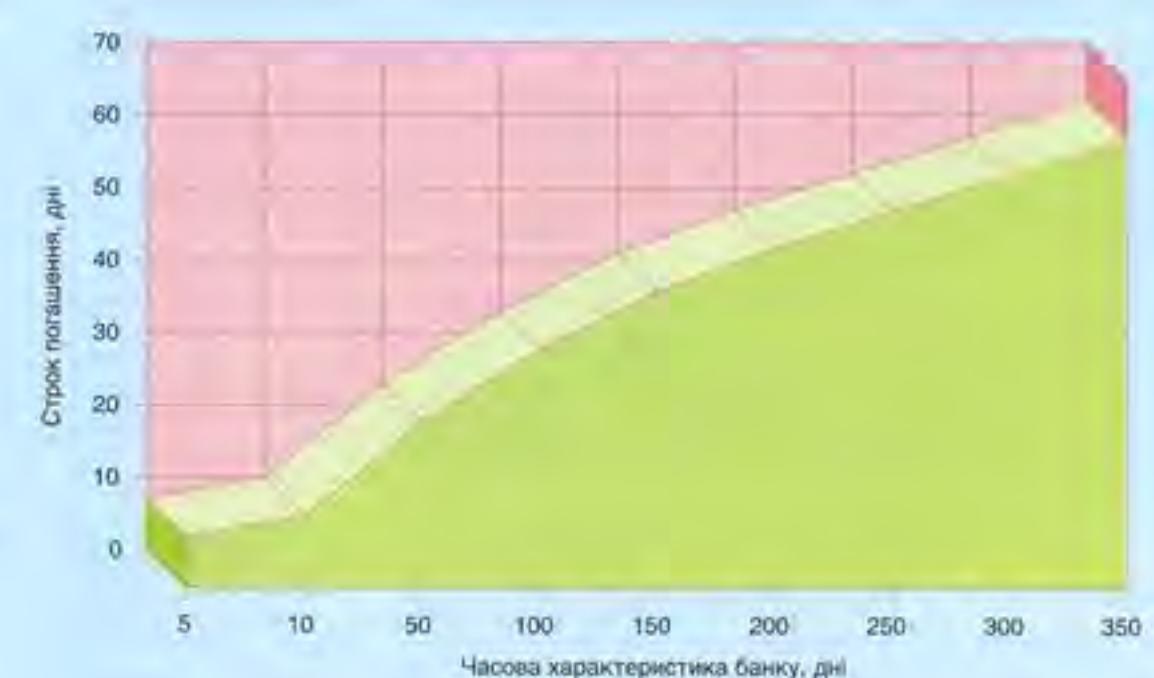
де параметри з індексами 1 і 2 належать різним банкам.

Отже, якщо перед банком-кредитором постає проблема розміщення певного кредиту у сумі v зі строком погашення

Графік 1. Залежність частки повернених кредитів від терміну існування банку-контрагента

Графік 2. Залежність строків погашення від часової характеристики банку

шення Т у тому чи іншому банку-контрагенті, то банк-кредитор має порівняти добутки часових характеристик і строків існування для кожного із цих банків. Банки-контрагенти матимуть однаковий кредитний ризик, якщо виконується таке співвідношення:

$$(\tau t)_1 = (\tau t)_2.$$

Якщо $(\tau t)_1 > (\tau t)_2$, то розміщення кредиту у першому банку буде менш ризиковим порівняно з розміщенням кредиту у другому банку (див. рівняння (14б)).

Таблиця 2. Частка повернених кредитів, розрахована за допомогою рівняння (6), кривої дохідності (таблиця 1) та рівняння (13а), при $\tau = 214.8$ дні (кофіцієнт регресії 0.99757)

Строк погашення, днів	Рівняння (6), %	Модельне рівняння (13а), %
1	100.0	99.9
7	99.7	99.4
14	99.3	98.8
30	98.0	97.5
60	95.3	95.1
90	92.2	92.6

Чим більший добуток часової характеристики і строку існування банку, тим надійнішим щодо кредитоспроможності буде банк.

Рівняння (13а, 13б) і (14а, 14б) можна застосовувати як модельні для статистичних досліджень.

IV. ПРИКЛАД РОЗРАХУНКУ ЧАСОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ БАНКІВ

Оскільки бракує статистичних даних для обчислення часової характеристики τ , використаємо оцінки кредитного ризику, одержані з кривої дохідності (див. таблицю 1). Розглянемо сукупність банків, за ставками яких побудовано криву дохідності [8], як певну групу банків із приблизно однаковим терміном існування. Скажімо, кожному з них — 6 років.

Для обчислення часової характеристики τ треба за допомогою стандартних методів (наприклад, методу найменших квадратів) узгодити розраховані частки повернених кредитів (див. таблицю 1) та значення, одержані за модельним рівнянням (13а). У результаті розрахунків встановимо, що значення часової характеристики τ дорівнює 214.8 дні для означеній групи банків. При цьому кофіцієнт регресії між даними таблиці 1

та даними, одержаними за допомогою рівняння (13а), дорівнює 0.99757.

Очевидно, що, маючи реальну історію кредитних угод з обраним банком-контрагентом або обраною групою подібних банків, можна визначити такий важливий показник кредитної діяльності, як часова характеристика τ . Крім того, знаючи значення τ , за рівняннями (13а, 13б) можна розрахувати частку повернених кредитів, а за рівняннями (14а, 14б) — частку неповернених кредитів із довільним строком погашення T на певний час у майбутньому t (див. таблицю 2).

c_{lim} та граничного обсягу v_{lim} наданих кредитів визначає *абсолютний кредитний ризик*, що вимірюється як припустимий обсяг неповернених кредитів із граничним строком T_{lim} :

$$v_{lim}^{(new)} = (1 - c_{lim}) v_{lim}.$$

Визначивши для себе обсяг вільних коштів, що можуть бути надані у кредит, та відповідний банк-контрагент або групу банків, банк-кредитор надалі виконує звичне для себе завдання управління кредитним ризиком, тобто за стандартними методами (лінійного програмування) розробляє оптимальний розподіл кредитів за строками погашення, який відповідає прийнятим обмеженням кредитного ризику та приносить максимальний дохід.

VI. ВИСНОВКИ

Запропонована модель пояснює зв'язок кредитних ризиків зі строками погашення. Часову характеристику, що входить до цієї моделі, можна використовувати як міру надійності та стійкості банків-позичальників. На думку автора, розмежування кредитних ризиків за строками погашення дасть зможу краще контролювати кредитні ризики та одержувати додаткові доходи від операцій кредитування. Слід зауважити, що ефективне використання зазначених методик можливе лише за наявності достатньої кількості кредитних історій, які ведуться у розрізі строків погашення.

* * *

Автор висловлює щиру подяку Б.М.Гладченку та М.В.Ліндеру за корисні поради та зауваження у ході підготовки цієї статті.

Література:

1. Шеремета А., Арсенюк А. Делай ставку на межбанк // Деловая неделя. — 1997. — № 27. — 11 ноября.
2. Синки Дж. мл. Управление финансами в коммерческих банках. Пер. с англ. — М.: Catallaxy, 1994.
3. Шарп У., Александр Г., Бэйли Дж. Инвестиции. Пер. с англ.— М.: ИНФРА—М, 1997.
4. Бизнес. — 1998. — 18 мая. — С. 21.
5. Дьярмати И. Неравновесная термодинамика. Теория поля и вариационные принципы. — М.: Мир, 1974.
6. Лыков А.В. Теория теплопроводности. — М.: Высшая школа, 1967.
7. Корн Г., Корн Т. Справочник по математике. — М.: Наука, 1977.
8. Бизнес. — 1998. — 18 мая. — С. 21.
9. Ширинская Е.А. Операции коммерческих банков и зарубежный опыт. — М.: Финансы и статистика, 1993.

НАДАНІ КОШТИ

Міжбанківський ринок кредитних ресурсів: динаміка та основні тенденції

Коливання загального обсягу міжбанківських кредитів відбуваються в межах самої банківської системи залежно від різних факторів (обсягу грошової маси, розширення чи скорочення кредитного портфеля окремих банків, стану їх платіжних календарів, непередбачених клієнтських платежів тощо). Тож сукупний обсяг міжбанківських кредитів значною мірою залежить від стану кредитних портфелів комерційних банків. Проте він практично не спровалює зворотного впливу на обсяги кредитування кінцевих позичальників.

Отже, розглянемо лише надані кредити комерційних банків у національній та іноземній валютах, а також кредити в національній валюти, надані Національним банком України (рефінансування).

Аналіз динаміки міжбанківських кредитів у період із 1992 р. по серпень 1998 р. дає змогу окреслити такі основні тенденції розвитку міжбанківського ринку:

1. Спостерігалося стабільне зростання обсягу міжбанківського кредитування в іноземній валюті, що пояснюється, передусім, певною лібералізацією валютного регулювання як комерційних банків, так і суб'єктів господарювання.

2. Було досягнуто (на початку 1998 року) певного сталого рівня (з незначною амплітудою коливань) залишків наданих міжбанківських кредитів у національній валюті, на що вплинуло кілька позитивних і негативних чинників.

В останні роки на міжбанківському кредитному ринку України спостерігається стала тенденція зростання обсягу наданих кредитів у іноземній валюті. Пояснення цього факту таке:

- лібералізація зовнішньої торгівлі та відмова від обов'язкового продажу валютних надходжень резидентів (який було відновлено після поширення світової фінансової кризи на територію Росії та України у серпні 1998 р.) обумовили зростання активів підприємств на валютних рахунках в українських банках. Механічне збільшення кількості грошей (у тому числі в іноземній валюті) в економічній системі обумовлює пожавлення їх обігу, зростання банківських пасивів, а відтак — відповідні передумови для розвитку ринку валутного кредитування;

- процес економічної лібералізації поширився також на банківську систему України. Кількість комерційних

банків, які отримали ліцензії на операції з іноземною валютою, останніми роками зростала досить значними темпами;

- кредитування в іноземній валюті залишається дієвим інструментом страхування інфляційних ризиків. Про те, яке велике значення для комерційних банків має фактор інфляційних очікувань, свідчить перевищення у 2—3 рази (залежно від терміну кредитування) ставок за кредитами у національній валюті відносно валютних кредитів.

На кінець серпня 1998 р. сума залишків міжбанківських наданих кредитів в іноземній валюті становила 1 040 млн. грн., що приблизно втрічі менше обсягу міжбанківського ринку в національній валюті на цю дату. Отже, сегмент міжбанківського ринку України, який обслуговує іноземна валюта, аж ніяк не можна назвати пригніченим і зарегульованним.

Кредитування (рефінансування) Національним банком України комерційних банків у національній валюті є інструментом як регулювання грошової маси в обігу, так і фінансування окремих комерційних банків під певні цільові програми або з метою їх оздоровлення у комплексі з іншими заходами.

Радикальне зниження суми залишків централізованих кредитів НБУ комерційним банкам, починаючи з першого кварталу 1998 р., на мою думку, було, швидше, непрямим підтвердженням сформованої значно раніше стратегії НБУ, спрямованої на вирішення макроекономічних негараздів переважно неємістими шляхами.

Залишки наданих міжбанківських кредитів комерційних банків у національній валюті стабільно зростали протягом 1992—1997 років, що пояснюється як відповідним збільшенням грошової маси (темпер якого почали знижуватися з 1995 р.), так і становленням та зростанням банківської системи України.

Досягнувши наприкінці 1997 р. рівня 3.67 млрд. грн., обсяг міжбанківського ринку в національній валюті коливався

Показники	Надані кредити в національній валюті на міжбанківському ринку України									
	Залишки заборгованості на кінець періоду, млн. грн.									
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	I кв. 1998	II кв. 1998	липень 1998	серпень 1998
Централізовані ресурси НБУ (рефінансування)	2	112	105	349	474	824	528	513	508	430
Кредитні ресурси комерційних банків (разом із філіями)	4	328	1913	1988	2564	3668	3895	3556	3690	3707
Усього	6	440	2018	2338	3038	4492	4423	4069	4198	4137

Показники	Надані кредити в іноземній валюті на міжбанківському ринку України						
	Залишки заборгованості на кінець періоду, млн. грн.						
	1995	1996	1997	I кв. 1998	II кв. 1998	липень 1998	серпень 1998
Кредитні ресурси банків-резидентів (разом із філіями) на внутрішньому валютному ринку	136	314	731	891	973	1023	1040

у наступні 8 місяців 1998 р. в інтервалі від 3.56 до 3.90 млрд. грн. Позитивними і негативними чинниками цих коливань були:

- збереження протягом зазначеного вище періоду відносної стабільності рівня грошової маси в обігу;
- зменшення у портфелі комерційних банків обсягу наданих кредитів суб'єктам господарювання у національній валюті до рівня 5.104 млрд. грн. (за станом на 01.07.1998 р.), що зумовило зниження попиту на міжбанківському ринку саме на ресурси для кредитування реального сектора економіки;
- відволікання кредитних ресурсів комерційних банків у національній валюті на фінансування дефіциту державного бюджету (купівля ОВДП), що спостерігалося до серпня 1998 р.;
- виникнення окремих негативних тенденцій у банківській системі (серпень 1998 р.), пов'язаних із проблемами ліквідності й невиконання норм обов'язкового резервування деякими комерційними банками. Це, в свою чергу, обумови-

ло перші ознаки недовіри між окремими банками, що негативно вплинуло на розвиток міжбанківського ринку.

У ситуації, що склалася, НБУ вживає цілком адекватних заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану комерційних банків.

Суттєво змінено порядок резервування залучених коштів. Якщо раніше середнього розміру комерційний банк з обсягом залучених коштів у 100 млн. грн. мав щодня резервувати на власному кореспондентському рахунку в НБУ та в касі 15 млн. грн. (15% залучених коштів), то починаючи з 07.09.1998 р. цей банк повинен резервувати лише на коррахунку 16.5 млн. грн. (16.5% залучених коштів). Залишки в касах у розрахунок резерву більше не вносяться.

Серед останніх кроків у цьому напрямі слід виділити Постанову Правління НБУ № 412 від 02.10.1998 р. "Про невідкладні заходи щодо стабілізації діяльності комерційних банків", якою, зокрема, передбачається:

- проведення докапіталізації банків

шляхом залучення додаткових коштів акціонерів, а також — за рахунок реорганізації банків через злиття або приєднання;

- обов'язкове формування до 01.01. 1999 р. резервів на покриття кредитних ризиків у повному обсязі;

- відхилення звернень окремих банків щодо встановлення для них індивідуальних економічних нормативів;

- відкликання ліцензій на проведення окремих операцій і встановлення режиму фінансового оздоровлення для 4 банків, ліквідацію 6 банків.

Зазначені заходи держави, впроваджені НБУ, мають створити передумови для оздоровлення банківської системи в цілому і стабілізації ринку міжбанківських кредитів зокрема.

Дмитро Гладких,

заступник начальника відділу економічного аналізу П'ятої київської філії АППБ "Аval", постійний позаштатний оглядач кредитного ринку журналу "Вісник НБУ".

ОФІЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ

Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного банку України, наданими комерційним банкам у 1998 р.*

відсотки

Показники	1998 р.	У тому числі за жовтень
Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, всього	53.4	82.0
У тому числі за:		
— аукціонними кредитами	—	—
— ломбардними кредитами	54.3	—
— операціями РЕПО	54.0	82.0
— іншими інструментами	50.4	82.0

* Облікова ставка Національного банку України у жовтні не змінювалася.

Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування Національним банком України комерційних банків у 1998 р.

відсотки

Показники	1998 р.	У тому числі за жовтень
Випущено в обіг платіжних засобів для рефінансування комерційних банків, усього	100	100
У тому числі через:		
— кредитні аукціони	—	—
— ломбардне кредитування	23.1	—
— операції РЕПО	59.5	67.7
— інші механізми	17.4	32.3

Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті*

відсотки річні

	Жовтень 1998 р.
На міжбанківському ринку:	
За кредитами, наданими іншим банкам	88.9
За кредитами, отриманими від інших банків	87.3
За депозитами, розміщеними в інших банках	82.5
За депозитами, залученими від інших банків	63.9
На небанківському ринку:	
За кредитами	72.1
За депозитами	28.3

* За щоденною звітністю банків.

Матеріали підготовлено емісійно-кредитним департаментом Національного банку України.

ПОПЕРЕДНІ ПІДСУМКИ РОКУ

Банки київського регіону у 1998 році

Рік, що минає, був особливим для банківської системи України: фінансова криза, яка охопила майже весь світ, виявилася найсуворішим іспитом на її повноцінність і зрілість. Цей екзамен, будемо об'єктивними, наша банківська система склада. Незважаючи на чималі втрати і певні негативні наслідки, які ще не подолано, вона функціонує, адекватно реагує на ускладнення, спричинені кризовими явищами. Одне слово, банківська система України виявилася життєздатною. Окрім іншого, про це свідчать попередні підсумки року, зроблені на замовлення редакції регіональними управліннями Національного банку України. У цьому номері публікуємо аналітичний звіт управління НБУ по м. Києву і Київській області. Цей регіон охоплює майже половину загальної кількості банківських установ країни і певною мірою відображає стан банківської системи держави в цілому.

Київський регіон — потужний фінансовий центр України. Тут зареєстровано 401 банківську установу, в тому числі 109 банків — юридичних осіб, із яких 87 — діючі. Про потужність банківської системи цього регіону можна судити з того, що в середині поточного року частка його в загальній кількості банків країни становила 48.9%, у сукупному сплаченому статутному фонду — 55%, у сумарних активах — 50.56%.

Порівняно з 1 жовтня минулого року кількість зареєстрованих банківських установ у регіоні збільшилася на 94. За рік зросла кількість банків за участю іноземного капіталу — з 8 до 14, в тому числі кількість банків, повністю контролювані іноземним капіталом, — з 4 до 8. На 1 жовтня поточного року 82 банки регіону отримали ліцензії на проведення банківських операцій. Розширено ліцензії 24 банкам.

Сума сплачених статутних фондів банків регіону на 1 жовтня 1998 року порівняно з 1 жовтня минулого року зросла в 1.43 раза. Темп її зростання в поточному році дещо уповільнився: якщо за 9 місяців минулого року сума сплачених статутних фондів зросла в 1.29 раза, то в поточному — лише в 1.21 раза.

Основні фактори, що визначали процеси формування та розміщення банківських ресурсів у поточному році, — це незавершеність макроекономічної стабілізації та загострення проблем державних фінансів України. Негативний вплив справила також криза на російському фінансовому ринку.

Уповільнення інфляції та її відставання від темпів зростання грошової маси спричинили зростання монетизації економіки (на 3.37 відсоткового пункту на кінець вересня порівняно з аналогічним періодом минулого року). З'явилися об-

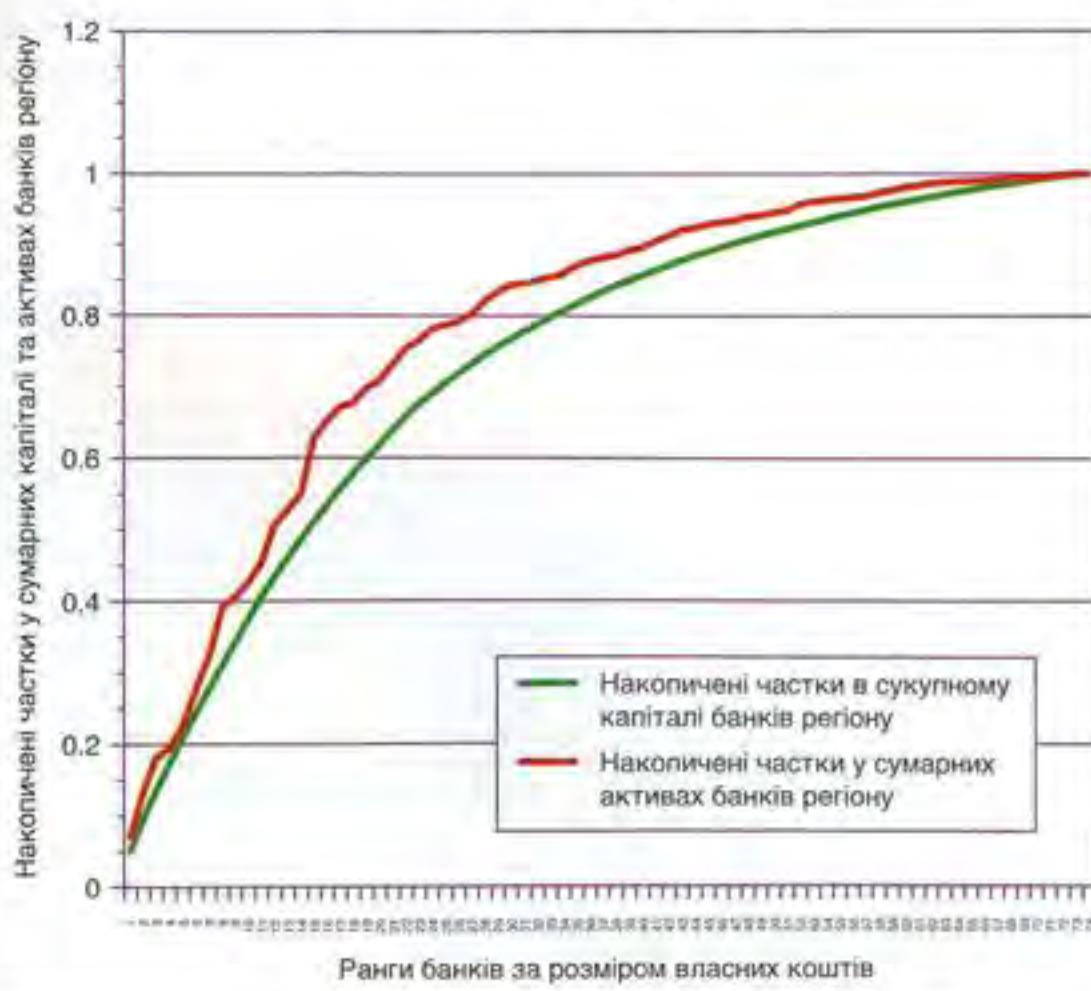
Анатолій Степаненко,
начальник управління Національного банку України по м. Києву і Київській області.

надійливі тенденції у реальному секторі економіки. Так, за даними статистики, по м. Києву темп приросту промислового виробництва за 9 місяців поточного року відповідно з аналогічним періодом 1997 року становив 2.1%, а по Київській області — 4.5%. Закріплення цих позитивних зрушень дало б змогу розширити джерела банківських ресурсів та можливості їх ефективного розміщення. Проте спад виробництва не подолано, рівень 1996 року за результатами 9 місяців не перевищено.

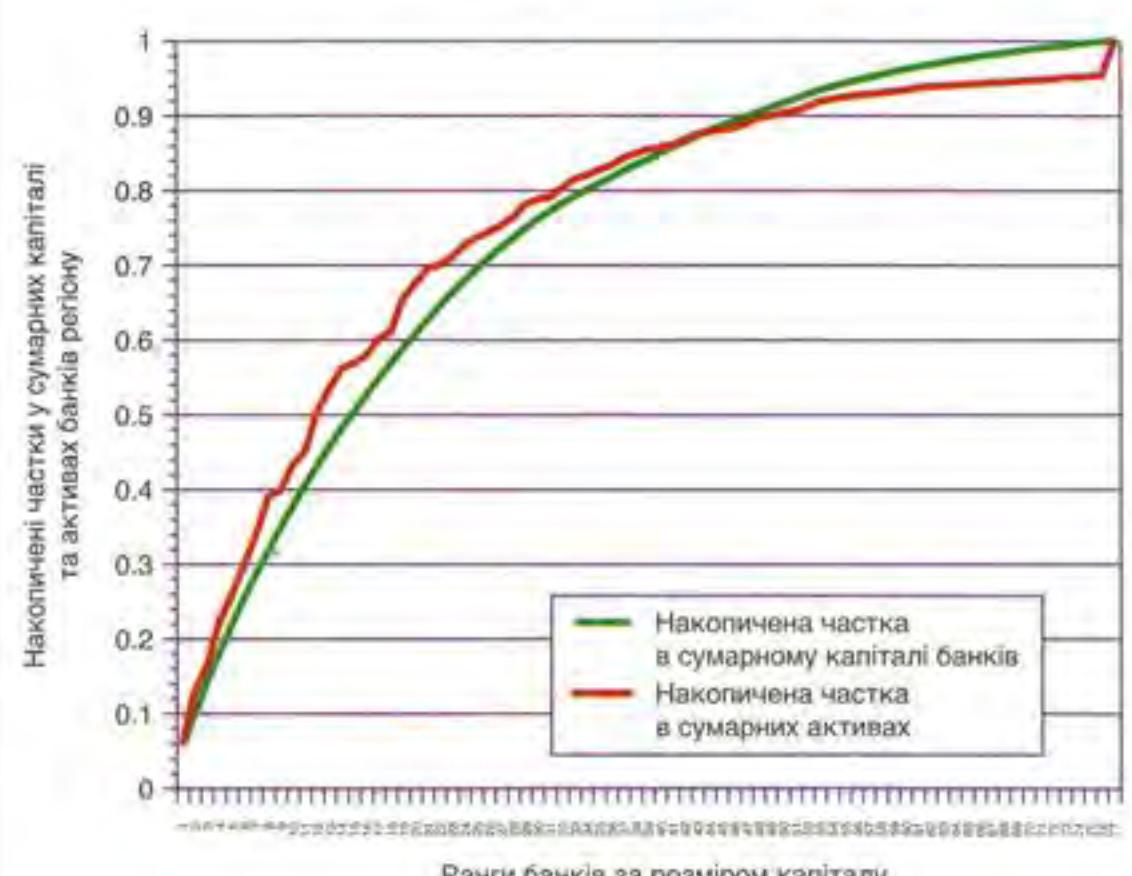
Продовжують нарости неплатежі, обсяги бартерної та інших форм негрошових розрахунків. Кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги підприємств Києва на 1 серпня становила 14.5 млрд. грн., тобто зросла порівняно з 1 серпня 1997 року на 98%.

Більш як удвічі порівняно з 1 серпня минулого року зросла заборгованість київських

Графік 1. Концентрація капіталу та активів у банках регіону за станом на 01.01.1998 р.

Графік 2. Концентрація капіталу та активів у банках регіону за станом на 01.10.1998 р.

Графік 3. Динаміка та структура активів банків регіону

підприємств перед бюджетом та за позабюджетними платежами. Прострочена заборгованість досягла 75%.

Незважаючи на зростання реалізації за результатами 9 місяців поточного року, підприємства Київщини отримали виручку у грошовій формі лише за 31.5% продукції. 43.2% продукції реалізовано на бартерних умовах. Особливо висока частка бартерних розрахунків у паливній промисловості (50.1%), чорній металургії (67.8%), хімічній та нафтохімічній промисловості (80.4%), машинобудуванні та металообробній промисловості (52.3%).

Порівняно з розвинутими країнами в Україні залишається надвисокою часткою готівки у грошовій масі. Особливістю Київського регіону є перевищення надходжень до кас банків над видатками. Разом із тим темп зростання видатків готівки випереджав темп зростання надходжень на 0.03 процентного пункту (п. п.). У структурі надходжень домінує торговельна виручка — 59.94% по Київській області та 48.49% по м. Києву. Потреба в готівці могла б зменшитися завдяки ширшому запровадженню банкоматів

та системи розрахунків за товари за допомогою пластикових карток. У вересні поточного року обороти видачі готівки через банкомати порівняно з лютим зросли у 6 разів. Та загалом обсяг операцій залишається невеликим — у середньому 5.3 млн. гривень на місяць.

Негативною тенденцією є зниження протягом нинішнього року по м. Києву у реальному, а по області й у номінальному вираженні обсягу роздрібного товарообігу. По Київській області на 10 вересня заборгованість населення становила 66% від вартості нарахованої оплати за житлово-комунальні послуги. Купівельна спроможність населення знижується внаслідок затримок у виплаті заробітної плати. На 1 жовтня 1998 року заборгованість щодо заробітної плати по Київському регіону становила 395.3 млн. гривень, перевищивши рівень початку року в 1.3 раза.

Слід зауважити, що кошти фізичних осіб належно не задіяні у формуванні банківських ресурсів. У поточному році, як і в минулому, спостерігалося перевищення видачі коштів із вкладних рахунків громадян над їх надходженням. При цьому сума перевищення видатків за 9 місяців поточного року порівняно з аналогічним періодом минулого року зросла в 1.8 раза. Різке зменшення залишків на вкладних рахунках фізичних осіб спостерігалось у вересні: наприкінці місяця їх рівень знизився майже на 20 відсотків порівняно з кінцем липня. Не послаблюється інтерес населення до іноземної валюти як до інструмента заощаджень. Надходження готівки від продажу валюти за 9 місяців поточного року до кас банків регіону зросли порівняно з аналогічним періодом минулого року на 6%, а їх питома вага у структурі надходжень становить по Києву 22.46%, по Київській області — 9.22% (у минулому році відповідно 25.85 та 7.49%).

Загалом кредитні ресурси банківської системи регіону на 1 жовтня поточного року становили 4755.8 млн. грн. Порівняно з 1 жовтня минулого року їх обсяг зріс на 16%. Частка кредитних вкладень в активах банківських установ зросла порівняно з початком року на 11 процентних пунктів і досягла 43%.

Кредитні вкладення банків, за даними регіонального балансу, становили на 1 жовтня поточного року 4698.1 млн. грн., що в 1.49 раза більше, ніж на початок року. Темп зростання залишків кредитної заборгованості у поточному році на 38 процентних пунктів вищий, ніж за аналогічний період минулого року.

Вкладення банками коштів у реальний сектор гальмується низьким рівнем рентабельності виробництва. На 1 серпня поточного року 1044 підприємства Києва та 881 підприємство Київської області (відповідно 33.3 та 53% від їх загальної кількості) працювали зі збитком.

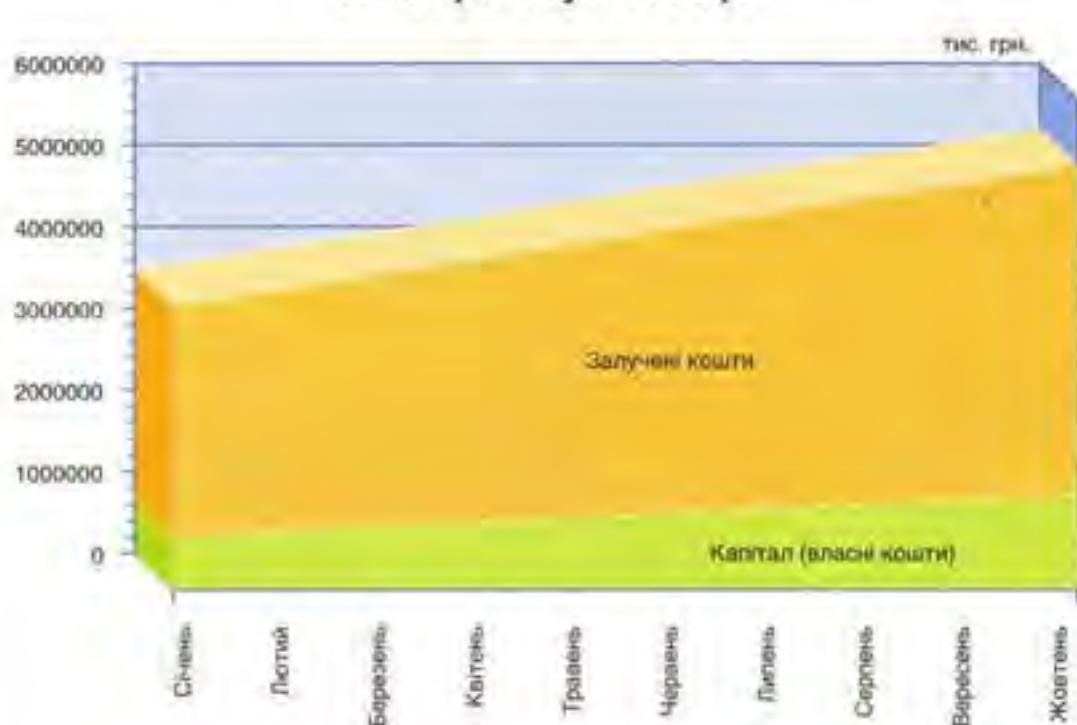
Одна з гострих проблем, що заважає банкам повернутися обличчям до інвестицій у виробництво, — відсутність "довгих" ресурсів. Так, у структурі залучених коштів на 1 жовтня 1998 року домінували кошти до запитання — 67.8%. Частка строкових вкладів становила 32.2%.

У заборгованості суб'єктів господарювання за кредитами в національній валюті на 1 жовтня 1998 року частка торгівлі становила 34.1%, промисловості — 22%, сільського господарства — 4.7%, будівництва — 3.6%.

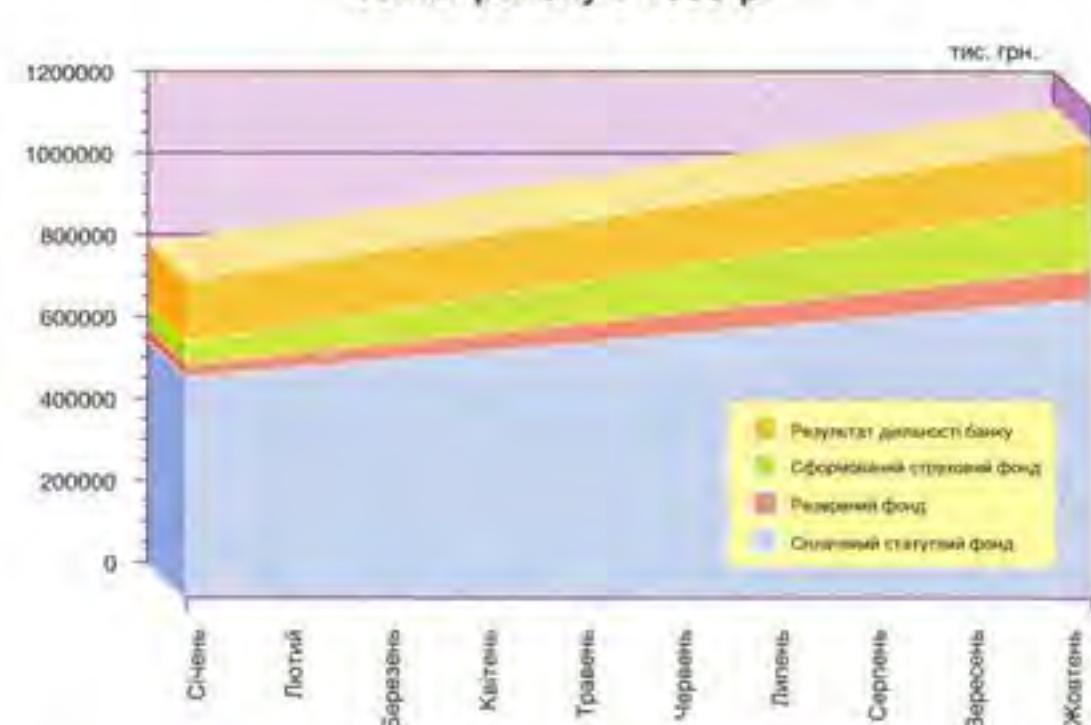
Порівняно з початком року на кінець третього кварталу погіршилася якість кредитного портфеля. У загальній сумі кредитних вкладень частка строкової заборгованості зменшилася на 10.36 п. п., а частка простроченої, сумнівної щодо повернення та пролонгованої заборгованості зросла відповідно на 3.2, 0.6 та 6.5 процентного пункту. Високі ризики кредитування вплинули на процентні ставки за кредитами, які значно перевищують рівень рентабельності виробництва. Отже, відчувається дефіцит сфер ефективного застосування банківського капіталу.

До підвищення ставок спричинилося також загострення ситуації на фінансових ринках. Як результат — середньозважені процентні ставки у вересні поточного року за кредитами у національній валюті перевищували минулорічний рівень на 44.5 п. п. Середньозважені процентні ставки за депозитами клієнтів зросли за той же період на 28.4 п. п. Ці фактори негативно вплинули на доходи комерційних банків, що на фоні нарощування капіталу призвело до зниження прибутковості. На 1 жовтня поточно-

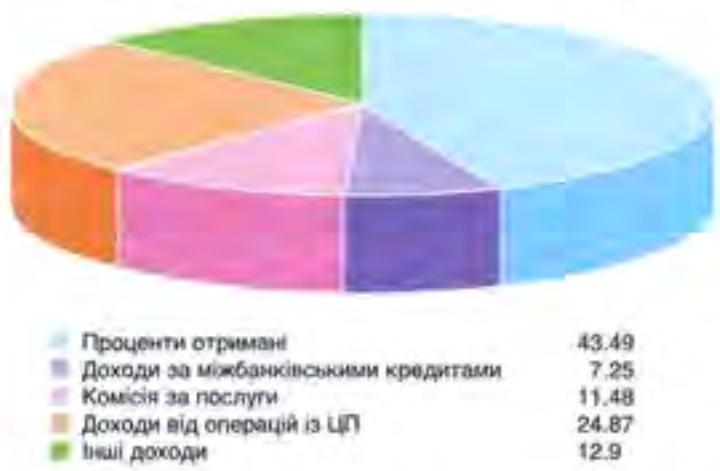
Графік 4. Динаміка та структура пасивів банків регіону в 1998 р.

Графік 5. Динаміка та структура капіталу банків регіону в 1998 р.

Графік 6. Структура доходів комерційних банків регіону за станом на 1 жовтня 1998 р., %

го року порівняно з аналогічною датою минулого року прибутковість капіталу (власних коштів) зменшилася з 0.16 до 0.03 п. п. Сума збитків на 1 жовтня поточного року становила 1696.9 млн. грн., перевищивши рівень 9 місяців минулого року в понад 20 разів.

Сьогодні абсолютно ясно, що одна з головних проблем як розвитку економіки, так і прогресу банківської системи, — забезпечення спрямування коштів у реальний сектор економіки. Саме підприємства виробничого сектора поряд із фізичними особами формують ресурсну базу банків. Без підтримки виробничого капіталу фінансовий капітал не виживе. Підтвердження цьому ми вже маємо й у вітчизняній практиці. Нині з усією гостротою постало завдання розробки механізму, який забезпечував би спрямування коштів приросту грошової маси не на фінансовий ринок, а у виробництво. Зокрема, й кредити Національного банку належить спрямовувати не на підтримання функціонування ринку державних зобов'язань, а на підтримку через комерційні банки конкурентоспроможного виробництва.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКІВ РЕГІОNU, ЯКІ МАЮТЬ АКТИВИ

Загострення кризових явищ у фінансовій сфері поставило особливі вимоги щодо забезпечення стабільності банківської системи. Служба банківського нагляду ретельно стежить за тенденціями розвитку банківського сектора. Розглянемо підсумки розвитку у 1998 році банків регіону, які мають активи. На 1 жовтня таких банків налічувалося 77.

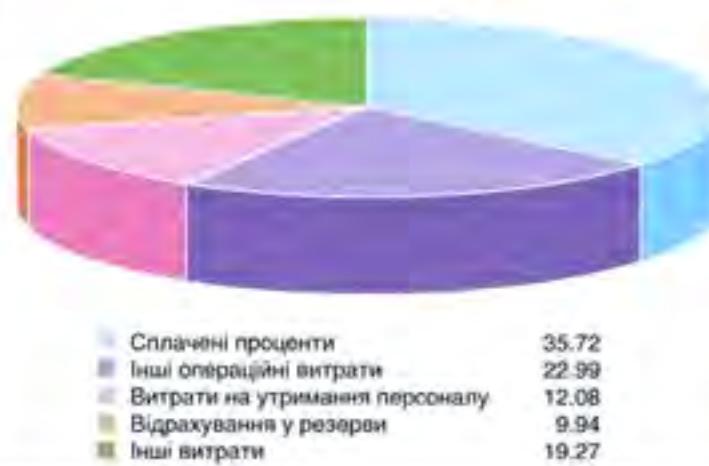
Капітал банків — юридичних осіб регіону (без

великих банків) на 1 жовтня поточного року становив 1166 млн. грн. Порівняно з початком року він зріс на 486.5 млн. грн., або в 1.7 раза. Серед діючих банків один втратив власний капітал.

Частка банків за участю іноземного капіталу на 1 жовтня 1998 року становила 18.2% від загальної кількості банків — юридичних осіб. Їх частка в сумарному капіталі банків регіону становила 33.1, а в активах — 30.9%.

Частка банків, що повністю контролюються іноземним капіталом, на 1 жовтня становило 10.4% від загальної кількості банків, а їх част-

Графік 7. Структура витрат комерційних банків регіону за станом на 1 жовтня 1998 р., %

ка в сумарному капіталі та активах банків регіону — відповідно 18.9 та 16.6%.

Розподіл банків за розміром капіталу дуже нерівномірний. Найчисельнішою серед фінансово-кредитних установ, як і на початку року, залишається група банків із розміром капіталу до 10 млн. грн. Разом із тим не можна не помітити тенденції до зростання розміру капіталу: за станом на 1 жовтня з'явилися банки з капіталом понад 40 млн. грн. Найстабільнішою є група банків із розміром капіталу від 20 до 30 млн. грн.

Характерною рисою розвитку банків Київщини та столиці України є їх укрупнення, що значною мірою сприяє підвищенню стійкості та ліквідності. За станом на 1 січня 1998 року 5 найбільших банків концентрували 23.4% сумарного капіталу банків регіону, перші 10 і 20 — відповідно 41.9 та 69%. На кінець третього кварталу їхні позиції дещо погіршилися: перші п'ятірка, десятка та двадцятка банків концентрували відповідно 21.9, 37.9 та 60.9% капіталу.

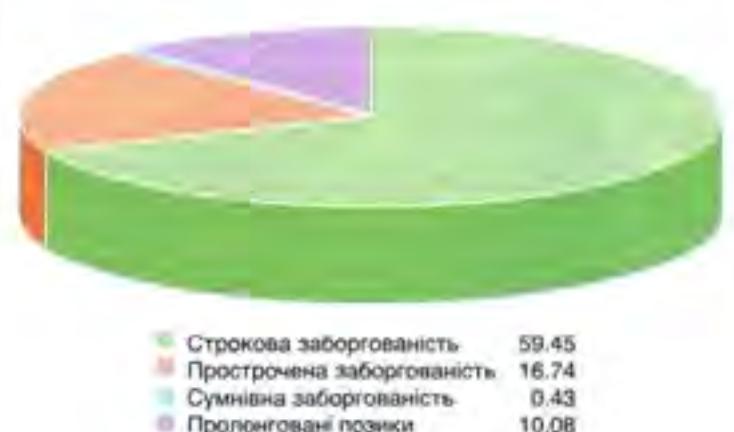
Активи комерційних банків регіону на 1 жовтня поточного року становили 5634.5 млн. грн. порівняно з 3507 млн. грн. на початок року, тобто зросли на 25%. Характерною рисою розвитку банків є концентрація активів. На 1 жовтня 1998 року п'ять найбільших за сумаю

активів банків концентрували 29.9% активів банків регіону; найбільші 10 та 20 — відповідно 50.5 та 73.9%. Разом із тим найбільші банки погіршили свої показники порівняно з початком року. Темп зростання активів дводцяти найбільших банків на 1 процентний пункт відставав від темпів зростання сукупних активів. Частка найбільших банків у активах регіону на 1 жовтня порівняно з початком року зменшилася: першої п'ятірки — на 2.96 п. п., перших десятків та двадцятки — відповідно на 3.6 та 0.7 п. п.

Найдинамічнішою групою регіону були банки за участю іноземного капіталу. Порівняно з початком року їх кількість зросла в 1.6 раза. Темпи зростання капіталу та активів банків за участю іноземного капіталу перевищують темпи зростання сумарного капіталу та активів банків регіону. Капітал та активи банків, які повністю контролюються іноземним капіталом, зросли порівняно з початком року в 2.4 та 1.7 раза.

Швидше, ніж сума активів у цілому, зростали активи у грошовій формі (в 1.41 раза), кредитний портфель (в 1.84 раза) та дебіторська заборгованість (в 1.32 раза). За станом на 1 жовтня у структурі активів 48.4% становив кре-

Графік 8. Якість кредитного портфеля банків регіону за станом на 1 жовтня 1998 р., %

дитний портфель, 15.4% — дебіторська заборгованість, 13.2% — активи у грошовій формі, 11.3% — фінансові інвестиції, 4.7% — капіталізовані активи. Порівняно з початком року частка кредитного портфеля зросла на 15.4, активів у грошовій формі — на 1.5, дебіторської заборгованості — на 0.8 процентного пункту. Частки фінансових інвестицій та капіталізованих активів зменшилися відповідно на 2.5 та 1.1 п. п.

У банках за участю іноземного капіталу структура активів на 1 жовтня мала такий вигляд: активи у грошовій формі — 10.26%, кредитний портфель — 52.41%, фінансові інвестиції — 16.85%, дебіторська заборгованість — 7.69%, капіталізовані активи — 2.55%. У банках, які повністю контролюються іноземним капіталом, 54.24% становила питома вага кредитного портфеля, 10.77% — активів у грошовій формі, 20.91% — фінансових інвестицій, 1.79% — дебіторської заборгованості, 1.36% — капіталізованих активів.

Кредитування залишається основною сферою діяльності банків. Зростання кредитних вкладень — один із основних чинників зростання активів.

Таблиця 1. Групування банків регіону за розміром капіталу

Капітал (власні кошти), тис. грн.	Кількість банків за станом на 01.01 1998 р.	Кількість банків за станом на 01.10 1998 р.
Понад 60 000	0	1
50 000 — 60 000	0	2
40 000 — 50 000	0	4
30 000 — 40 000	2	6
20 000 — 30 000	10	10
10 000 — 20 000	16	14
До 10 000	46	39

На кінець вересня значно зросла кількість банків, частка кредитного портфеля яких у активах становила понад 40%. Якщо на початок року таких банків було близько 39% від загальної кількості, то на 1 жовтня — вже 53.2%. Особливо численною є група банків із часткою кредитного портфеля в активах від 40 до 60%. Нан них припадає 55.3% кредитів, наданих банками регіону. Кредити, надані банками клієнтам, становлять 81.5% кредитного портфеля.

За станом на 1 жовтня строкова заборгованість становила 59.45% кредитного портфеля, прострочена — 16.74%, сумнівна щодо повернення — 0.43%, пролонгована — 10.08%. Порівняно з початком року частка простроченої заборгованості зросла на 6.42, а частка пролонгованої заборгованості зменшилась на 16.47 п. п.

Фінансові інвестиції банків становили 635.2 млн. грн., із них 86.4% припадало на вкладення в ОВДП, а решта — на вкладення у спільну діяльність. Особливо велика питома вага вкладень в ОВДП у фінансових інвестиціях у групі банків за участю іноземного капіталу — 97.3% на 1 жовтня поточного року. Обсяг вкладень в ОВДП на кінець вересня порівняно з початком року зрос у 1.2 раза. Питома вага ОВДП у фінансових інвестиціях зросла на 17.9 процентного пункту. Кількість банків, що спеціалізуються на фінансових інвестиціях (з питомою вагою фінансових інвестицій понад 40%), залишається незначною — 3 порівняно з 4 на початок року. З 15 до 10 зменшилася кількість банків, у активах яких питома вага фінансових інвестицій становить від 20 до 40%. У переважної кількості банків частка фінансових інвестицій в активах не перевищує 20%.

На кінець вересня залишки заборгованості

Графік 9. Структура активів банків із участю іноземного капіталу за станом на 1 жовтня 1998 р., %

за наданими міжбанківськими кредитами та депозитами в інших банках зросли порівняно з початком року в 1.7 раза. Протягом кількох місяців залишки заборгованості за МБК зменшувалися, їх деяке зростання спостерігалось у кінці вересня — в 1.2 раза порівняно з кінцем серпня. У коштах, розміщених в інших банках, 71% становлять депозити, 29% — міжбанківські кредити надані. У структурі кредитного портфеля частка кредитів МБК та розміщених депозитів зменшилася з 19.7 до 18.3%.

Частка капіталу (власних коштів) у посивах

Таблиця 2. Групування банків регіону за часткою кредитного портфеля в активах

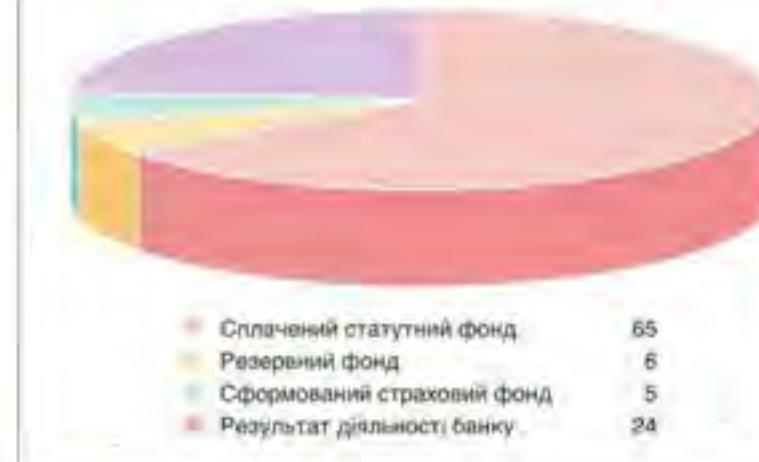
Частка кредитного портфеля в активах	Кількість банків на 01.01 1998 р.	Кількість банків на 01.10 1998 р.
До 20%	13	11
20—40%	33	25
40—60%	19	30
Понад 60%	10	11

банків регіону зросла за 9 місяців з 14 до 20.7%. У структурі сумарного капіталу найдинамічніше зростали резервний та страховий фонди (темпи зростання — відповідно у 2.65 та 2.79 раза). За рахунок цього збільшилися їх частки у сумарному капіталі банків: резервного фонду — на 2.9, страхового — на 6.9 процентного пункту. Сума сплачених статутних фондів банків зросла на 35%, а їх питома вага у сумарному капіталі зменшилася на 4 процентних пункти і становила на 1 жовтня 1998 року 65.7%. Структура сумарного капіталу банків за участю іноземного капіталу дещо відрізняється від структури сумарного капіталу банків регіону: в ній менша питома вага сформованого страховогого фонду та значно більша — результату діяльності.

Обсяг залучених коштів банків регіону зрос за 9 місяців у 1.43 раза, а в структурі пасивів частка залучених коштів збільшилася з 63 до 71.5%. Частка депозитів юридичних осіб на 1 жовтня 1998 року у пасивах та залучених коштах становила відповідно 7 та 9.8%, збільшившись порівняно з початком року відповідно на 4 та 5 процентних пунктів. Частка депозитів фізичних осіб зросла на 2.6 та 3.2 процентного пункту і становила 5.1% у пасивах та 7.1% у залучених коштах. Обсяг кредитів НБУ в абсолютному вираженні майже не змінився — порівняно з початком року темп його зростання становив 0.99 п. п. Проте у зв'язку із загальним зростанням валюти балансу частка кредитів НБУ в пасивах зменшилася на 1 (до 3.8%), а в залучених коштах — на 2.2 процентного пункту (до 5.4%). На 5.1 процентного пункту зросла частка міжбанківських кредитів та депозитів інших банків у загальній сумі пасивів та залучених коштів. На кінець вересня вона становила 15.3% від суми пасивів та 21.5% — від суми залучених коштів.

У банках за участю іноземного капіталу на 1 жовтня 1998 року в загальній сумі залучених коштів депозити юридичних осіб становили

Графік 10. Структура сумарного капіталу банків із участю іноземного капіталу за станом на 01.10.1998 р., %

9.55%, депозити фізичних осіб — 7.28%, кредити НБУ — 8.61%, інші міжбанківські кредити — 30.48%, депозити інших банків — 7.46%.

Доходи банків регіону за 9 місяців поточного року становили 1010.6 млн. грн., а їх перевищення над витратами — 150.8 млн. грн. Порівняно з 1 жовтня минулого року в доходах банків зросла частка отриманих процентів за кредит (на 23.3 п. п.) і зменшилася частка операційних доходів (на 12.8 п. п.). У загальній сумі отриманих доходів на 1 жовтня 1998 року доходи від процентів отриманих становили 43.49%, доходи за міжбанківськими кредитами — 7.25%, комісія за послуги — 11.48%, доходи від операцій із цінними паперами — 24.87%. У витратах банків питома вага сплачених процентів становила 35.73%, інших операційних витрат — 22.99%, витрат на утримання персоналу — 12.08%, відрахувань у резерви — 9.94%.

Порівняно з аналогічним періодом минулого року зменшився обсяг отриманого банками прибутку (на 22.8%), і його частка в отриманих доходах (з 35.6 до 14.9%). Зменшилася порівняно з аналогічним періодом минулого року прибутковість активів і капіталу банків — відповідно на 2 та 3.7 п. п.

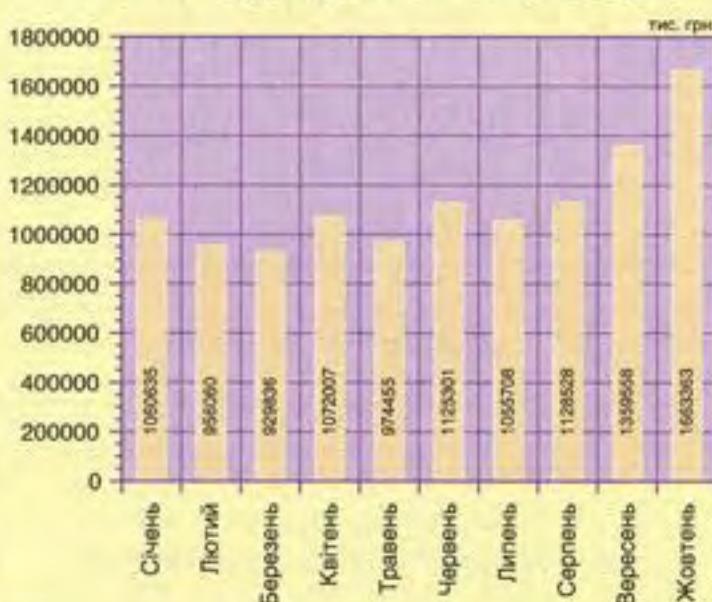
Якщо за результатами 9 місяців минулого року збитковою була діяльність 8 банків, то за аналогічний період поточного — 9. Частка збиткових банків у активах банків Києва та Київської області на 1 жовтня 1998 року становила 8%. За результатами минулого року загальні збитки банків регіону становили 24.6 млн. грн., а за 9 місяців поточного року — 13.9 млн. грн., що на 55% більше, ніж за такий же період минулого року.

За результатами 9 місяців поточного року загальна ситуація в столиці та Київській області ускладнилася. Частка активів фінансово стабільних банків у загальній сумі активів зменшилася. В умовах погіршення загальноекономічної ситуації порівняно з початком року частка активів фінансово стабільних банків у сумарних активах банків регіону на 1 жовтня 1998 року зменшилася з 94.53 до 86.89%. На фоні розгортання фінансової кризи нинішній стан банківської системи можна охарактеризувати як нестійкий. Недавній російський досвід засвідчив, що самих лише зусиль пруденційного банківського нагляду недостатньо для попередження широкомасштабної банківської кризи. Потрібен вдумливий підхід до рішень, які приймаються владними структурами, щоб заходи на макрорівні, в тому числі у монетарній сфері, не зонкодили банківському сектору.

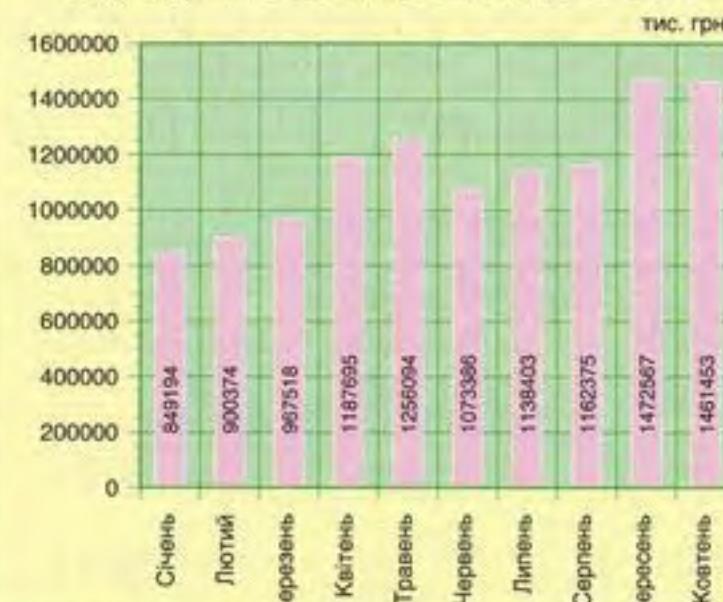
ЕКСКЛЮЗИВ

Динаміка фінансового стану банків України на 1 листопада 1998 р.

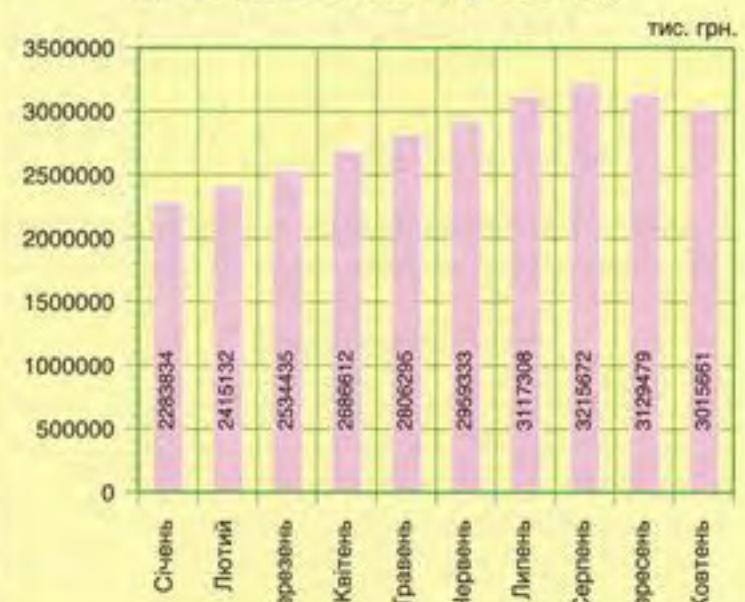
Каса та коррахунок в НБУ (1998 р.)

Коррахунки в інших банках (1998 р.)

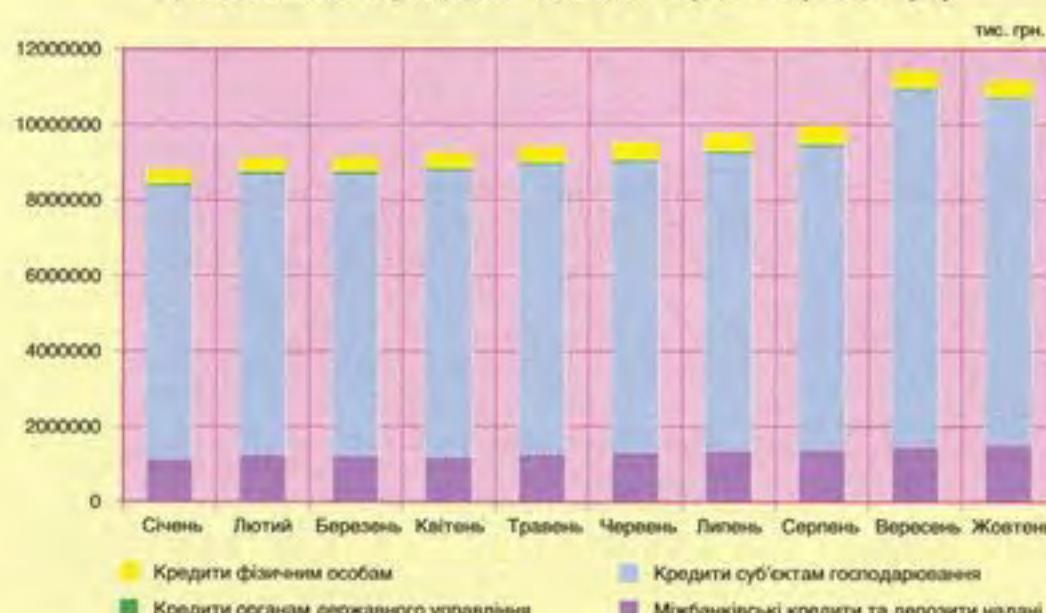
Вклади населення (1998 р.)

Капітал банків України (1998 р.)

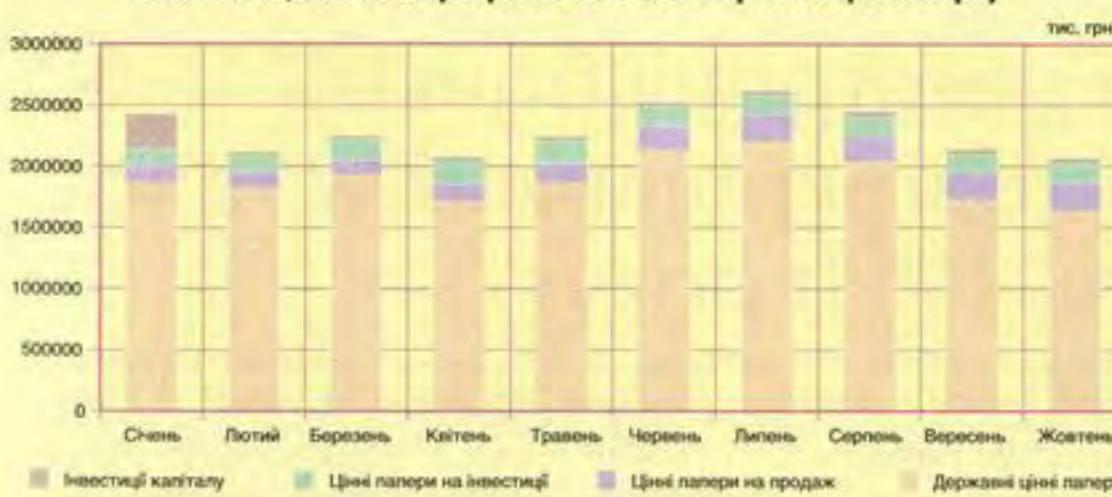
Кредитний портфель банків України (1998 р.)

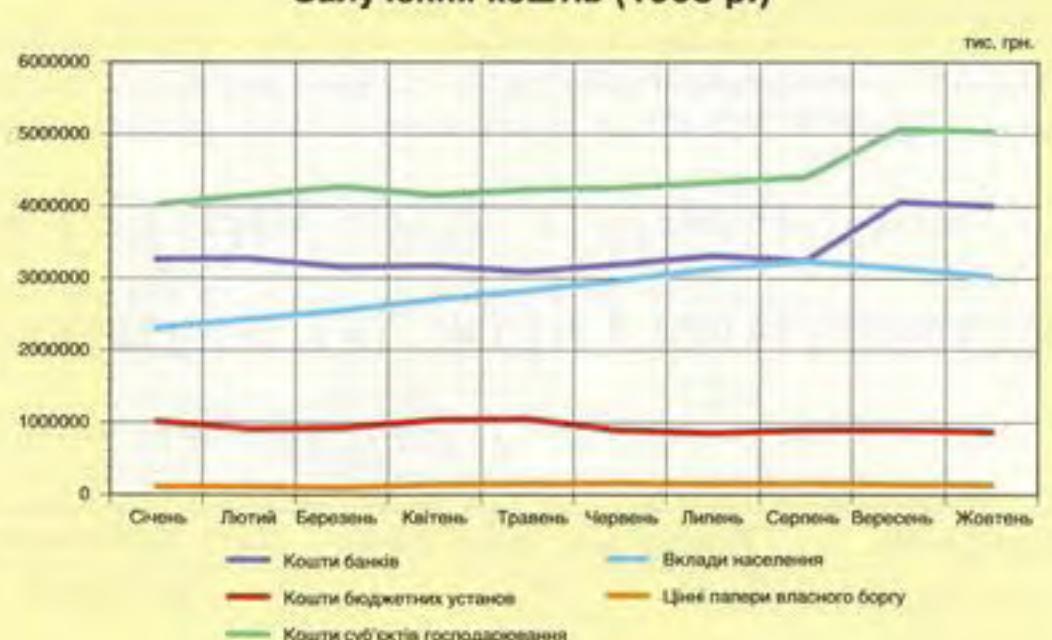
Прибуток та ROA (прибутковість активів, 1998 р.)

Інвестиційний портфель банків України (1998 р.)

Залучення коштів (1998 р.)

Матеріали підготовлено управлінням зведеного аналізу діяльності банків та аудиту департаменту безвізінного нагляду НБУ.

ІНФОРМАЦІЯ ІЗ ПЕРШОДЖЕРЕЛ

Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України"¹, внесені за період із 13 жовтня по 10 листопада 1998 року

А. Зміни і доповнення до офіційного списку комерційних банків України

Назва банку	Вид това-риства	Зареєстрований статутний фонд, грн.	Дата реєстрації	Реєстра-ційний номер	Юридична адреса
м. Київ і Київська область					
Акціонерний комерційний банк "АРКАДА"	ВАТ	8 061 004	23.06.1993 р.	177	м. Київ, вул. Суворова, 4/6
Акціонерний комерційний банк "СХІДНО-ЄВРОПЕЙСКИЙ БАНК"	ВАТ	7 717 000	27.08.1993 р.	195	м. Київ, вул. Патриса Лумумби, 21
Акціонерний банк "НАЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ"	ЗАТ	9 000 000	09.11.1993 р.	210	м. Київ, вул. Володимирська, 54
Акціонерний банк "ЕКСПРЕС-БАНК"	ВАТ	7 131 000	12.04.1994 р.	243	м. Київ, Повітрофлотський просп., 25
Волинська область					
БАНК ДЕПОЗИТНО- КРЕДИТНИЙ (УКРАЇНА) ЛТД	ТОВ	22 469 000	28.02.1997 р.	265	м. Луцьк, вул. Шопена, 1
Одеська область					
Акціонерний комерційний банк "ІМЕКСБАНК"	ВАТ	12 000 000	29.03.1994 р.	241	м. Одеса, просп. Т.Шевченка, 8-а
Херсонська область					
Акціонерний комерційний банк "ГАРАНТ"	ВАТ	7 000 000	24.03.1993 р.	157	м. Херсон, вул. Комкова, 76-а

Б. Зміни і доповнення до переліку операцій, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України

Назва банку	Юридична адреса	Номер ліцензії	Дата одержання ліцензії	Операції, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію НБУ
м. Київ і Київська область				
Державний експортно-імпортний банк України "УКРЕКСІМБАНК"	м. Київ, вул. Горького, 127	2	15.10.1998 р.	1,2,3,4,5,6,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30,7
Всеукраїнський акціонерний банк "ВАБАНК"	м. Київ, вул. Зоологічна, 5	35	15.10.1998 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30,24
Акціонерний комерційний банк "ПРАВЕКС-БАНК"	м. Київ, вул. Кловський узвіз, 9/2	7	15.10.1998 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,26,27,28,29,30,25
Акціонерний комерційний банк "СІТІБАНК (УКРАЇНА)"	м. Київ, вул. Саксаганського, 115	193	30.10.1998 р.	1,4,5,8,9,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30
Донецька область				
Акціонерно-комерційний банк "ПРОМЕКОНОМБАНК"	м. Донецьк, Ленінський просп., 4	182	15.10.1998 р.	1,4,8,9,12,30,5,10,13,14,15,16,19,21,26,27,28,29,17,18,20,22
Запорізька область				
Акціонерний комерційний банк "ІНДУСТРИАЛБАНК"	м. Запоріжжя, вул. Сакко і Ванцетті, 3	126	15.10.1998 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,15,16,19,26,29,30,5,14,21,27,28,17,18,20,22
Харківська область				
Акціонерний комерційний банк "МЕРКУРІЙ"	м. Харків, вул. Полтавський Шлях, 123	165	15.10.1998 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30,22
Акціонерно-комерційний банк "ЗОЛОТИ ВОРОТА"	м. Харків, просп. Леніна, 36	83	15.10.1998 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30,22

¹ "Офіційний список комерційних банків України та перелік операцій, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України" опубліковано у "Віснику НБУ", № 10, 1998 р. Дані, що змінилися, виділено червоним кольором. Назви банків подаються за орфографією реєстраційних записів.

Банки, вилучені з Книги реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ у вересні — жовтні 1998 року

Назва банку	Номер реєстрації банку	Дата реєстрації банку	Дата закриття банку	Підстава для закриття банку
Комерційний банк "КОНТИНЕНТ"	88	28.02.1992 р.	25.09.1998 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ № 417 від 25.09.1998 р.

Матеріали підготував Андрій Ільницький, економіст відділу досьє банків управління координації з питань банківського нагляду НБУ.

ОФІЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ

Діючі ліквідаційні комісії по комерційних банках України

За станом на 01.11.1998 р.

№ п/п	Назва і місцезнаходження банку	Підстава для ліквідації банку	Адреса ліквідаційної комісії, телефон	Прізвище, ім'я, по батькові голови ліквідаційної комісії
1	Акціонерний комерційний Український банк "ВІДРОДЖЕННЯ" м. Київ, вул. Коцюбинського, 7а	Постанова арбітражного суду № 15/7 від 30.07.1996 р.	м. Київ, вул. Новаторів, 9, кв. 146 тел. 554-25-11	Гордієнко Анатолій Федорович
2	Комерційний банк "АЛЕКС" м. Київ, вул. Горького, 114	Постанова арбітражного суду № 15/47 від 15.06.1995 р.	м. Київ, вул. Гоголівська, 39-а, кв. 44 тел. 246-82-35	Шкуратівська Алла Валентинівна
3	Акціонерний банк "ЛІГА" м. Київ, вул. Велика Житомирська, 6/11	Постанова арбітражного суду № 14/5 від 19.03.1996 р.	м. Київ, вул. Гоголівська, 39-а, кв. 44 тел. 246-82-35	Шкуратівська Алла Валентинівна
4	Акціонерний банк "ЛІКО" м. Київ, Контрактова площа, 4	Постанова Правління Національного банку України № 153 від 17.05.1997 р.	м. Київ, Контрактова пл., 4 тел. 462-50-33	Зиков Ігор Анатолійович
5	Акціонерний банк "ОБОЛОНЬ" м. Київ, Оболонський проспект, 26	Постанова арбітражного суду № 14/132 від 13.08.1997 р.	м. Київ, вул. Богдана Хмельницького, 52-б тел. 224-59-01	Балакін Микола Володимирович
6	Акціонерний комерційний банк розвитку промисловості будівельних матеріалів БУДМБАНК м. Київ, вул. Володимирська, 24	Постанова Правління Національного банку України № 279 від 19.08.1997 р.	м. Київ, вул. Довженка, 12-а тел. 446-71-90	Гехтман Ісаак Михайлович
7	Акціонерний банк МЕТА-БАНК м. Київ, вул. Оболонська, 47	Постанова арбітражного суду № 15/72 від 10.09.1997 р.	м. Київ, вул. Мечникова, 18 тел. 290-92-54	Ішутін В'ячеслав Євгенович
8	Акціонерний банк "АНТЕК" м. Київ, Повітровський проспект, 94	Постанова арбітражного суду № 198-б від 27.08.1997 р.	м. Київ, вул. Ентузіастів, 17 тел. 555-59-14, 555-41-34	Мозговий Валентин Григорович
9	Інвестиційно-акціонерний банк ІНТРАСТБАНК м. Київ, вул. Героїв Дніпра, 36-в	Постанова Правління Національного банку України № 42 від 22.02.1996 р.	м. Київ, вул. Героїв Дніпра, 36-в тел. 411-72-49	Галан Валерій Платонович
10	Акціонерний комерційний банк УКРХАРЧОПРОМБАНК м. Київ, вул. Грінченка, 1	Постанова Правління Національного банку України № 412 від 02.10.1998 р.	м. Київ, вул. Грінченка, 1 тел. 417-53-69, 229-64-24	Шкіндель Юрій Павлович
11	Акціонерний комерційний банк "НЕЗАЛЕЖНІСТЬ" м. Київ, просп. Червонозоряний, 123	Постанова Правління Національного банку України № 369 від 31.10.1997 р.	м. Київ, Контрактова пл., 2-б тел. 417-53-69, 229-64-24	Донченко Оксана Сергіївна
12	Акціонерний банк ЛАНБАНК м. Київ, вул. Суворова, 9	Постанова Правління Національного банку України № 42 від 22.02.1996 р.	м. Київ, Контрактова пл., 2-б тел. 417-53-69	Шкіндель Юрій Павлович
13	Акціонерно-комерційний банк інвестування, реконструкції і розвитку ЗАВОДБАНК м. Дніпропетровськ, вул. Калініна, 75	Постанова Правління Національного банку України № 412 від 02.10.1998 р.	м. Дніпропетровськ, вул. Короленка, 1 тел. 78-14-22, 32-03-55	Яцький Максим Миколайович
14	Акціонерний банк "ТРАСТ" м. Донецьк, просп. Миру, 8	Постанова Правління Національного банку України № 235 від 10.09.1996 р.	м. Донецьк, вул. Октябрська, 82-а тел. 2-11-92	Паладова Валентина Миколаївна
15	Комерційний банк "ПОЛІС" м. Донецьк, просп. Ілліча, 109-а	Постанова арбітражного суду № 37/1-1 від 05.09.1995 р.	м. Донецьк, вул. Артема, 43 тел. 93-19-11	Сухманов Олександр Федорович
16	Миколаївський комерційний акціонерний банк розвитку промисловості і соціальної сфери МИККОМБАНК м. Миколаїв, вул. Р.Люксембург, 52	Постанова арбітражного суду № 312/1 від 12.06.1997 р.	м. Миколаїв, вул. Нікольська, 52 тел. 35-40-40	Журенко Тетяна Олексіївна
17	Комерційний банк "ЧЕРКАСИ" м. Черкаси, вул. Гоголя, 224	Постанова арбітражного суду № 25/8 від 14.11.1996 р.	м. Черкаси, вул. Гоголя, 224 тел. 47-70-27, 47-51-83	Добровольська Марія Йосипівна
18	Акціонерний комерційний банк "СТРИЖЕНЬ" м. Чернігів, просп. Жовтневої революції, 21	Постанова арбітражного суду № 5/296 від 23.07.1996 р.	м. Чернігів, вул. Кирпоноса, 16 тел. 7-40-03	Мойсеенко Віктор Михайлович
19	Кримський комерційний ЦЕРКОВНИЙ БАНК (ККЦБ) м. Севастополь, вул. Леніна, 25	Постанова арбітражного суду № 148/4 від 12.05.1996 р.	м. Севастополь, вул. Вороніна, 11 тел. 24-45-96	Прокопенко Володимир Миколайович
20	Комерційний банк АЗЧЕРКОМБАНК м. Феодосія, вул. Р. Люксембург, 4	Постанова арбітражного суду № 84-10 від 15.07.1996 р.	м. Феодосія, вул. К.Лібкнехта, 1 тел. 3-79-45	Матюхін Валерій Анатолійович
21	Акціонерний комерційний банк КРИМ-БАНК м. Сімферополь, вул. Крилова, 37	Постанова арбітражного суду № 274-3 від 24.07.1998 р.	м. Сімферополь, вул. Крилова, 37 тел. 26-55-38, 27-52-04	Бурлака Володимир Петрович
22	Акціонерний банк "КРИМКРЕДИТ" м. Сімферополь, вул. Куйбишева, 60/24	Постанова Правління Національного банку України № 412 від 02.10.1998 р.	м. Сімферополь, вул. Куйбишева, 60/24 тел. 25-05-77	Фролов Дмитро Михайлович
23	Кримський комерційний банк "КРИМ-ЮРТ" м. Сімферополь, вул. К.Маркса, 30/9	Постанова Правління Національного банку України № 412 від 02.10.1998 р.	м. Сімферополь, вул. К.Маркса, 30/9 тел. 26-82-14	Носкова Марина Петрівна
24	Закарпатський акціонерний комерційний банк ЛІСБАНК м. Ужгород, вул. Волошина, 52	Постанова арбітражного суду № 8/7 від 01.08.1996 р.	м. Ужгород, вул. Жупанацька, 6 тел. 3-22-29	Лендель Любов Іванівна
25	Акціонерний комерційний банк "СЕРВІС" м. Ужгород, вул. Б. Хмельницького, 2	Постанова Правління Національного банку України № 412 від 02.10.1998 р.	м. Ужгород, пл. Пушкіна, 1 тел. 1-22-83	Склянкін Олександр Володимирович
26	Акціонерний комерційний банк "ГАЛИЦЬКИЙ" м. Львів, вул. В.Гнатюка, 11	Постанова Правління Національного банку України № 279 від 23.10.1996 р.	м. Львів, вул. Коперника, 4 тел. 74-12-64	Прокопрова Олена Семенівна
27	Комерційний банк "ГАЛС" м. Львів, вул. Зелена, 149-а	Постанова Правління Національного банку України № 26 від 03.02.1997 р.	м. Львів, вул. Генерала Юнаківа, 18 тел. 33-42-84, 34-94-69	Кузяк Йосип Любомирович
28	Комерційний банк "ЗОРЯ" Рівненська обл., с. Зоря, вул. Сморжівська, 45	Постанова Правління Національного банку України № 412 від 02.10.1998 р.	Рівненська обл., с. Зоря, вул. Сморжівська, 45 тел. 27-94-92	Семенюк Рудольф Михайлович
29	Акціонерний банк "ТЕРНАВА" м. Тернопіль, вул. Лозовецька, 13	Постанова арбітражного суду № 234/6 від 30.06.1995 р.	м. Тернопіль, вул. Злуки, 53 тел. 28-35-82	Савка Олександра Андріївна
30	Акціонерний комерційний селянський банк АГРОІНВЕСТБАНК м. Чернігів, вул. Т.Шевченка, 103	Постанова Правління Національного банку України № 321 від 26.09.1997 р.	м. Чернігів, вул. Т.Шевченка, 103 тел. 3-57-05, 7-40-03	Дрозд Микола Миколайович
31	Акціонерний комерційний "ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК" м. Одеса, вул. Єврейська, 4	Постанова Правління Національного банку України № 252 від 30.06.1998 р.	м. Одеса, вул. Єврейська, 4 тел. 25-14-35, 22-29-88	Швець Юрій Анатолійович

Матеріал підготовлено управлінням ліквідації банків департаменту з питань роботи з проблемними банками НБУ.

Вихід із економічної кризи потребує пошуку та впровадження нетрадиційних для економіки нашої держави форм і методів нарощування капіталу. Комерційні банки України в нових умовах господарювання зіткнулися з низкою складних проблем, зокрема, пов'язаних із наданням підприємствам усіх форм власності довготермінових і короткотермінових кредитів та їх поверненням.

Деякі банки збанкрутівали саме через неповернення кредитів. У важкому фінансовому стані постійно перебуває значна кількість фінансово-кредитних установ України, і ситуація має тенденцію до погіршення. У цих умовах особливої ваги набуває удосконалення системи надійного захисту банків від негативних наслідків кредитування, розробка механізму діагностики, проектування та планування ризиків банківської системи. Значною мірою це залежатиме від створення стійкої, гнучкої та ефективної банківської інфраструктури. Належне місце у ній мають посісти фінансові управління банків, про роль і значення яких ідеється у цій статті.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

Фінансове управління комерційного банку: функції та особливості діяльності

Михаїл Дмитренко,
директор Черкаського банківського коледжу Національного банку України.

Фінансове управління — самостійний структурний підрозділ банку, до сфери відповідальності якого входять такі функції:

- ◆ стратегічне планування;
- ◆ планування капіталу і відповідне фінансування;
- ◆ управління активами і зобов'язаннями;
- ◆ казначейські операції;
- ◆ система звітності та інформації;
- ◆ складання і виконання бюджетів;
- ◆ планування і виконання податкових планів;
- ◆ внутрішній контроль.

Управління фінансами відіграє головну роль у процесі стратегічного планування. Воно проводить аналіз динаміки дохідності установи, накопичує та опрацьовує інформацію про прибутковість структурних (функціональних) одиниць, про види продукції, основні самостійні напрями діяльності, складає економічні прогнози, які стають основою для стратегічного плану. Управління фінансами може визначати структуру і механізми процесу стратегічного планування та забезпечувати підготовку персоналу, що розробляє плани для всіх підрозділів установи. Фінансове управління має розробляти методику

аналізу капітальних затрат чи нових програм, визначати фінансові перспективи, фінансову модель, а також встановлювати параметри ризику.

Ключовими елементами аналізу передбачених затрат капіталу є визначення мінімально припустимого рівня прибутковості та розробка нормативу, який би дав змогу керівництву банку порівняти й оцінити різні пропозиції. Для цього фінансове управління за методом ранжування обчислює окупність проекту, чисту поточну вартість і внутрішню ставку доходу. Розглянемо ці складові детальніше.

Метод окупності передбачає, що тривалість періоду окупності достатня для відшкодування початкових інвестицій капіталу банку.

Методом чистої поточної вартості визначають чисту поточну вартість майбутніх грошових потоків за певної вар-

тості банківського капіталу. Початкові інвестиції віднімаються від поточної вартості проекту. Якщо чиста поточна вартість позитивна, проект вважається прийнятним, і навпаки. Зауважимо, що надійність такого аналізу залежить від надійності оцінки майбутніх потоків грошових коштів. Це стосується й методу визначення внутрішньої ставки дохідності.

Метод визначення внутрішньої ставки дохідності є варіацією методу визначення чистої поточної вартості. Він дає змогу встановити процентну ставку, за допомогою якої можна врівноважити поточну вартість передбачених майбутніх грошових потоків за проектом із початковими витратами на нього. За методом чистої потичної вартості облікову і процентну ставки визначають математично. Процентна ставка може бути вищою або нижчою від банківської вартості капіталу. Отже, цей метод передбачає повний або мінімально допустимий (за розрахунками служби управління фінансами) дохід, який дорівнює мінімально допустимому рівню доходу від даного проекту.

Зазначені методи дають змогу скласти оцінку при ранжуванні проектів.

Як відомо, кожен комерційний банк

Однією з основних причин загострення проблеми ліквідності комерційних банків є трансформація кредитного потенціалу

прагне максимальної вигоди при мінімальному ризику. Щоправда, ці складові успіху, як правило, є обернено пропорційними. Прагнення отримати якнайбільшу вигоду може привести до зниження рівня ліквідності банку. Щоб збалансувати ризик і вигоду, комерційний банк змушений проводити численні розрахунки на основі зібраної інформації.

Спершу оцінюється кредитний потенціал банку. Кожна кредитно-фінансова установа ставить собі за мету мобілізувати якомога більше грошових коштів і розмістити їх у оптимальні активи. Але не вся сукупність мобілізованих у банках коштів може бути використана для активних операцій. Ця обставина і визначає кредитний потенціал банку.

На його загальний рівень об'єктивний вплив мають такі чинники:

- ◆ загальний обсяг мобілізованих банком коштів;
- ◆ структура і стабільність джерел кредитного потенціалу;
- ◆ рівень обов'язкових резервів, встановлених Національним банком;
- ◆ режим користування обов'язковими резервами (у разі, якщо допускається використання цих резервів для підтримки поточної ліквідності банків);
- ◆ загальна сума і структура зобов'язань комерційного банку.

Структура коштів кредитного потенціалу за різними методиками визначається по-різному. Проте у кожному разі джерела кредитного потенціалу поділяються на власні й позичені кошти банків, на короткотермінові та довготермінові. Кошти кредитного потенціалу класифікують як повністю стабільні, стабільні і нестабільні (власні кошти; кошти, депоновані на строк; кредитні кошти, отримані від інших комерційних банків).

Іноді комерційний банк дає певну суму кредиту на термін, триваліший, ніж період відтворення коштів кредитного потенціалу, оскільки депоненти використовують їх із різною динамікою. Відбувається *трансформація кредитного потенціалу*. Вона є однією з основних причин загострення проблеми ліквідності комерційних банків.

Для оцінки кредитоспроможності підприємств використовують три основні фінансові показники, які розраховуються на базі середніх сальдових даних балансів минулого року: коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт покриття і показник забезпеченості власними коштами.

Коефіцієнт ліквідності (Кл) дає змогу оцінити спроможність позичальника оперативно вивільнити з господарчого обігу грошові кошти та повернути позичку.

$$Кл = \frac{\text{Ліквідні засоби}}{\text{Позичкові зобов'язання}}$$

Коефіцієнт покриття (Кп) використовується для оцінки межі кредитування клієнта. Якщо Кп < 1, то слід припинити видачу позичок або вимагати від клієнта гарантію.

$$Кп = \frac{\text{Ліквідні кошти 1 і 2 класів} + \text{Залишок запасів усіх матеріальних цінностей за балансом}}{\text{Короткотермінові боргові зобов'язання}}$$

Показник забезпеченості власними коштами (Пз) показує: чим більший розмір власних коштів, тим більша спроможність клієнта своєчасно розрахуватися за борговими зобов'язаннями.

$$Пз = \frac{\text{Фактична наявність власних обігових коштів за балансом}}{\text{Загальний обсяг обігових коштів у запасах, затратах, розрахунках та у грошовій формі}}$$

Методику проведення оцінки фінансового стану позичальника доцільно розробляти з урахуванням специфіки кредитної діяльності того чи іншого банку. При цьому банки мусять розрізняти такі категорії позичальників:

- ◆ юридичні особи (крім комерційних банків);
- ◆ комерційні банки;
- ◆ фізичні особи.

Оцінюючи фінансовий стан позичальника — юридичної особи (крім комерційних банків), комерційний банк має враховувати чітко визначені об'єктивні показники його діяльності, а саме:

- ◆ обсяг реалізації;
- ◆ прибутки та збитки;
- ◆ рентабельність;
- ◆ коефіцієнт ліквідності;
- ◆ грошові потоки (надходження коштів на рахунки позичальника) для забезпечення повернення позики та спла-

ти відсотків за нею;

- ◆ склад і динаміка дебіторсько-кредиторської заборгованості.

Необхідно враховувати і такі фактори:

- ◆ ефективність управління позичальника;
- ◆ ринкову позицію позичальника і його залежність від циклічних та структурних змін у певній галузі економіки;
- ◆ наявність державних замовлень та державної підтримки позичальника;
- ◆ історію погашення кредитів позичальником у минулому;
- ◆ стан розвитку галузі позичальника тощо.

Відношення активів до капіталу оцінюють як показник загальної достатності його капіталу.

В українських банках достатність капіталу визначається як відношення капіталу до коефіцієнта платоспроможності:

$$\frac{K}{Ar} \times 100\%.$$

Його значення не повинно бути нижчим від 8%.

Капітал (К) розраховується за формулою:

$$\begin{aligned} \text{Власні кошти} = \\ = \text{основний капітал} + \\ + \text{додатковий капітал} - \\ - \text{відрахування}, \end{aligned}$$

Фінансові управління, користуючись методами, які дають змогу визначати окупність, чисту поточну вартість та внутрішню ставку доходу, мають достатню базу для ранжування проектів. Основною метою при виборі методу, що використовується для стратегічного планування, є кількісне вираження очікуваних вигод і витрат від запропонованих для інвестування проектів, їх ранжування і прийняття відповідних рішень.

50-мільйонна Україна не має підручника з хірургії державною мовою.

Протягом останніх тридцяти років
доктор медицини Ярослав К. Туркало (США)
готує до видання

“КУРС ОПЕРАТИВНОЇ ХІРУРГІЇ”

— підручник із хірургії українською та англійською мовами, призначений для студентів, лікарів та хірургів, у якому будуть висвітлені історія хірургії, повний курс теорії та атлас хірургічної техніки. Праця складатиметься зі 100 розділів, її обсяг становитиме близько 5 000 сторінок, або 10 томів. Це буде перша така праця в українській медичній науці в галузі хірургії.

Автор шукає людей доброї волі, відданих своїй батьківщині, для фінансової підтримки. Прізвища всіх, хто братиме участь у виданні, будуть подані в цій праці із висловленням широї подяки.

Працю автор подарує в 2000-му році незалежній Україні.

Yaroslav K. Turkalo, M.D.
University Towers
100 York Street
New Haven, CT 06511
U.S.A.

Тетяна Іванова,
асpirант Київського національно-
го економічного університету.

Ризики за активними операціями комерційного банку і його прибутковість

Будь-яка діяльність пов'язана з певним ризиком, що може привести до збитків. Брати на себе ризики за відповідну винагороду — традиційна риса банківської діяльності. Вона пов'язана зі специфікою грошово-кредитних послуг.

Аналіз, оцінка та управління різноманітними ризиками є складовою господарської політики кредитних інститутів. “Банкір, який втратив здатність ризикувати, не є банкіром”. Цей крилатий вислів нагадує: ризики — природне явище для банківської системи. Банківські ризики — це ймовірність утрати банком частини ресурсів, недоодержання доходів чи утворення додаткових витрат унаслідок здійснення фінансових операцій.

Чому це явище набуло особливого поширення в Україні саме нині? Першо-причиною були кардинальні зміни у банківській справі, пов'язані зі змінами у політиці управління банківськими ризиками. Тому нині одним із головних завдань комерційних банків є розробка і впровадження ефективного ризикового менеджменту, який відповідав би вимогам національного фінансового ринку, що швидко розвивається.

Слід зауважити, що жодного з видів ризику неможливо уникнути цілковито. Тому мову треба вести не про уникнення ризиків узагалі, а про їх передбачення та мінімізацію. До того ж банківська діяльність допускає зміни процентних ставок, валютних курсів тощо. Завдання банків при цьому — не лише зберегти відповідний рівень прибутковості, а

і досягнути оптимального співвідношення ризикованості та прибутковості своїх операцій.

РИЗИКИ ЗА АКТИВНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

Для ефективного функціонування банків важливо передбачати, зважувати і страхувати можливі ризики. Передусім це стосується ризиків за активними операціями, які тісно взаємопов'язані — один такий ризик тягне за собою цілу низку інших.

Ефективне управління ризиковими операціями передбачає прийняття практичних рішень, які дають змогу використовувати ризикові ситуації на користь банку або вживати заходів для зниження можливих втрат банку після проведення тієї чи іншої операції.

Велике значення має вибір як методів розрахунку ризиків, так і методів їх мінімізації. Серед основних методів регулювання або зменшення ризиків такі:

- систематичний аналіз і постійний контроль за фінансовим станом клієнта банку, його платоспроможністю;
- страхування ризику, використання застави;
- розподіл ризику у випадку, коли загальна сума кредиту, а відповідно і ризик, розподіляється між кількома банками;
- диверсифікація ризиків;
- мінімізація ризиків (обмеження ризику шляхом розрахунку та дотримання економічних нормативів банківської ліквідності, які встановлюються Національним банком);
- зважування ризиків;
- використання плаваючих процентних ставок.

До основних ризиків за банківськими активами належать:

- кредитний ризик;

- процентний ризик;
- портфельний ризик;
- ризик інфляції.

Одним із основних ризиків, які притаманні банківським активам, є кредитний ризик.

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ

Кредитний ризик — найбільший ризик будь-якого комерційного банку. Це ризик втрат, спричинених неповерненням позик і несплатою відсотків.

Є такі різновиди кредитного ризику:

- кредитний ризик за конкретною угодою;

- ризик за портфелем угод.

Кредитний ризик за конкретною угодою — ймовірність збитків для банку внаслідок невиконання позичальником конкретної угоди.

Для кожного виду кредитної угоди характерні свої, специфічні причини та фактори, які визначають ступінь ризику. Головними елементами управління кредитними ризиками є організаційні системи, методи оцінки платоспроможності клієнтів (зокрема, ретельне документування і контроль за їх фінансовим станом), визначеність кредитної політики, чіткість процедури кредитування.

Основні складові управління ризиком:

1. Диверсифікація кредитних вкладень (портфеля позичок та інвестицій банку).

2. Попередній аналіз кредиту і платоспроможності клієнта, тобто його можливостей повернути кредит.

3. Оцінка вартості кредитів, які видаються, та контроль за кредитами, виданими раніше.

4. Лімітування кредитів.

5. Вимога від клієнтів достатнього та якісного забезпечення за виданими кредитами.

6. Страхування кредитів.

Зовсім уникнути ризиків неможливо. Передбачати і зменшувати їх можна і треба

7. Оперативне стягнення боргу.
8. Видача дисконтних позичок.

Коли ми говоримо про кредитний ризик, то маємо на увазі ризик не лише за кожною окремою позикою, а й за кредитним портфелем у цілому. Кредитний ризик за портфелем у цілому — це середньозважена величина ризиків за всіма угодами кредитного портфеля. Існує цілий ряд правил і рекомендацій для банків щодо того, як створити кредитний портфель, аби втрати за одними позичками компенсувалися доходами за іншими. Щоправда, більшість правил нині проблематично застосовувати на реально існуючому українському ринку.

Наприклад, є таке правило: одні й ті ж зовнішні фактори не можуть однаково позначатися на всіх позиках, що є у портфелі банку. Зовнішні фактори, які призведуть до повернення одних кредитів, забезпечать швидке обертання позик інших позичальників. Однак за економічною ситуацією, яка склалась у нас, фактично неможливо компенсувати втрати, спричинені кредитним ризиком, оскільки у нашій країні практично немає ефективно працюючих галузей економіки, а це означає, що немає і кредитів, які могли б компенсувати втрати за іншими кредитами.

Крім того, на мою думку, українські банки перебувають під відчутним впливом кредитної політики держави і часом змушенні надавати кредити неплатоспроможним клієнтам (як правило, державним підприємствам) без достатніх гарантій і за пільговою ставкою. Ці кредити здебільшого нерентабельні; ймовірність безнадійної заборгованості дуже висока.

Аналогічна ситуація щодо правила поділу кредитів за групами ризиків (дешевий; неризикований; дуже ризикова-

ний; дуже дорогий кредит), В Україні важко правильно сформувати портфель, бо навіть якщо банк веде консервативну кредитну політику, йому все одно складно набрати достатню кількість неризикованих кредитів, що приносять дохід.

РИЗИКИ ПРОЦЕНТНИХ СТАВОК

Кожен банк визначає і проводить певну політику встановлення процентних ставок, однакових для всіх позичальників незалежно від ризику.

Ризик процентних ставок — це можливість зазнати збитків через непередбачені несприятливі для банку зміни процентних ставок і значне зменшення маржі, тобто різниці між вартістю ресурсів (ставки процента за пасивними операціями) і доходами від їх розміщення (ставки процента за активними операціями).

Процентний ризик часто виникає,

Особливо ризиковою є гра на процентних ставках

якщо ставки за активними та пасивними операціями встановлюються за різними принципами (фіксовані ставки проти змінних або навпаки). Більше ризикують банки, які регулярно практикують зміни процентних ставок з метою одержання прибутку, а також ті, що не приділяють належної уваги прогнозуванню змін ставок процента.

Управляти процентним ризиком можна таким чином:

1. Передбачати у кредитній угоді можливість періодичного перегляду кредиту

тором ставки за кредитом залежно від зміни ринкової ставки.

2. Страхувати процентний ризик, передаючи його страховій організації.

3. Узгоджувати активи та пасиви за термінами повернення грошових коштів.

4. Укладати спеціальні форвардні угоди.

5. Застосовувати процентні "свопи".

6. Використовувати ф'ючерсні або опціонні контракти.

ЯКІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Для оцінки ризиків важливе значення має достовірна фінансова інформація, яку надає банкові позичальники. Усі кредитно-фінансові установи, а особливо ті, що надають підприємствам великі позики, повинні вимагати багатогранної фінансової інформації за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

В Україні банкам доцільно було б подбати не лише про поліпшення якості одержуваної фінансової інформації, а й створити спеціальні відділи, які б керували великими ризиками, аналізували роботу із найбільшими клієнтами банку. Такий відділ повинен оцінювати кредитні замовлення, що надходять від клієнтів, шукати ресурси для кредитів, які надаються, стежити за погашенням позичок.

Зрозуміло, що зовсім уникнути ризиків у банківській справі неможливо. Передбачати і зменшувати їх — можна. Для цього існує багато апробованих світовою практикою засобів і методів. Залишається опанувати їх і застосовувати на власну й суспільну користь.

ВІДРОДИМО НАШІ СВЯТИНИ

Засяє золотом собор

13 тисяч доларів США — таку суму передав Голові Національного банку України, співголові Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. Олеся Гончара В.А.Ющенку Митрофорний Протоієрей Стефан Посаківський зі США (штат Огайо) на святу і велику справу — відновлення Михайлівського Золотоверхого монастиря в м. Києві. Це, до речі, другий його внесок — півроку тому він передав на відродження видатної архітектурної пам'ятки 15 тисяч доларів США.

Добродійні внески парафіян церкви, серед яких чимало вихідців із України, — одна з тих священних уз, що поєднують цих благородних людей із їхньою історичною батьківщиною.

Урочиста передача благодійного внеску збіглася з проведеним VI засіданням Українсько-німецької банківської комісії. Делегацію німецьких банкірів, учасників цього засідання, очолював президент правління Комерцбанку Клаус-Петер Мюллер, який свого часу теж зробив добродійний внесок на відродження Михайлівського Золотоверхого монастиря.

Надія Фесенко, "Вісник НБУ".
Фото Валерія Закусила.

ПРОГНОЗ

Методологія розрахунку прогнозу платіжного балансу

Як відомо, одним із ендогенних факторів моделі фінансового програмування є стан платіжного балансу. Його прогноз використовується при формуванні стратегії економічного розвитку, основних напрямів грошово-кредитної політики, першочергових завдань торговельної політики, стратегічного плану розвитку банківської системи, інвестиційної політики держави. Результатом прогнозу платіжного балансу є визначення розміру та джерел необхідного зовнішнього фінансування. Стаття знайомить із методологією розрахунку прогнозу платіжного балансу, на основі якої зроблено прогноз на перше півріччя 1999 року.

В основу сучасного прогнозування платіжного балансу в рамках загальній макроекономічної моделі покладено такі принципи:

- ◆ узгодженість із іншими макроекономічними рахунками;
- ◆ виявлення сталих поведінкових взаємозв'язків;
- ◆ досягнення відповідного ступеня дезагрегованості даних;
- ◆ залежність від тенденцій світової економіки;
- ◆ достовірність та зіставлення даних базового періоду;
- ◆ визначення оптимальних методів складання прогнозних даних.

Макроекономічна формалізація складання прогнозу платіжного балансу базується на положенні, згідно з яким національне надбання (або чиста вартість майна в рамках усієї економіки) складається із запасів внутрішніх фінансових активів та чистої позиції країни з міжнародних інвестицій (різниці між зовнішніми активами та зовнішніми зобов'язаннями):

$$\text{САВ} = S - I, \text{де:}$$

САВ — сальдо поточного рахунку платіжного балансу,

S — валові заощадження,

I — валові інвестиції.

Необхідно також враховувати взаємозалежність між рахунком операцій із капіталом та фінансових операцій і поточним рахунком платіжного балансу. Фінансові потоки спричиняються до зміни зовнішніх вимог та зобов'язань країни. Майже в усіх випадках фінансові активи приносять доходи (у вигляді дивідендів, процентів та прибутку), які відображаються на рахунку поточних операцій за статтею "Доходи від інвестицій". Цей зв'язок дуже важливий для країни, що має від'ємне сальдо поточ-

ного рахунку, оскільки протягом періоду, на який складається прогноз, між наявним дефіцитом поточного рахунку та його прогнозованим сальдо існує важлива динамічна взаємозалежність. Фінансування такого дефіциту можливе за умови одночасного збільшення суми зобов'язань перед нерезидентами та зниження вимог до них, тобто за рахунок зменшення чистих іноземних активів країни. Це, у свою чергу, призводить до зменшення чистих інвестиційних доходів (за умови незмінності норми доходів на вкладений капітал), що збільшує дефіцит за поточними операціями платіжного балансу. Отже, існування зворотного зв'язку між рахунками може привести до виникнення нестабільної ситуації, за якої стан поточного рахунку платіжного балансу погіршуватиметься доти, доки не буде вжито необхідних економічних заходів або скориговано окремі макроекономічні показники, що дасть змогу стимулювати негативний розвиток подій.

Щоб оцінити стабільність сальдо поточного рахунку, необхідно проаналізувати параметри фінансових потоків. До уваги беруться в основному фактори, які визначають норму доходу та ступінь ризику, що пов'язані з іноземними та внутрішніми активами. Це — процентні ставки, доходність прямих, портфельних та інших інвестицій, очікувані напрями валютної та податкової політики тощо. З урахуванням зазначених факторів визначається реальна (тобто з урахуванням валютного курсу та інфляції) норма доходів (після сплати податків) на іноземні активи, що належать резидентам, та фінансові вимоги нерезидентів. Оскільки правові режими оподаткування резидентів та нерезидентів різні, норма доходів може бути неоднаковою.

Проте слід враховувати, що і резиденти, і нерезиденти однаковою мірою залежні від зовнішніх економічних факторів, які діють за межами країни. Крім того, щодо даної країни такі зовнішньоекономічні фактори є екзогенними. Тому можна припустити, що для процесу прогнозування ці умови є незмінними, отже, модель враховує показники внутрішньоекономічних факторів, які впливають на норму доходів від інвестицій.

Зазначимо також, що дій як внутрішнього, так і зовнішнього інвестора в основному визначають чинники, від яких залежить норма доходів від внутрішніх інвестицій. Тобто незалежно від того, резидентом якої країни є інвестор, на його вибір об'єкта інвестування впливають ті ж показники дохідності, на які він орієнтується, розміщуючи активи і у власній країні. Тому зміна економічних показників країни (процентних ставок, норми прибутку, темпів інфляції, валютного курсу тощо) однаковою мірою впливатиме на рішення як резидентів (щодо інвестування коштів у економіку власної чи зарубіжної країни), так і нерезидентів (вони здебільшого надають перевагу внутрішнім капіталовкладенням, а інвестиційні можливості, надані іншими країнами світу, використовують лише на вигідних умовах). Отже, складаючи прогноз, можна вважати, що зміна суми вимог до нерезидентів і зміна суми зобов'язань перед нерезидентами відбуваються під впливом однакових чинників.

Прогноз платіжного балансу враховує взаємозв'язки з іншими основними складовими моделі, а саме: попит на імпорт має відповідати внутрішньому доходу, співвідношенню внутрішніх та світових цін; фінансування платіжного балансу — обсягам зовнішнього фінансування дефіциту державного бюджету та зміні чистих зовнішніх активів.

ЧИННИКИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПРОГНОЗОВАНИЙ СТАН ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ

Експорт товарів

Обсяги та ціна експортної продукції:

- ◆ передумова "Малої економіки" — зміни в пропозиції експорту не впливають на ціну експорту в іноземній валюті;
- ◆ виробничий потенціал експортного сектора;
- ◆ структура експорту за основними експортними позиціями — підхід з огляду на пропозицію.

Попит на експорт:

- ◆ попит на експортну продукцію в країнах — основних торговельних парт-

нерах (динаміка ВВП, інфляція);

- ◆ географія ринків збути.

Торговельна політика:

- ◆ кількісні торговельні обмеження;
- ◆ якісні торговельні обмеження;
- ◆ двосторонні міждержавні угоди;
- ◆ освоєння нових ринків збути.

Валютна політика:

- ◆ визначення часового лагу між девальвацією національної валюти та зростанням експорту;
- ◆ еластичність експорту.

Імпорт товарів

Обсяги та ціна імпортованої продукції:

- ◆ передумова "Малої економіки" — зміни в попиті на імпорт не впливають на ціну імпорту в іноземній валюті;
- ◆ частка імпортованої продукції у собівартості експорту;
- ◆ частка імпортованої продукції в загальному обсязі споживання;
- ◆ співвідношення внутрішніх та зовнішніх цін.

Структура імпорту:

- ◆ дезагрегування імпорту з метою узгодження із показниками СНР;
- ◆ пропорційність зростання імпорту і темпів зростання прямих іноземних інвестицій.

Торговельна політика:

- ◆ заходи з регулювання попиту на імпорт.

Валютна політика:

- ◆ еластичність імпорту.

Міжнародні послуги

- ◆ Галузева структура ВВП;
- ◆ рівень доходів та вартість послуг;
- ◆ обсяги товарного експорту/імпорту (вантажні перевезення);
- ◆ рівень розвитку сфери фінансових та інформаційних послуг (попит та пропозиція).

Доходи і трансфери

- ◆ Рівень та структура зовнішнього за позичення;
- ◆ інвестиційний клімат;
- ◆ рівень внутрішніх заощаджень;
- ◆ рівень міжнародних резервів;
- ◆ компенсації робітникам.

Прямі іноземні інвестиції

- ◆ Інвестиційний клімат;
- ◆ перспективи економічного зростання;
- ◆ політика держави щодо іноземних інвесторів.

Зовнішній борг держави

- ◆ Ліміт зовнішнього боргу;
- ◆ види кредиторів;
- ◆ терміни та умови надання кредитів;
- ◆ реструктуризація зовнішньої заборгованості.

Потоки приватного капіталу

- ◆ Кредитний рейтинг та умови залучення суворенних позик;
- ◆ інфляційні очікування;
- ◆ політика обмінного курсу;
- ◆ політика процентних ставок;
- ◆ заходи з регулювання капітальних потоків;
- ◆ ступінь лібералізації капітальних операцій;
- ◆ внутрішні інвестиції та внутрішні заощадження приватного капіталу.

Міжнародні резерви

- ◆ Забезпечення тримісячного імпорту товарів та послуг як індикативний показник програми уряду;
- ◆ угоди з Міжнародним валютним фондом.

Нагальність потреби звертатися за допомогою до міжнародних резервів за наявності дисбалансу між внутрішніми доходами та витратами залежить від того, наскільки тривалою і контролюваною є ситуація. Звичайно, фінансування дефіциту поточних операцій платіжного балансу за рахунок резервів обмежене, але, оскільки воно зменшує необхідність коригування платіжного балансу, таке офіційне фінансування може тимчасово пом'якшувати ситуацію.

Можливість визначити тенденції розвитку окремих статей платіжного балансу та непогані результати прогнозування на короткострокову перспективу дає використання нестандартних моделей із трендом.

Чимало реальних економічних змінних у дискретному розвитку загалом спадають або зростають. Це означає, що така змінна має трендовий компонент. Над її визначенням працювали відомі вчені та дослідники, але поки що не існує універсального методу.

ду, за яким можна було б точно встановити рівень зміни певного економічного процесу. Звичайно, якщо певний процес обстежувався багаторазово, то можна побудувати регресійні моделі, які більш-менш точно відобразятимуть тренд. Якщо ж кількість спостережень за процесом незначна, особливо якщо він має сезонні коливання, побудована регресія не лише не дасть задовільного результату (хай навіть з прийнятною похибкою), а й узагалі може неправильно визначити напрям руху. Тому при дослідженні процесів із малою кількістю даних треба застосовувати іншу методику.

Один із таких методів — Hodrick-Prescott-Filter. Він випливає з теорії реальних економічних циклів. Нехай

$$y_t = f(t) + e_t, \text{де}$$

y_t — значення змінної, яка досліджується, t — час; e_t — похибка; $f(t)$ — певна функція, що може залежати від кількох параметрів, а також обов'язково залежить від часу.

Параметри функції f підбираються таким чином, щоб мінімізувати вираз:

$$S = \sum (y_t - f(t))^2 + \lambda \sum [(f(t+1) - f(t)) - (f(t) - f(t-1))]^2 \rightarrow \min.$$

Якщо функція f є лінійною, тобто $f(t) = a + bt$, то другий компонент виразу дорівнює 0. Ми будемо розглядати нелінійні функції f .

Взявшися частинні похідні та прирівнявши їх до 0, отримаємо умови першого порядку для визначення мінімуму функції S :

$$t=1: y_1 = f(1) + \lambda f'(1) - 2\lambda f'(2) + \lambda f'(3);$$

$$t=2: y_2 = f(2) - 2\lambda f'(1) + 5\lambda f'(2) - 4\lambda f'(3) + \lambda f'(4);$$

...

$$t=T: y_T = f(T) + \lambda f'(T-2) - 2\lambda f'(T-1) + \lambda f'(T).$$

Отже, $\mathbf{y} = X\bar{f}$, де $\mathbf{y} = (y_1, y_2, \dots, y_T)$, $\bar{f} = (f(1), f(2), \dots, f(T))'$, а матриця X має вигляд:

$1+\lambda$	-2λ	λ	0	0	...				
-2λ	$1+5\lambda$	-4λ	λ	0	0	...			
λ	-4λ	$1+6\lambda$	-4λ	λ	0	0	...		
0	λ	-4λ	$1+6\lambda$	-4λ	λ	0	...		
						...			
0	0	...				0	λ	-4λ	$1+6\lambda$
0	0	...				0	0	λ	-4λ
0	0	...				0	0	λ	-4λ
0	0	...				0	0	λ	-4λ
0	0	...				0	0	λ	-2λ

Динаміка і прогноз окремих статей платіжного балансу України					млн. доларів США
Статті платіжного балансу	ІІІ квартал 1998 р.	ІV квартал 1998 р.	I квартал 1999 р.	ІІ квартал 1999 р.	
Експорт товарів та послуг	4572	4420	3630	3664	
Імпорт товарів та послуг	4600	4637	4009	3854	
Експорт товарів	3649	3608	2874	3050	
Імпорт товарів	3844	3878	3244	3076	
Експорт послуг	1022	940	881	774	
Транспорт	798	724	664	573	
Морський транспорт	103	104	99	114	
Імпорт послуг	718	715	743	761	

Зазначимо, що X є квадратною та симетричною матрицею. Тоді

$$\begin{aligned} X'X &= XX \Rightarrow (XX)^{-1} = X^{-1}X^{-1} \Rightarrow \\ &\Rightarrow (X'X)^{-1}X' = (XX)^{-1}X = X^{-1}; \\ &y = Xf \Leftrightarrow f = X^{-1}y = (X'X)^{-1}X'y. \end{aligned}$$

Отже, знаючи X та y , ми можемо знайти значення функції f для кожного значення t . Відтак з'ясовуємо вигляд функції f чи знаходимо її параметри. Далі прогнозуємо значення функції f на наступний період і робимо висновок щодо можливого значення y_{t+1} .

Практично встановлено, що для річних даних прийнятним значенням вагового коефіцієнта є $\lambda=100$, для квартальних — $\lambda=1600$. Розрахунки показали, що кожному часовому ряду притаманне постійне значення λ .

Зазначимо, що можна й не обчислю-

вати повний вигляд функції f , а прогнозувати її значення за допомогою стандартних методів. Отримані таким чином залишки виявляються, як правило, стаціонарним процесом. Це означає, що їх можна описати за допомогою або AR(p), або MA(q), чи ARMA(p, q) процесів.

На основі описаної вище методики нами розроблено прогноз щодо окремих статей платіжного балансу України. Для підрахунку майбутніх значень функції f використано стандартну методику найменших квадратів. Рівень R^2 у всіх обчисленнях становив 0.96—0.98, що свідчить про тісну взаємозалежність функції f та часу. Залишки проаналізовано для виявлення сезонних коливань.

За допомогою отриманих трендового

та сезонного компонентів одержано прогнозні значення відповідних статей платіжного балансу. При тестовій перевірці методу похиби були такими:

максимальна — 20.7%,
мінімальна — 1.24%,
середня — 9—13%.

Отже, можна вважати, що обчислені прогнозні значення з імовірністю понад 90% потраплять у довірчий інтервал, який буде залежно від дисперсії, оцінених на кожному кроці методу, але розмір якого не перевищує 10—12% від абсолютноного значення прогнозованої величини.

Слід зазначити, що точність побудованого прогнозу на рік є вищою, ніж точність прогнозу на будь-який із кварталів, оскільки сума похибок за рік дорівнює приблизно 0. □

Нatalia Іvanіk,

заступник директора економічного департаменту — начальник управління статистики та аналізу платіжного балансу НБУ.
Кандидат економічних наук.

Олександр Черняк,

завідувач кафедрою економічної кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Кандидат фізико-математичних наук, доцент.

Андрій Ставицький,

студент економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Статті платіжного балансу	Динаміка окремих статей поточного рахунку платіжного балансу України протягом 1995 — 1998 pp.								млн. доларів США					
	1995 р.				1996 р.				1997 р.				1998 р.	
	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.
Експорт товарів та послуг	3425		4224		4570		4871		4667		5486		5068	
Імпорт товарів та послуг	3806		4498		4800		5176		5369		5421		5090	
Експорт товарів	2751		3505		3859		4129		3544		4208		3905	
Імпорт товарів	3504		4149		4471		4822		5050		5019		4624	
Експорт послуг	674		719		711		742		1123		1278		1163	
Транспорт, усього	519		550		530		553		966		1077		979	
Залізничний	29		26		25		23		59		82		71	
Морський	158		167		122		170		148		204		154	
Повітряний	17		29		35		34		27		39		45	
Інший	315		328		348		326		732		752		709	
Імпорт послуг	302		349		329		354		319		402		466	

Серед помітних науково-практических заходів, проведених у банківській сфері протягом нинішнього року, — Всеукраїнська науково-практична конференція "Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України", яка відбулася 22—24 вересня в Українській академії банківської справи (м. Суми). Тематику обговорення становили ключові аспекти монетарної політики як фактора економічного зростання, особливості інституційного розвитку банківського сектора економіки, оптимальні методи стабільного розвитку валютно-курсової політики в Україні, основні шляхи кадрового забезпечення банківської системи нашої держави, активізації діяльності комерційних банків та інші актуальні питання.

"Вісник НБУ" попросив поділитися своїми міркуваннями із зазначених питань одного з доповідачів на конференції — директора економічного департаменту НБУ Л. В. Воронову.

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД

Проблеми інформаційного забезпечення діяльності банківської системи України

Лідія Воронова,
директор економічного департаменту НБУ.

Інформаційне забезпечення — один із найважливіших важелів адміністрування як на мікро-, так і на макрорівні. Адже успіх будь-якої справи залежить насамперед від того, чи правильним було прийняте рішення, чи оптимальним є його виконання. А прийняти правильне рішення неможливо, не володіючи необхідною інформацією.

Ось чому НБУ з перших років існування в Україні дворівневої банківської системи розпочав роботу щодо створення інформаційної системи, яка б забезпечувала його власні потреби, пов'язані з виконанням регулюючих та наглядових функцій, а також потреби органів законодавчої і виконавчої влади держави, міжнародних фінансових організацій, членом яких є Україна (Міжнародного валутного фонду, Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку), посольств, центральних банків інших країн, комерційних банків, фінансових установ, науково-дослідних організацій, засобів масової інформації, фізичних осіб, для яких грошово-кредитна та валютна політика НБУ, стан банківської системи країни є важливими передумовами діяльності.

Слід зауважити, що дві з чотирьох макроекономічних систем даних, які є основою прогнозування та аналізу економічного розвитку країни, а саме —

грошово-кредитна і банківська статистика та статистика платіжного балансу — розробляються, підтримуються в актуалізованому стані і розповсюджуються Національним банком України. Інформація, яка базується на зазначених системах даних, необхідна НБУ як центральному банку держави для розробки і здійснення грошово-кредитної та валютної політики, а також для контролю за діяльністю комерційних банків.

Оскільки Україна стала на шлях побудови демократичного суспільства з ринковою економікою відкритого типу, створення передумов для оцінки ситуації в країні, зіставлення її економіки з економіками інших країн світу є нині вкрай необхідним.

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НБУ: РЕАЛЬНИЙ СТАН

На сьогодні головним нашим здобутком є створення статистики двох макроекономічних систем даних — монетарної та банківської статистики і статистики платіжного балансу. Важливою передумовою цього було освоєння методології МВФ, створення національної платіжної системи з використанням передових комп'ютерних технологій та запровадження електронної пошти, що забезпечило збір та об-

робку необхідної фінансової і статистичної інформації.

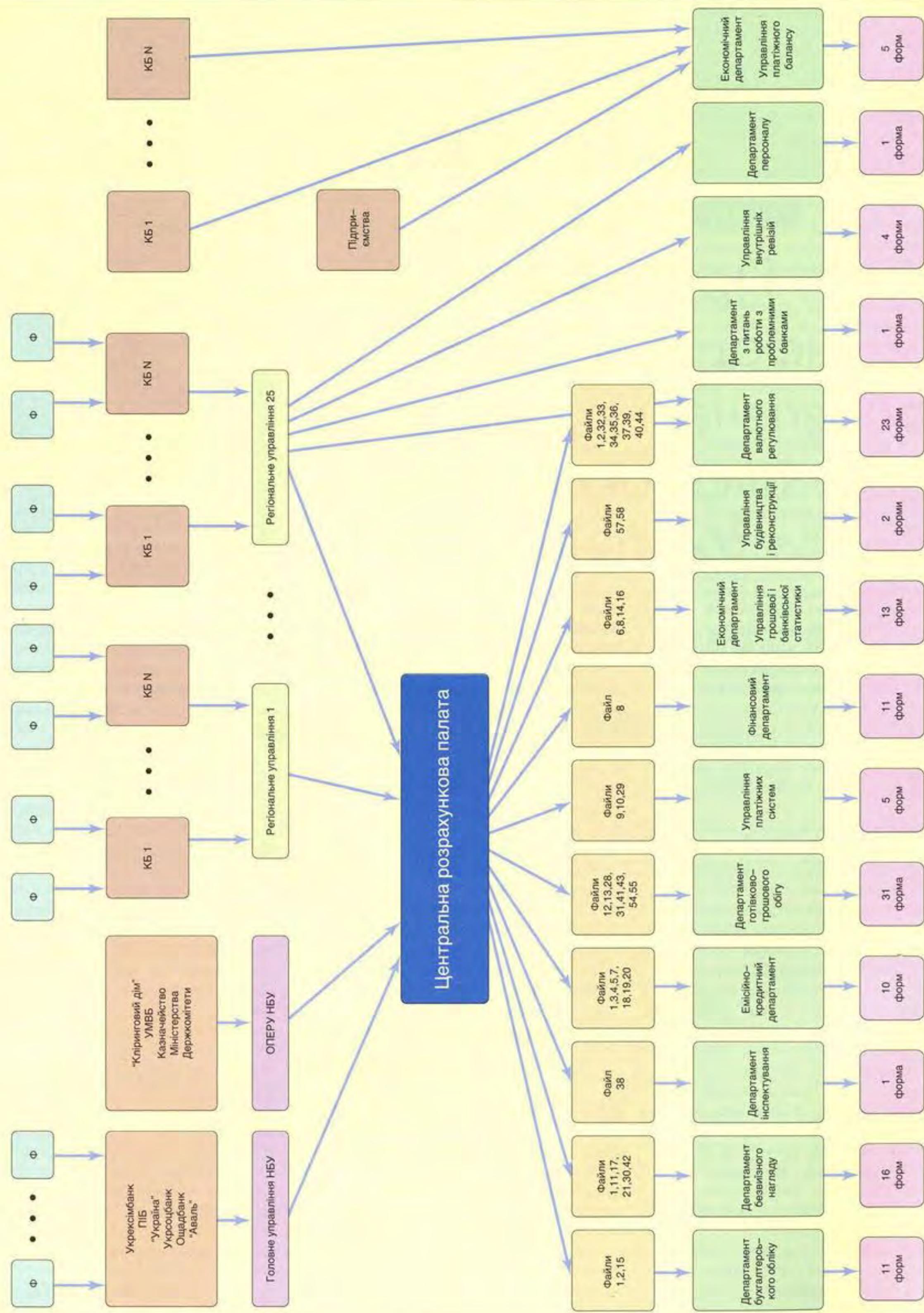
Оскільки Україна стала членом Міжнародного валутного фонду і взяла на себе певні зобов'язання, Національний банк України, починаючи з грудня 1992 року, щомісяця надає МВФ зведені балансові звіти НБУ і комерційних банків, агреговані за методологією МВФ, інформацію щодо процентних ставок і валютних курсів, а з 1994 р. — також статистику платіжного балансу України.

Із січня 1993 року виходить щомісячний статистичний "Бюллетень Національного банку України". З 1998 р. він видається не лише українською, а й російською та англійською мовами. Його структура постійно вдосконалюється. Нині інформація у ньому походить відповідно до світових стандартів.

У квітні 1996 року розпочато видання щоквартального "Платіжний баланс України", в якому публікуються табличні дані з платіжного балансу, аналітичні матеріали щодо розвитку зовнішнього сектора економіки та впливу поточної економічної політики на його стан. Це видання з нинішнього року виходить також англійською мовою, що сприятиме ширшому його розповсюдженню.

Інформаційні видання НБУ доступні широкому загалу.

Схема 1. Інформаційні потоки банківської системи України

Використання методології МВФ з монетарної статистики та статистики платіжного балансу із запровадженням міжнародних стандартів статистики дало можливість навіть попри використання старого Плану рахунків бухгалтерського обліку в банках започаткувати у липні 1996 року публікацію сторінки даних України у збірнику МВФ "Міжнародна фінансова статистика" (МФС), яка містить грошово-кредитну та банківську статистику (з грудня 1992 року) і статистику платіжного балансу (з I кварталу 1994 року).

Важливим кроком у побудові національної статистики, в тому числі монетарної статистики і статистики платіжного балансу, було прийняття 4 травня 1993 року Кабінетом Міністрів України Державної програми переходу України на міжнародну систему обліку і статистики. Національним банком розроблено ряд документів, які стали організаційною основою становлення цих важливих макроекономічних систем даних. Серед цих документів чільне місце посідає затвердження Правлінням Національного банку України у травні 1994 року Концепція побудови банківської і грошово-кредитної статистики та статистики платіжного балансу. У ній визначено цілі, принципи і методи становлення статистики та інформаційної діяльності НБУ, які зорієнтовано на міжнародні стандарти.

Наступним етапом розвитку інформаційної діяльності та підвищення її ефективності був практичний перехід (із січня 1998 року) банківської системи України на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Це поставило нові вимоги до звітності Національного й комерційних банків України та програмного забезпечення її збору та обробки. Переходу передувала напружена робота з підготовки у 1997 р. нових Планів рахунків бухгалтерського обліку в Національному банку України та в комерційних банках, зорієнтованих на запровадження міжнародних стандартів бухобліку і статистики, а також нових форм звітності.

Бухгалтерський облік і звітність реформувалися шляхом зміни старих та впровадження нових економічних категорій і понять статистичного призначення, які використовуються країнами з ринковою економікою. В основу реформування покладено реальну діяльність банку та створення принципово нових форм накопичення, збору та обробки інформації. З 1998 року фінансова та статистична інформація подається Національному банку України

комерційними банками, які мають статус юридичної особи, після відповідної консолідації даних по банку в цілому. Нагадаємо, що раніше інформація у вигляді форм звітності подавалася безпосередньо філіями комерційних банків і узагальнювалася по банку Центральною розрахунковою палатою НБУ.

Нині базою формування даних є репозитарій економічних показників, визначених у кожному комерційному банку на основі аналітичного та синтетичного обліку банківських операцій. Він прийшов на заміну формам звітності, що існували до 1998 року. Тепер інформація у вигляді файлів, сформованих на основі нових форм звітності, подається та обробляється в автоматизованому режимі (див. схему 1).

Процес адаптації до нових форм звітності, нових Планів рахунків бухгалтерського обліку та до оновленого аналітичного обліку в банках триває.

У Національному банку України розпочато створення бази даних, використовуваної для аналізу загальноекономічної ситуації, стану грошово-кредитного ринку та зовнішньоекономічної діяльності держави. Вона є основою прогнозування показників монетарного характеру та параметрів розвитку зовнішнього сектора економіки у процесі розробки грошово-кредитної політики НБУ, державних програм економічного і соціального розвитку України, які опрацьовуються урядом разом із Національним банком.

Розробляються технічні умови передачі інформації Міжнародному валютному фонду електронною поштою, відпрацьовується схема захисту системи від зовнішнього втручання.

Ше одним виявом інтеграції банківської системи нашої держави в інформаційний простір міжнародного банківського співтовариства є підготовка Сторінки Національного банку України у міжнародну комп'ютерну мережу INTERNET.

Із цього приводу прийнято кілька рішень Правління НБУ, зокрема затверджено структуру та інформаційний зміст Сторінки Національного банку України в INTERNET (див. схему 2).

ПЕРШОЧЕРГОВІ ЗАВДАННЯ

У процесі створення надійної і якісної інформаційної бази виникає чимало проблем методологічного, методичного і технічного характеру. Окрім слід наголосити на проблемі повноти охоплення інформаційних массивів.

Створення досконалої монетарної і

банківської статистики дещо уповільнилося, оскільки ми до цього часу не маємо Керівництва з методології монетарної статистики, яке нині доопрацьовується МВФ з метою приведення його у відповідність із новими версіями Системи національних рахунків (СНР) 1993 року, та Керівництва із методології складання платіжного балансу.

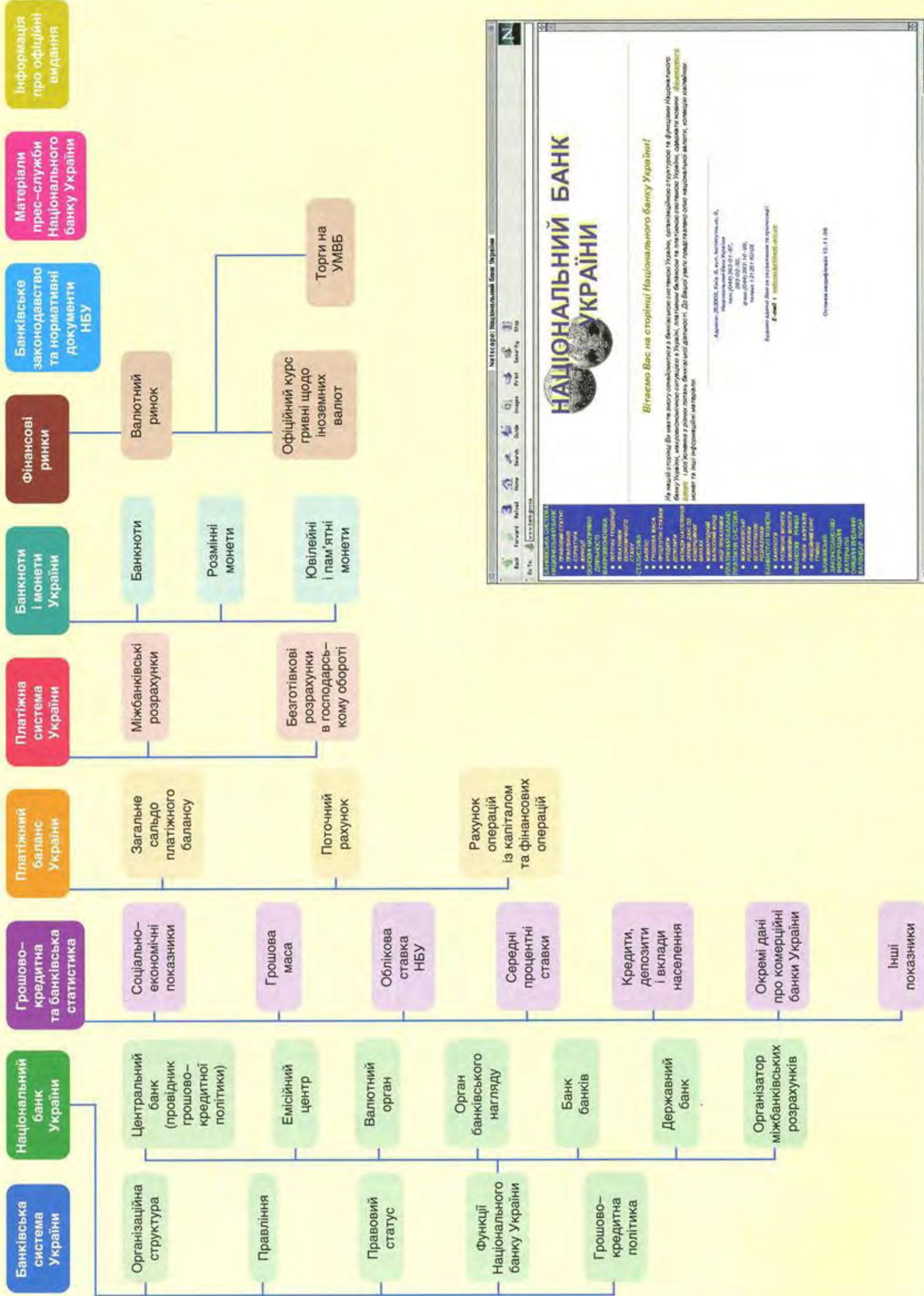
Необхідність доопрацювання Керівництва з методології монетарної статистики викликана не лише змінами в методології СНР і платіжного балансу, а й лібералізаційними процесами, які відбулися останнім часом у багатьох країнах світу. Нині чимало операцій, які традиційно проводилися лише банками, виконують також інші фінансові установи. І навпаки, банки почали виконувати функції, за які раніше не бралися. Відсутність законодавчої бази для отримання Національним банком України відповідної звітності від інших фінансових установ, які не є банками, створює труднощі в повному обрахуванні агрегатів грошової маси.

Проблема повноти охоплення усіх фінансових посередників, які виконують операції з грошовими коштами та іншими платіжними засобами, виникла не сьогодні.

Згідно із чинним Законом України "Про банки і банківську діяльність" Національний банк для виконання регулюючих та наглядових функцій (мається на увазі опосередковане регулювання процесів на грошово-кредитному ринку та здійснення банківського нагляду) отримує відповідну інформацію від комерційних банків, яка є основою розробки та підтримання актуалізації однієї з макроекономічних систем даних — грошово-кредитної та банківської статистики. Але ця інформація надходить лише від банків, тоді як в Україні нині функціонує велика кількість інших фінансових посередників, які, хоча й не є банками, але виконують операції з грішми та іншими платіжними засобами. Це, наприклад, кредитні спілки, яких нині більше, ніж діючих банків, фінансові та страхові компанії різних видів і форм власності, інші фінансові установи. Ясна річ, вони впливають на ринок капіталу, але тільки як індикатор, що не враховується сьогодні Національним банком України у прогнозуванні та проведенні грошово-кредитної політики. На жаль, центральний банк держави досі не має юридичного права на отримання будь-якої інформації від таких фінансових посередників.

Чинним законодавством, яким НБУ керується у сфері статистики ("Закон про статистику", Закон "Про банки і

Схема 2. Структура Сторінки Національного банку України у мережі INTERNET

банківську діяльність"), не передбачено надання зазначеними установами звітності Національному банку, що унеможливлює повний фінансовий огляд по Україні.

Щоб віправити таке становище, НБУ в проекті Закону України "Про Національний банк України", прийнятому Верховною Радою 22 жовтня 1997 р. в першому читанні, передбачив надання йому відповідної інформації монетарного характеру всіма фінансовими посередниками, створеними на території країни. Узаконення цього положення дало б змогу розробляти грошово-кредитну статистику в повному обсязі.

Не менш важливим із точки зору методології та якості статистичної інформації (як для України, так і для інших країн світу, причому не лише з перевідною економікою) є питання достовірності даних.

Результати вивчення причин кризових явищ у фінансових системах країн Південно-Східної Азії, проведеного Міжнародним валютним фондом, дають підстави для висновку, що якість інформації має надзвичайне значення. Особливо ж, коли йдееться про якість інформації з питань зовнішнього боргу, передусім довгострокового, офіційних валютних резервів держави та стану банківської і фінансової систем.

Як тепер уже відомо, зазначена вище офіційна інформація країн Південно-Східної Азії неадекватно відображала фактичний стан справ. Причому проблема полягала навіть не в тому, що ця інформація не публікувалася, а в тому, що керівництво цих держав не мало достовірних даних щодо наявних проблем, аби вжити відповідних упереджувальних заходів.

Ще одна нагальна проблема стосується оволодіння методологіями відображення похідних фінансових інструментів — деривативів (форвардних, ф'ючерсних операцій, операцій своп), застосування яких останнім часом дедалі більше поширюється. Потреба опанування методологій обліку деривативів пов'язана з необхідністю правильного відображення фактичного стану офіційних валютних резервів держави і своєчасного прийняття заходів, спрямованих на їх розумне використання. Нині Міжнародний валютний фонд розробляє окремий розділ Керівництва з методології монетарної та банківської статистики, присвячений цьому питанню.

Незважаючи на те, що основи грошово-кредитної статистики в Україні ще 1996 року були визнані МВФ як

прийнятні і такі, що підлягають публікуванню у щомісячному збірнику "Міжнародна фінансова статистика", переход вітчизняних банків на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і звітності вимагає вдосконалення системи накопичення, збору та обробки інформації в статистичних цілях, усунення дублюючих даних, запровадження єдиних алгоритмів узагальнення статистичних показників. Сьогодні Національний банк України і вся банківська система мають за мету доопрацювання нових форм фінансової та статистичної звітності з урахуванням міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і статистики в банках та необхідності запровадження раціонального режиму збору інформації, удосконалення системи монетар-

ПЕРСПЕКТИВИ

Одним із важливих факторів, які в найближчій перспективі могли б позитивно вплинути на міжнародний імідж України як країни з повноцінною системою статистики, було б приєднання нашої держави до Спеціального стандарту розповсюдження даних, схваленого у березні 1996 року Радою директорів МВФ. Це керівний документ стосовно надання економічних і фінансових даних країнами — членами МВФ, які мають доступ до міжнародних ринків капіталів або прагнуть його отримати.

Порівняно із Загальним Спеціальним стандартом розповсюдження даних ставить вищі вимоги щодо таких параметрів як охоплення, періодичність, своєчасність, якість та достовірність даних, забезпечення доступу громадськості до інформації. Звісно, мовиться про поширення не лише статистики двох макроекономічних систем даних, які розробляються НБУ, а й статистики державних фінансів, реального сектора економіки, розроблених і розповсюджуваних відповідно Мінфіном та Держкомстатом України. Саме тому це важливе питання має вирішуватися на загальнодержавному рівні. Певна кількість країн — членів МВФ уже приєдналася до Спеціального стандарту розповсюдження даних. Хотілося б, щоб і Україна не зволікала з цим.

Звичайно, приєднання нашої країни до Спеціального стандарту вимагає від статистичних органів держави значних зусиль: потрібно створити метадані, підвищити якість і надійність інформації, налагодити потоки збору і поширення даних, подбати про відповідне програмне і технічне забезпечення, удосконалення звітності. Нагадаємо, що переход на міжнародні стандарти бухобліку і звітності у нас лише розпочався. Принаймні поки це зробила лише банківська система країни. Тож шлях до Спеціального стандарту для України буде нелегким. Але пройти його необхідно.

Сподіватимемося, що Національний банк не порушить доброї традиції першопрохідця і, як і передбачено, завершить у новому, 1999-му році підготовку метаданих із монетарної статистики і статистики платіжного балансу. Це дасть йому змогу бути готовим до передачі інформації в установленому порядку в разі приєднання України до Спеціального стандарту розповсюдження даних. Необхідні також відповідні зусилля із боку Мінфіну і Держкомстату України.

НЕЗАЛЕЖНИЙ ПОГЛЯД

Національний банк України і банківський нагляд

Банківський нагляд — один із найважливіших елементів захисту суспільних інтересів. Він спрямований на змінення надійності банківської діяльності і значною мірою впливає на стабільність національної валюти.

Службу банківського нагляду Національного банку України створено у листопаді 1994 року. Методологія, що використовувалася у період становлення служби, була спрямована в основному на забезпечення дотримання фінансово-кредитними установами економічних нормативів, аналіз даних про результати діяльності комерційних банків, інспектування. Майже всі зусилля концентрувалися навколо конкретних проблемних питань, передусім — пов'язаних із криміналізацією окремих банків.

Обсяг робіт, які розгорнула служба банківського нагляду на початку свого існування, виявився недостатнім для того, щоб задовільнити дедалі зростаючі потреби нової незалежної країни, що стала на шлях ринкових реформ, зокрема замість системи державних фінансово-кредитних установ заснувалася система комерційних банків. У той час не існувало розвинутої інфраструктури для налагодження повноцінного банківського нагляду, не вистачало нормативних документів і процедур для комплексного інспектування та аналізу, бракувало відповідних фахівців. Важливим і складним завданням було здійснення переходу комерційних банків України на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО).

Національний банк України відіграв провідну роль у підготовці та проведенні у банківській системі країни реформи бухгалтерського обліку. Робоча група, до якої увійшли працівники НБУ, за допомогою іноземних радників розробила загальний план реформи і своєчасно виконала його.

Строки подання звітності за критеріями МСБО комерційними банками були дотримані. Початок зроблено. Проте попереду — більші і складніші завдання: потрібно забезпечити достовірність даних, закінчити роботу над новими формами звітності, вирішити багато інших питань. Та коли нова система звітності функціонуватиме повною мірою, це, безумовно, позитивно впливатиме на всі методологічні підходи, що використовуються банківським наглядом для моніторингу за стабільністю та надійністю фінансово-кредитних установ.

Водночас слід зазначити, що розробка законодавчої та нормативної бази, на основі якої банківський нагляд може належно вико-

нувати свої функції, просувається не так швидко, як хотілося б. Верховною Радою України до цього часу не прийнято Закон "Про Національний банк України", у проекті якого передбачено додаткові повноваження для служб банківського нагляду.

Значні зусилля було спрямовано на розробку і впровадження нормативних актів, які доповнюють закон і надають банківському наглядові необхідні юридичні повноваження для роботи в ситуаціях, коли виникає загроза стабільності та надійності як окремого банку, так і банківської системи в цілому.

Ще у 1995 році Голова Національного банку України В.А.Ющенко спрямував зусилля працівників НБУ на розробку ефективного, чутливого, повністю інтегрованого банківського нагляду, який швидко виявляв би проблеми і сприяв їх вирішенню, створив стабільну та надійну інформаційну систему. За відносно короткий проміжок часу було досягнуто позитивних результатів.

Першим серйозним завданням, поставленним ще у 1995 році, була розробка конкретних програм інспектування. Вони стосувалися головних напрямів банківської діяльності. Кульмінацією цього процесу стала розробка у 1996 році методичних вказівок з інспектування комерційних банків і банківських установ в Україні. Вони стали обов'язковими для інспекторів. Тож відразу було організовано відповідне навчання, яке тривало протягом 1997 року. Програмою передбачалися як теоретичні, так і практичні заняття. Нині триває підготовка методичних вказівок до видання.

У 1995 році розпочато також роботу щодо створення та впровадження системи безвізового моніторингу, адже ефективний процес нагляду базується на своєчасному та суттєвому безвізному аналізі. Важливо було розробити зміст і структуру звітів, що мають надсилатися комерційними банками. Вони повинні містити достатньо інформації для того, щоб банківський нагляд міг робити правильні висновки. Водночас ці звіти не повинні обтяжувати додатковою роботою працівників комерційних банків.

Змога постійно аналізувати достовірну інформацію, що надходить від банків, істотно поліпшує процес інспектування, сприяє ефективності системи банківського нагляду — відтак вона може передбачати виникнення проблем у банках і вчасно вживати заходи щодо виправлення проблемних ситуацій.

Нині на основі напрацьованого раніше досвіду створюється зведенний звіт про стан

банку, який є регулярним аналітичним оглядом результатів діяльності кожного банку в Україні. Це дасть змогу банківському наглядові порівнювати результати діяльності фінансово-кредитних установ, виявляти негативні тенденції, вживати заходи щодо банків, показники яких відхиляються від норми.

Розробка механізму реакції нагляду, інакше кажучи — фінансового оздоровлення проблемного банку, також є важливим елементом наглядової справи. 1996 року в Національному банку України створено департамент із питань роботи з проблемними банками, який зосередив зусилля передусім на фінансовому оздоровленні ряду банків і на ліквідності всіх банківських установ. Триває розробка нових для України методологічних підходів до фінансового оздоровлення. На основі нещодавно створеної методики проведення тимчасового управління та ліквідації проблемного банку надаються детальні інструкції щодо початкового управління таким банком, у яких зокрема визначено засоби відродження його активів і поліпшення їх якості. Нині методика апробується.

Рішучий крок до побудови ефективної системи банківського нагляду Національний банк України зробив 7 червня 1997 року, створивши на основі одного департаменту банківського нагляду чотири спеціалізовані департаменти та управління координації з питань банківського нагляду. Реформа служб проводилася під егідою відомого фахівця у цій справі, заступника Голови Правління НБУ О.І.Крієєва.

Процес становлення удосконаленої системи нагляду прискорився. Розроблено нові положення щодо класифікації кредитів і створення резервів на покриття збитків від кредитної діяльності, щодо зведеній системи рейтингу банків, планування перевірок, роботи з проблемними банками та щодо заходів адміністративного впливу. Враховуючи необхідність змін, пов'язаних із переходом банківської системи України на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та звітності, а також з метою вирішення питань, пов'язаних із розподілом капіталу та з кредитами, наданими інсайдерам, переглянуто Інструкцію "Про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків".

Для створення основних складових інтегрованого процесу нагляду в Україні зроблено чимало. Хоча це лише початок. Використовуючи нові засоби та досконалі методологічні підходи у процесі нагляду за фінансово-кредитними установами, керівники Національного банку України будуть краще поінформовані про результати їх діяльності, матимуть змогу приймати важливі рішення на основі достовірної і точної інформації, отриманої від служб банківського нагляду.

Джо Селбі,
радник Національного банку України з питань стратегії нагляду.

ДОСЛІДЖЕННЯ

Оцінка інвестиційної привабливості регіонів України

Кожний інвестиційний проект має конкретну спрямованість і може бути реалізованим саме в тих регіонах, де для цього створено найкращі умови. Важливу роль у процесі обґрунтування стратегії інвестиційної діяльності банків, компаній та фірм відіграє оцінка і прогнозування інвестиційної привабливості регіонів. У статті на основі статистичних матеріалів 1997 року аналізується інвестиційний процес у всіх регіонах України.

Дослідження економічного розвитку окремих регіонів ведуться у багатьох країнах світу. Починаючи з 1980 року Інститут менеджменту в Лозанні (Швейцарія) щорічно публікує відповідний рейтинг країн.

У США розроблено рейтинг штатів на основі так званих статистичних карт. Він базується на таких основних видах оцінок:

- ◆ оцінка політичної інфраструктури;
- ◆ оцінка демографії;
- ◆ динаміка економічного руху.

У цій статистичній карті наводяться дані щодо всіх штатів у вигляді чотирьох зведених індексів:

- 1 — економічної ефективності;
- 2 — ділової спроможності;
- 3 — потенціалу економічного розвитку території;
- 4 — умов податкової політики.

У Росії створюються бізнес-карти окремих територій, за допомогою яких можна оцінити інвестиційну привабливість адміністративно-територіальних одиниць країни.

В Україні ініціатором та головним фінансовим спонсором дослідження і створення системи оцінки інвестиційної привабливості регіонів стала компанія "Омета-Інвест". У статті використано базові методологічні принципи визначення інвестиційної привабливості регіонів України, розроблені цією компанією. Слід зауважити, що запропоноване у роботі коло показників не є вичерпним, воно може змінюватися, доповнюватися залежно від завдання конкретного статистичного дослідження. Аналіз зроблено за даними Держкомстата України щодо Республіки Крим та областей України за 1997 рік.

Оцінку проведено у формі ранжування

регіонів за такими синтетичними (узагальненими) показниками:

- 1) рівень загальноекономічного розвитку регіонів;
- 2) рівень розвитку інвестиційної інфраструктури;
- 3) оцінка демографічної характеристики регіону;
- 4) рівень розвитку ринкових відносин;
- 5) рівень екологічних та криміногенних ризиків.

Кожний узагальнений показник формується сукупністю аналітичних показників.

Кількісна оцінка синтетичних показників проводиться на основі визначення середнього рейтингу регіону за формулою середньоарифметичної:

$$\bar{x}_j = \sum x_{ij} / n, \text{де}$$

Таблиця 1. Рівень загальноекономічного розвитку регіонів

Регіони	Обсяг промислової продукції на душу населення, грн.	Валова продукція сільського господарства на душу населення, грн. (у цінах 1996 р.)	Середній рівень заробітної плати, грн.	Обсяг капітальних вкладень на душу населення, грн.	Обсяг науково-технічних робіт на душу населення, грн.	Середній рейтинг регіонів
АР Крим	526.0	1004.5	148	147	13.6	15.2
Вінницька	791.0	1846.0	124	117	3.9	15.6
Волинська	376.0	790.3	117	142	3.0	19.8
Дніпропетровська	2712.0	1584.2	188	303	43.8	6.2
Донецька	2508.0	1332.2	186	264	21.4	8.6
Житомирська	661.0	1091.8	127	135	2.1	17.6
Закарпатська	250.0	596.4	104	94	3.1	23.0
Запорізька	2795.0	1025.9	173	272	28.9	6.4
Iвано-Франківська	992.0	794.6	123	152	5.8	15.6
м. Київ і Київська область	1247.0	1670.1	199	280	132.0	6.8
Кіровоградська	504.2	1032.9	129	146	6.8	14.2
Луганська	1607.0	828.7	157	224	11.4	10.2
Львівська	751.0	1226.2	129	196	18.9	13.8
Миколаївська	1187.0	859.5	148	182	52.6	9.0
Одеська	748.0	1517.5	155	158	15.9	12.4
Полтавська	1766.0	1463.9	156	447	5.1	7.0
Рівненська	1133.0	811.1	134	190	1.7	13.6
Сумська	1241.0	1021.3	140	206	27.7	8.4
Тернопільська	476.0	944.8	114	162	4.9	17.2
Харківська	1131.0	1547.3	155	215	88.7	8.6
Херсонська	489.0	1018.6	130	107	5.4	16.4
Хмельницька	854.0	1297.2	125	190	1.7	13.8
Черкаська	832.0	1330.8	134	118	9.4	12.4
Чернівецька	402.0	572.1	120	102	5.2	20.0
Чернігівська	823.0	1212.9	137	146	6.5	11.8

Середній рейтинг (\bar{x}) = $\sum x_i / n$,

де $\sum x_i$ — сума рейтингів за кожним показником, n — кількість показників.

Таблиця 2. Рівень розвитку інвестиційної інфраструктури

Регіони	Кількість підрядних будівельних підприємств	Виробництво енергетичних ресурсів на душу населення, кВт·год	Щільність автошляхів на 1000 км ² території, км	Щільність залізниць на 1000 км ² території, км	Середній рейтинг регіонів
АР Крим	145	163.0	251	24	17.8
Вінницька	149	2460.0	334	48	7.5
Волинська	103	32.0	274	30	18.3
Дніпропетровська	152	3772.0	279	49	7.8
Донецька	213	4822.0	306	62	4.0
Житомирська	171	24.7	272	38	13.3
Закарпатська	75	112.0	268	50	15.8
Запорізька	150	22637.0	245	37	9.8
Івано-Франківська	102	5041.0	314	36	10.8
м. Київ і Київська область	388	3818.0	278	30	9.8
Кіровоградська	104	1139.0	244	38	15.3
Луганська	144	1641.0	211	45	13.0
Львівська	193	860.0	368	60	6.0
Миколаївська	120	15308.0	200	31	14.5
Одеська	170	48.0	238	34	16.3
Полтавська	143	563.0	301	30	14.5
Рівненська	108	10517.0	245	29	14.8
Сумська	96	225.0	267	35	17.8
Тернопільська	74	10.0	374	41	14.8
Харківська	215	2827.0	286	48	6.5
Херсонська	113	1200.0	183	16	19.3
Хмельницька	103	4378.0	341	36	10.3
Черкаська	133	894.0	282	32	13.8
Чернівецька	42	1193.0	368	52	10.8
Чернігівська	90	528.0	211	29	21.0

Таблиця 3. Оцінка демографічної характеристики регіону

Регіони	Частка населення регіону у загальній чисельності населення України, %	Частка міського населення в регіоні, %	Питома вага зайнятих, %	Частка працездатного населення працездатного віку в загальній чисельності населення України, %	Середній рейтинг регіонів
АР Крим	5.0	67.3	39.4	55.2	11.3
Вінницька	3.7	47.3	45.9	49.9	15.8
Волинська	2.1	51.7	40.9	50.4	22.0
Дніпропетровська	7.5	83.5	45.5	54.2	7.0
Донецька	10.1	90.1	45.6	53.8	6.0
Житомирська	2.9	55.8	40.6	50.5	18.3
Закарпатська	2.5	38.6	44.5	55.4	15.5
Запорізька	4.1	76.4	43.5	55.3	10.0
Івано-Франківська	2.9	43.1	39.4	54.7	16.8
м. Київ і Київська область	8.9	81.2	48.3	58.7	2.3
Кіровоградська	2.4	60.8	41.9	52.2	17.5
Луганська	5.4	86.3	41.1	53.6	10.3
Львівська	5.4	60.6	44.6	54.4	10.0
Миколаївська	2.6	65.9	46.9	55.5	9.0
Одеська	5.0	65.5	44.5	54.5	9.5
Полтавська	3.4	58.1	45.8	51.4	14.5
Рівненська	2.4	47.5	47.5	52.9	15.3
Сумська	2.7	64.3	48.2	53.1	11.0
Тернопільська	2.3	43.5	43.9	51.8	20.0
Харківська	6.0	78.6	47.1	55.8	4.3
Херсонська	2.5	61.4	44.4	56.0	11.8
Хмельницька	2.9	51.9	49.3	51.0	13.0
Черкаська	2.9	54.5	44.1	51.5	16.0
Чернівецька	1.9	42.5	43.9	53.5	20.0
Чернігівська	2.6	57.4	47.1	49.3	15.5

Основними завданнями державної політики регіонального розвитку в Україні є реструктуризація та заміна старих виробничих потужностей, стимулювання розвитку експортних та імпортозамінюючих виробництв, розвиток необхідної ринкової інфраструктури тощо

\bar{x}_{ij} — середній рейтинг регіону за кожним синтетичним показником;

x_{ij} — рейтинг регіону за кожним із аналітичних показників;

d_i — кількість аналітичних показників у синтетичному.

На основі кількісної оцінки п'яти розглянутих синтетичних показників розраховано інтегральний показник оцінки інвестиційної привабливості регіонів України.

Інтегральний показник оцінки інвестиційної привабливості регіонів визначено за формулою середньоарифметичної зваженої:

$$I = \sum \bar{x}_{ij} \times d_i / \sum d_i, \text{ де}$$

d_i — рівень значимості кожного синтетичного показника.

Окрім синтетичної (узагальнені) показники відіграють різну роль у процесі прийняття рішень щодо інвестицій. Значимість кожного блока синтетичних показників у сукупній оцінці інвестиційної привабливості регіону визначено так:

а) рівень загальноекономічного розвитку регіону — 35%;

б) рівень розвитку інвестиційної інфраструктури — 15%;

в) демографічна характеристика регіону — 15%;

г) рівень розвитку ринкових відносин та комерційної інфраструктури — 25%;

ґ) рівень криміногенних та екологічних ризиків — 10%.

Розглянемо детальніше склад кожного з узагальнених показників, які використовуються для характеристики окремих сторін інвестиційної привабливості регіонів.

Для оцінки рівня загальноекономічного розвитку регіонів вивчається потенційна потреба в обсягах інвестування, можливість формування інвестиційних ресурсів за рахунок власних джерел, сукупна ємність регіонального ринку. Порівняльний аналіз статистичних даних бажано робити на основі середніх величин. Це дає змогу отримати оптимальну оцінку ступеня насиченості та потреби областей України в тих або інших видах ресурсів у розрахунку на душу населення. Отже, для цього дослідження були використані такі аналітичні показники:

• обсяг промислової продукції (на душу на-

селення);

- ◆ валова продукція сільського господарства (на душу населення);
- ◆ середній рівень заробітної плати;
- ◆ обсяг капітальних вкладень (на душу населення);
- ◆ обсяг науково-технічних робіт (на душу населення).

Як показують проведені розрахунки (див. таблицю 1), найвищий рейтинг мають Дніпропетровська, Запорізька та Київська області. Саме ці області, на думку багатьох фахівців, мають найпотужнішу промисловість.

Вивчення рівня розвитку інвестиційної інфраструктури потрібне для аналізу можливостей швидкої реалізації інвестиційних проектів та просування товарів на ринки. Із цією метою розглядаються такі показники:

- ◆ кількість підрядних будівельних підприємств;
- ◆ виробництво енергетичних ресурсів (на душу населення);
- ◆ щільність автошляхів та залізниць (на 1000 км² території).

Короткий огляд даних, уміщених у таблиці 2, дає підстави стверджувати, що кращі умови для розвитку ринкових відносин (зокрема для швидшого проникнення товарів на ринки збути та для реалізації інвестиційних проектів) мають Донецька, Львівська та Харківська області.

Для з'ясування демографічної ситуації в регіоні вивчають потенційний попит населення на споживчі товари та послуги, а також можливості залучення робочої сили до підприємств, що інвестуються (див. таблицю 3). Предметом аналізу є такі показники:

- ◆ частка населення регіону в загальній чисельності населення країни;
- ◆ частка міського населення в регіоні;
- ◆ питома вага зайнятих;
- ◆ частка працездатного населення працездатного віку у загальній чисельності населення.

За цим блоком аналітичних показників найвищий рейтинг мають м. Київ та Київська область, Харківська, Донецька, Дніпропетровська області.

Для оцінки рівня одного з найважливіших синтетичних показників — розвитку ринкових відносин та комерційної інфраструктури — вивчають ставлення органів місцевого самоврядування до розвитку ринкових реформ та процес створення сприятливого підприємницького клімату (див. таблицю 4). Отже, аналізують такі показники:

- ◆ питома частка акціонерних товариств серед промислових підприємств колективної форми власності;
- ◆ частка підприємств недержавної форми власності в загальному їх обсязі;
- ◆ кількість діючих комерційних банків;
- ◆ кількість страхових компаній;
- ◆ кількість товарних бірж.

На основі середніх рейтингів для областей України та Автономної Республіки Крим мож-

Таблиця 4. Рівень розвитку ринкових відносин

Регіони	Частка акціонерних товариств серед підприємств колективної форми власності, %	Частка підприємств недержавної форми власності в загальному обсязі, %	Кількість функціонуючих комерційних банків	Кількість страхових компаній	Кількість товарних бірж	Середній рейтинг регіонів
АР Крим	26.4	31.1	15	30	12	13.2
Вінницька	45.8	61.2	—	6	2	19.6
Волинська	58.6	66.5	3	2	4	15.2
Дніпропетровська	59.2	60.9	15	34	10	9.2
Донецька	57.7	63.6	15	33	28	8.0
Житомирська	61.6	74.8	1	3	1	15.6
Закарпатська	42.6	79.9	3	7	3	13.0
Запорізька	65.4	67.4	7	50	22	6.0
Івано-Франківська	61.8	70.0	2	3	3	14.0
м. Київ і Київська область	59.9	66.0	105	84	12	6.4
Кіровоградська	57.2	59.5	—	5	5	18.0
Луганська	46.5	51.0	2	55	7	13.8
Львівська	64.4	73.8	9	9	6	8.0
Миколаївська	34.1	36.7	1	8	25	16.4
Одеська	40.3	51.7	13	58	11	11.8
Полтавська	77.9	90.6	3	7	8	7.2
Рівненська	42.4	46.4	2	4	3	19.2
Сумська	65.4	78.7	1	3	2	13.6
Тернопільська	62.7	71.4	3	9	6	9.0
Харківська	39.3	56.8	14	38	24	11.2
Херсонська	60.7	70.2	1	3	14	12.4
Хмельницька	53.2	63.7	3	2	2	17.6
Черкаська	58.6	78.6	2	6	5	12.4
Чернівецька	55.5	66.9	1	9	3	14.8
Чернігівська	70.5	87.1	6	9	5	7.2

Таблиця 5. Рівень екологічних та криміногенних ризиків

Регіони	Викиди шкідливих речовин на 1 км ² , тонн	Частка джерел забруднення, %	Кількість економічних злочинів на 100000 осіб	Середній рейтинг регіонів
АР Крим	1.5	4	95.3	7.3
Вінницька	3.0	19	107.0	18.0
Волинська	0.6	12	103.7	9.0
Дніпропетровська	26.5	13	154.9	22.3
Донецька	64.5	16	111.2	20.0
Житомирська	0.6	7	115.8	8.7
Закарпатська	0.9	1	81.5	3.3
Запорізька	9.4	12	107.2	16.3
Івано-Франківська	13.1	17	117.0	21.0
м. Київ і Київська область	4.9	11	124.5	18.0
Кіровоградська	2.2	4	102.3	9.3
Луганська	21.3	12	147.4	20.7
Львівська	4.5	7	104.3	12.7
Миколаївська	0.8	10	124.5	12.7
Одеська	0.9	1	119.2	9.0
Полтавська	2.9	7	101.1	11.0
Рівненська	0.9	4	119.2	10.0
Сумська	1.2	6	91.2	7.3
Тернопільська	0.8	10	100.7	8.0
Харківська	5.5	3	141.6	15.3
Херсонська	0.7	16	116.4	14.0
Хмельницька	1.3	15	115.9	15.7
Черкаська	1.9	6	82.5	7.7
Чернівецька	0.3	17	75.8	8.3
Чернігівська	1.9	14	87.1	12.0

на стверджувати, що належні передумови для функціонування ринкових відносин створено в Запорізькій області, м. Києві та Київській області, Чернігівській, Полтавській, Донецькій та Львівській областях.

Визначення рівнів криміногенних та екологічних ризиків базується на вивчені ступеня безпеки інвестиційної діяльності в регіоні. Для цього розглядають такі показники:

- ◆ викиди шкідливих речовин;
- ◆ частка джерел екологічного забруднення;
- ◆ кількість екологічних злочинів.

Аналіз показників, поданих у таблиці 5, свідчить, що провідні позиції тут посідають області, які є аутсайдерами за іншими синтетичними показниками. Це можна пояснити тим, що ці регіони не володіють таким економічним потенціалом, як північно-східні області держави. Тому тут екологічний та криміногенний ризики для вкладників інвестицій незначні.

На основі інтегрального показника інвестиційної привабливості (див. таблицю 6), що об'єднує всі зазначені вище синтетичні показники, регіони України можна поділити на чотири умовних групи.

До першої групи областей — інвестиційно найпривабливіших — входять: м. Київ та Київська область, Донецька, Дніпропетровська, Харківська, Запорізька, Полтавська області.

Цій групі належить найбільша частка загальноекономічного потенціалу (переважно у формі промислового виробництва). Її при-

таманні високий рівень розвитку інвестиційної та комерційної інфраструктури, значна урбанизація, достатня ємність споживчого ринку та ринку засобів виробництва. Від зазначених передумов великою мірою залежить прийняття рішення щодо вкладення коштів.

Пріоритетними напрямами інвестування є промислове виробництво, транспортна інфраструктура, зв'язок, виробництво будівельних матеріалів, торгівля, галузі громадського харчування, банківський та страховий бізнес.

До другої групи увійшли регіони досить високої інвестиційної привабливості: Львівська, Одеська, Луганська, Миколаївська, Сумська, Чернігівська області.

Рівень економічного розвитку цих регіонів високий. Позитивний підприємницький клімат та необхідна для розвитку ринкових відносин комерційна інфраструктура спонукає до інвестування тих підприємств, які були пріоритетними для першої групи регіонів (але з меншим рівнем ефективності). У деяких областях, передусім у Полтавській, доцільно вкладати кошти в модернізацію сільського господарства.

Третю групу формують Хмельницька, Херсонська, Тернопільська, Черкаська області, Автономна Республіка Крим.

Загальноекономічний розвиток цих регіонів нижчий від середньоукраїнського. Тут недостатньо розвинуті інвестиційна та комерційна інфраструктури. Проте і в цих регіонах перспективно вкладати кошти у розвиток сільського господарства. Автономна Республіка

Крим має великі можливості щодо залучення інвестицій у туристичний та санаторно-курортний бізнес. Зважаючи на це, можна пропустити, що нинішнє перебування АР Крим у цій групі регіонів — явище тимчасове.

I, нарешті, група регіонів із низькою інвестиційною привабливістю: Закарпатська, Чернівецька, Кіровоградська, Волинська, Рівненська, Вінницька, Житомирська, Івано-Франківська області.

У цих регіонах вкладати інвестиції безпечно лише в особливо ефективні проекти після ретельної експертизи бізнес-планів.

На завершення вважаємо за потрібне особливо наголосити на тому, що використана тут методика оцінки застосовується в основному для приватних інвесторів, проте воно неприйнятна для державного планування розвитку регіонів. Адже деякі напрями економічних інтересів держави не завжди збігаються з інтересами приватних інвесторів. Це стосується насамперед протекціоністської та субсидійної політики держави щодо стратегічних галузей економіки.

Отже, запропонована методика визначення пріоритетних (із точки зору ефективності інвестування) регіонів є орієнтиром для прийняття відповідних інвестиційних рішень як для вітчизняних, так і для західних підприємців та банкірів.

Дмитро Гамалій,
позаштатний оглядач "Вісника НБУ"
з питань інвестицій.

Таблиця 6. Розподіл областей за інтегральним показником інвестиційної діяльності

№ рангів	Регіони	Рейтинг регіонів за синтетичними показниками					Інтегральний показник (рейтинг) регіонів
		Загально-економічний розвиток регіонів	Рівень розвитку інвестиційної інфраструктури	Оцінка демографічної характеристики регіону	Рівень розвитку ринкових відносин	Рівень екологічних та криміногенних ризиків	
1	м. Київ і Київська область	6.8	9.8	2.3	6.4	18.0	7.6
2	Донецька	8.6	4.0	6.0	8.0	20.0	8.5
3	Дніпропетровська	6.2	7.8	7.0	9.2	22.3	8.9
4	Харківська	8.6	6.5	4.3	11.2	14.0	8.8
5	Запорізька	6.4	9.8	10.0	6.0	16.3	8.3
6	Одеська	12.4	16.3	9.5	11.8	9.0	12.1
7	Львівська	13.8	6.0	10.0	8.0	12.7	10.5
8	Полтавська	7.0	14.5	14.5	7.2	11.0	9.7
9	Луганська	10.2	13.0	10.3	13.8	20.7	12.6
10	Миколаївська	9.0	14.5	9.0	16.4	12.7	12.0
11	Хмельницька	13.8	10.3	13.0	17.6	15.7	14.3
12	Чернігівська	11.8	21.0	15.5	7.2	12.0	12.6
13	Вінницька	15.6	7.5	15.8	19.6	18.0	15.7
14	АР Крим	15.2	17.8	11.3	13.2	7.3	13.7
15	Житомирська	17.6	13.3	18.3	15.6	8.7	15.7
16	Рівненська	13.6	14.8	15.3	19.2	10.0	15.1
17	Сумська	8.4	17.8	11.0	13.6	7.3	11.4
18	Черкаська	12.4	13.8	16.0	12.4	7.7	12.7
19	Івано-Франківська	15.6	10.8	16.8	14.0	21.0	15.2
20	Херсонська	16.4	19.3	11.8	12.4	14.0	14.9
21	Закарпатська	23.0	15.8	15.5	13.0	3.3	16.3
22	Тернопільська	17.2	14.8	20.0	9.0	8.0	14.3
23	Чернівецька	20.0	10.8	20.0	14.8	8.3	16.2
24	Кіровоградська	14.2	15.3	17.5	18.0	9.3	15.3
25	Волинська	19.8	18.3	22.0	15.2	9.0	17.7
	Рівень значущості, %	35.0	15.0	15.0	25.0	10.0	100.0

$$\text{Інтегральний показник (рейтинг)} = \sum x_i \times d_i / \sum d_i$$

АРХЕОЛОГІЧНІ ЗНАХІДКИ

Скарби Михайлівського Золотоверхого собору

У другій половині XI – на початку XII століття столиця Київської Русі активно забудовувалася. Най-грандіозніші роботи велися у так званому місті Ізяслава – Святополка, тобто на сучасній Володимирській (Михайлівській) гірці та прилеглих вулицях.

1. Хромолітографія невідомого художника "Панорама Києва з Михайлівським монастирем". 1911 р.

У 60-х роках XI століття син і наступник Ярослава Мудрого Ізяслав (1054–1073) заснував тут монастир св. Дмитра на честь свого небесного патрона. У 1085 р. його старший син Ярополк заклав церкву Петра. А в 1108–1113 рр. другий син Ізяслава Святополк, який у 1093–1113 рр. був великим київським князем, збудував Михайлівський Золотоверхий собор, що згодом дав назву і монастирю, який діяв протягом восьми віків (фото 1).

Цей шедевр давньоруської архітектури привергав до себе увагу витонченими формами, позолоченими банями. Паломники з усього православного світу приходили, щоб поклонитися мощам св. Варвари, які аж до зруйнування собору у 1936 р. покоялися тут.

Стародавній і багатий монастир таїв численні скарби — дорогоцінні прикраси, монетні гривні¹, церковне начиння. Останній скарб було знайдено влітку 1997 р. під час архітектурно-археологічних досліджень, пов’язаних із відбудовою Михайлівського Золотоверхого собору (фото 2 і 3).

Загалом на території міста Ізяслава — Святополка 14 разів знаходили скарби давньоруських прикрас і гривень, та двічі — окремі гривні. Безпосередньо на монастирській території знайдено 7 скарбів та одну окрему гривню у житлі XIII століття. Мабуть, на цій території

¹ Тут і далі назву грошової одиниці "гривна" подаємо у вживаній нині формі "гривня".

2. Руїни Михайлівського Золотоверхого собору, розкопані у 1996 – 1997 рр.

знайдено й чимало інших скарбів, які залишилися невідомими наукі.

Перша відома знахідка датована травнем 1787 року. Троє учнів Київської духовної академії у розмитому яру на схилі Михайлівської гори, з боку Хрещатика, знайшли горщик із монетами різних розмірів, трьома чи чотирма срібними зливками у формі гривні та кількома золотими обручками й каблучками. Частина скарбу потрапила до київського сріблляника, частина — до італійських торговців книгами й естампами, частину хлопчики виміняли на м'ячі та інші іграшки.

Подібна доля спіткала й інші скарби. Про деякі з них науковці довідалися випадково. Проте місця, де їх знайдено, так і не встановлено.

Більшість відомих дореволюційних знахідок на території Михайлівського монастиря були зафіксовані Археологічною комісією. Багато з них осіло у приватних колекціях та музеях Санкт-Петербурга, Москви, Лондона, Берліна.

Дослідники наголошують на певному взаємозв'язку між скарбами і пам'ятками архітектури. Найбільше значних скарбів знайдено саме у стародавніх храмах. І це природно: на хорах під могутніми склепіннями церков зазвичай зберігалася князівська чи церковна казна. Іноді монастирську скарбницю переховували під вівтарем, а в час ворожої

5. Одна із розкопаних гривень.

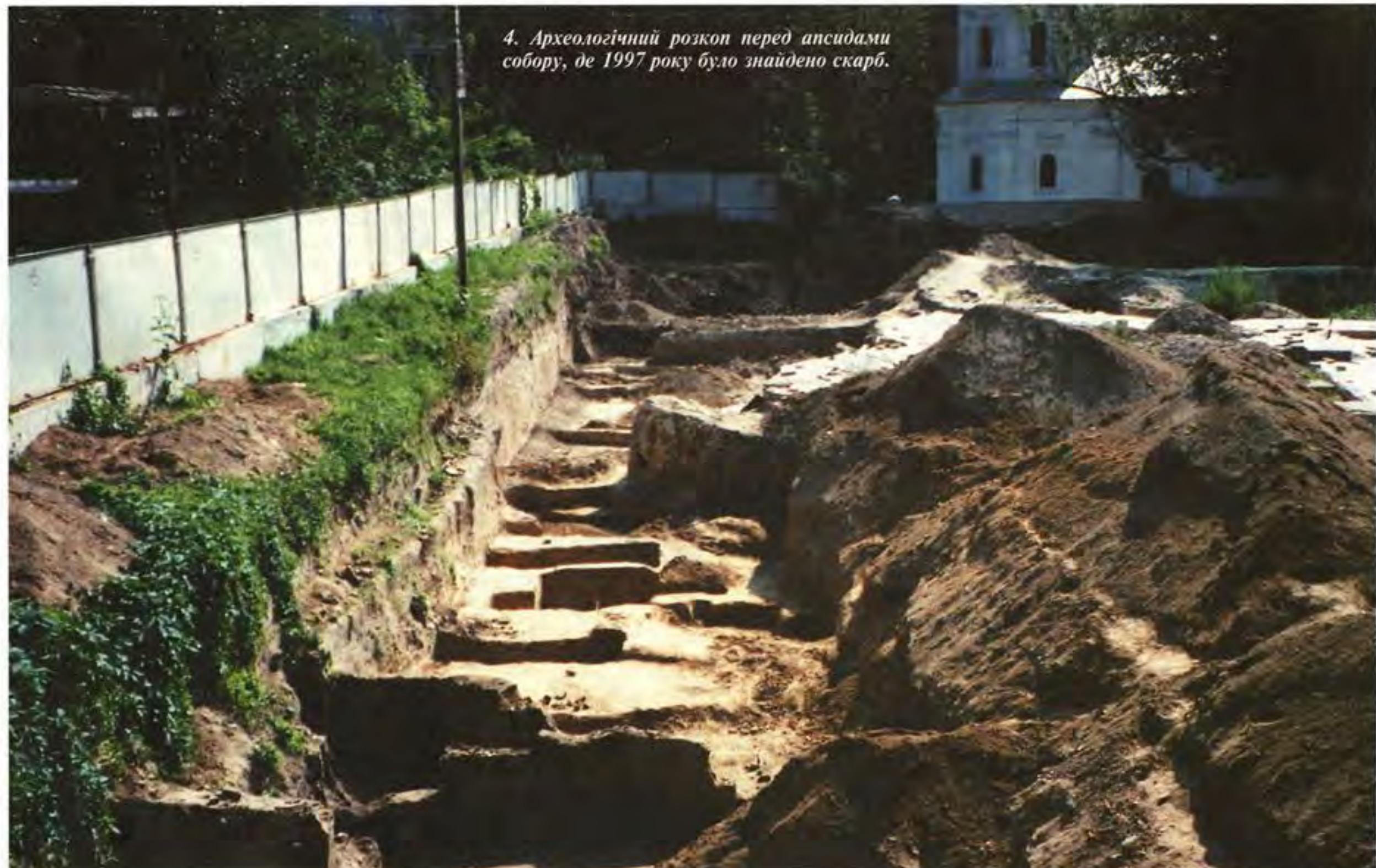
навали переносили у мало кому відомі тайники. Для народних мас, зокрема дрібних феодалів, місцем схованки домашніх скарбів слугувала вся територія монастиря. Люди надіялися не лише на товсті монастирські мури, а й на вищу силу, яка мала охороняти святе місце.

Так монастирі перетворювалися на своєрідні середньовічні банки, де акумулювалися численні грошові й матеріальні цінності.

До речі, саме у церквах за часів Дав-

ньої Русі зберігали еталони мір та ваги, визнані законними у даному місті. Церква володіла монопольним правом своєрідної метричної служби. “Иже искони установлено есть и поручено святым епископьям градские и торговые всяческая мерила, и спуды, и звеси, и ставила от бога тако искони установлено епископу блюсти бес пакости, ни умалити, ни умножити, за все то дати ему слово в день судный, яко и о душах человеческих”.

4. Археологічний розкоп перед апсидами собору, де 1997 року було знайдено скарб.

6. Грині зі скарбу, знайденого у 1997 р.

В умовах, коли стандартизовані за формою і вагою злитки срібла — грині — використовувалися як гроші Давньої Русі, функція контролю за мірами та вагами видається надзвичайно важливою. Вона певним чином перегукується із сучасними функціями центрального банку країни.

Привертає увагу значна кількість гринь, знайдених на території Михайлівського Золотоверхого монастиря. Із понад 270 золотих та срібних гринь, виявлених у Києві, 127 (!) знайдено саме тут. Причому 113 із них — так звані загальновживані грині київського типу.

Монетно-речовий скарб із найбільшою кількістю київських гринь (53) було виявлено на території Михайлівського монастиря у 1907 році. Другий щодо кількості монетних гринь скарб

7. Гриння з графіті.

знайдено під час археологічних розкопок 1997 року. Він налічував 37 предметів: 23 срібні монетні грині, срібний плетений браслет, 9 ланок золотого браслета, 2 золоті каблучки, 2 золоті трибусинкові сережки. Скарб знайшли біля апсид собору — в заповненні кількох пізньосередньовічних поховань та у місцях викиду ґрунту (фото 4). Тут знаходилася заглиблена у материк видовженої форми яма XII—XIII століть, функціональне призначення якої не з'ясовано. Імовільно, саме в ній спочатку було заховано скарб. А під час копання пізніших могил його не помітили (або знайшли лише частину) і розкидали в радіусі 4 м. Щодо цього скарбу (фото 5) у дослідників виникло чимало питань. 23 грині київського типу, маючи усталену шестикутну форму, відрізняються за співвідношенням довжини, ширини і висоти середньої частини злитка, за формуєю спинки бічних стінок. Під час відливання на гринях утворюються заглиблен-

ня (каверни) та закраїни різних форм і розмірів. За формуєю спинки грині будуть пласкі (фото 6 — №№ 4, 5, 6, 8, 12, 15, 21, 22), з вигнуту (фото 6 — №№ 1, 3, 9, 10, 11, 13, 14, 17, 18, 20, 23) та горбатою спинкою (фото 6 — №№ 2, 7, 16, 19). За пропорціями ширини центральної частини та країв знайдені грині поділяються в основному на вузькі (фото 6 — №№ 1, 3, 4, 13, 14, 15, 17) і широкі (фото 6 — №№ 2, 5, 7, 9, 10, 11, 16, 18, 19, 20, 22, 23).

8. Обрубані та обрізані грині.

Зауважимо надзвичайно цікаву деталь: більшість гринь із цього скарбу відлито у п'яти різних формах. Така значна збірка виготовлених у різний час гринь ставить перед дослідниками чимало питань. Хто міг зібрати таку кількість гринь ще до того, як вони потрапили у грошовий обіг? Чи не на території Михайлівського монастиря вони виготовлялися? Чи не володіла церква пріоритетним правом на відливання грині та контролювання їх обігу?

Цікаво, що грині, відлиті в тих же формах, відрізняються щодо складу мікродомішок металів. Як показав рентгоно-флюоресцентний аналіз, зроблений у Національному реставраційному центрі, грині із високим вмістом срібла відрізняються за кількістю домішок золота, вісмуту, міді і свинцю. Це можна пояснити різними джерелами надходження монетного срібла. На грині могли переплавляти ювелірні вироби, різноманітні монети — арабські дірхеми,

західноєвропейські денарії, візантійські міліарії, власні срібляники. Які саме — ще належить з'ясувати.

На нижній частині восьми гривень виявлено графіті — літери та позначки (фото 7). Деякі вчені вважають, що графіті наносили на гривні майстри-ливарники, аби повернути замовникам злитки, виготовлені саме з їхнього срібла. Зрозуміло, що в такому разі злитки маркували відразу після лиття.

Інші дослідники схиляються до думки, що графіті були видряпані у процесі обігу. Зауважимо, що з восьми гривень, на яких є графіті, шість — обрубані або обрізані. Вага цілих гривень коливається від 150.53 до 159.68 г, рублених та різаних — від 148.43 до 151.93 г (фото 8). Наявність графіті переважно на обрубаніх

10. Золотий пластинковий браслет (фрагменти).

зливках, можливо, пояснюється прагненням засвідчити втрату частини гривні.

Серед гривень, про які йдеться, одна є “бракованою” — її відлито неохайно, грубо.

Срібний браслет зі скарбу, навпаки, зроблено майстерно (фото 9). Він сплетений із восьми срібних круглих дротинок двоміліметрового діаметра. Кінці браслета оздоблені зображеннями голівок тварин. “Звіриний” мотив прикрас був популярним ще за античних часів. Наприкінці I тисячоліття він через Візантію поширився по всій Європі. “Звірині” прикраси мали успіх у Скандинавії, Прибалтиці. Зустрічаються вони і в наших скарбах XI — XII ст.

Дев'ять ланок-стулок золотого пластинкового браслета (фото 10) зі скарбу мають такі розміри: ширина — 14 — 15 мм, товщина — 1 — 2 мм. Зігнуті напівдуговою ланки прикрашено чотирма рядами імітованої зерні. Два центральні ряди обрамлюють композицію з двох ажурних розеток, оздоблених камінням, та трьох орнаментованих золотих розеток зі сканню і зерні. Між рядами зерні у центрі та з боків прокладено обідок із дрібних перлів, нанизаних

11. Стулки золотого браслета.

на срібну дротинку (фото 11).

Цей чудовий витвір ювелірного мистецтва із золота високої проби не має аналогів серед відомих дослідникам дорогоцінних знахідок епохи середньовіччя. Можливо, браслет виготовлено у Візантії XII — XIV століть. Однак це ще треба довести.

Серед речей скарбу — два золоті трибусинкові скроневі кільця київського типу (фото 9) — велими поширені у Київській Русі прикраси. Науковцям відомі кілька варіантів таких кілець. Знайдені на території Михайлівського монастиря виготовлено із золотого дроту зі сканню та прикрашено дрібною зернію, що надає кулькам форму багатогранника. Кульки закріплені

на золотому дроті-обручі, нижню частину якого оздоблено сканню. Верхня використовувалася як дужка.

Одна зі знайдених золотих чоловічих каблучок оздоблена каменем фіолетового кольору, який вставлено в овальний щиток, прикрашений багатим рослинно-геометричним візерунком, виконаним неглибоким гравіруванням (фото 9). Шестигранний щиток другої (фото 9 і 12) прикрашено з боків рослинним візерунком, а в центрі розміщено знак Рюриковичів у подвійній шестигранній рамці. Точних аналогів цьому зразку поки що не знайдено. Зображення двозуба близьке до системи символічних знаків Мстислава Великого та його нащадків. Каблучки зі схожими знаками виявлено 1903 року у скарбі, знайденому біля огорожі Михайлівського монастиря та 1906 року у

9. Прикраси зі скарбу, знайденого у 1997 році: срібний браслет, золоті трибусинкові скроневі кільця, чоловічі каблучки.

скарбі з Трьохсвятительської вулиці. Напевне, всі три каблучки належали родичам і не випадково їх виявлено на одній території.

Золоті прикраси зі скарбу, про якій ми розповіли (до речі, їх виготовлено із золота найвищої якості), мають високу мистецьку вартість, як, до речі, й наукову — коштовні знахідки значно розширяють наші знання про матеріальну і духовну культуру киян XII—XIV століть.

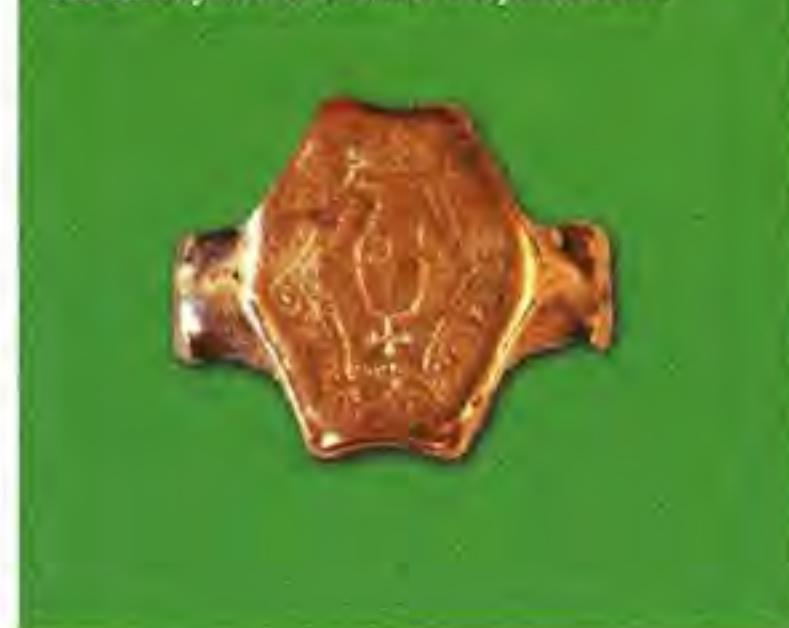
Гліб Івакін,

начальник архітектурно-археологічної експедиції Інституту археології НАН України. Доктор історичних наук.

Георгій Козубовський,

науковий співробітник Інституту археології НАН України. Кандидат історичних наук.

12. Каблучка зі знаком Рюриковичів.

Зміст журналу "Вісник Національного банку України" за 1998 рік

Номер Сторінка

Макроекономіка

Бакун О.В.	60 днів антикризової програми	1212
Болдаков В.І.	Зарплата в Україні та Росії:	
	трендів схожі, обсяги різні	47
Воронова Л.В., Петрик О.І.	Монетарний розвиток в Україні	63
Домбровський Марек, Ковальов П.А., Лепетюк В.Б., Маркевич Маложата		
	Причини фінансової кризи в Україні	
	і можливі методи її подолання.....	126
Доповідь на пленарному засіданні Верховної Ради України		
	Голови Національного банку України В.А.Ющенко	123
Срофесва Т.А.	Формування ринкових інструментів грошово-	
	кредитної політики в країнах Східної Європи	349
Загуменнов М.М., Юр'єлевич С.В.	Реформування податкової системи —	
	в її переорієнтації із суто фіiscalних цілей на регулюючі	112
Компанієць С.О.	Макроекономічна політика	
	та її вплив на економічне зростання в Україні	611
Кульбачний С.В.	Особливості застосування макромоделей	
	у процесі аналізу грошової політики.....	68
Кульбачний С.В.	Сублімація попиту.....	1111
Оксимець В.І.	Оцінка обмінного курсу згідно з критерієм	
	паритету купівельної спроможності	48
Петрик О.І., Остапчук Я.В.	Надмірні державні витрати	
	і реальне економічне зростання	118
Розвиток макроекономічної ситуації в Україні у 1997 році	25	
Ситкін Г.Є.	Системний ризик та економічна стабільність	1210
Соколовська А.М.	Митна політика в Україні	411
Черняк О.І., Корнієнко Е.С.	Модифікація макроеконометричної	
	моделі Morishima-Saito для економіки України.....	56
Ющенко В.А.	Банківська система України	
	і поточна економічна ситуація.....	113
Ющенко В.А.	Гроші: злободенні питання розвитку	
	попиту та пропозиції в Україні	13
Ющенко В.А., Лисицький В.І.	Надмірне державне споживання —	
	головний фактор фінансової нестабільності України	83
Ющенко В.А., Лисицький В.І.	Функції Національного банку України	
	та економічне прогнозування	54

Валютний ринок

Андронов О.Б., Береславська О.І.	Українській міжбанківській	
	валютній біржі — п'ять років	730
Бакун О.В.	Національний банк утримує стабільність	417
Бакун О.В.	УМВБ відроджує традицію	520
Барановський О.І.	Валютна безпека	818
Береславська О.І.	Гривня у вирі ринкової стихії.....	211
Береславська О.І.	"Здоров'я" гривні залежить не так від НБУ,	
	як від темпів економічних реформ	522
Береславська О.І.	Кризові чинники девальвації гривні	104
Береславська О.І.	Проблеми фінансового ринку України	931
Блащук Ю.О.	Проблеми вдосконалення контролю	
	за обмінними операціями з готівкою валутою	107
Валюта довіри		929
Вірван Л.А.	Грошові одиниці країн світу:	
	оригінали і фальсифікації	216
Загальний зовнішній довгостроковий борг України	133	
Загальний зовнішній довгостроковий борг України	418	
Загальний зовнішній довгостроковий борг України	735	
Загальний зовнішній довгостроковий борг України	106	

Інформація за результатами торгів німецькими марками, доларами США, російськими рублями, білоруськими рублями, італійськими лірами, французькими франками, англійськими фунтами стерлінгів на Українській міжбанківській валютній біржі		
(з 17 листопада по 31 грудня 1997 року)	226	
Інформація за результатами торгів німецькими марками, доларами США, російськими рублями, білоруськими рублями, італійськими лірами, французькими франками, англійськими фунтами стерлінгів на Українській міжбанківській валютній біржі		
у січні 1998 року	317	
Інформація за результатами торгів німецькими марками, доларами США, російськими рублями, білоруськими рублями, італійськими лірами, французькими франками, англійськими фунтами стерлінгів на Українській міжбанківській валютній біржі		
у лютому 1998 року	419	
Інформація за результатами торгів німецькими марками, доларами США, російськими рублями, білоруськими рублями, італійськими лірами, французькими франками, англійськими фунтами стерлінгів на Українській міжбанківській валютній біржі		
у березні 1998 року	525	
Інформація за результатами торгів німецькими марками, доларами США, російськими рублями, італійськими лірами, французькими франками, англійськими фунтами стерлінгів на Українській міжбанківській валютній біржі у квітні 1998 року	644	
Інформація за результатами торгів німецькими марками, доларами США, російськими рублями, італійськими лірами, французькими франками, англійськими фунтами стерлінгів на Українській міжбанківській валютній біржі у травні 1998 року	740	
Інформація за результатами торгів німецькими марками, доларами США, російськими рублями, італійськими лірами, французькими франками, англійськими фунтами стерлінгів на Українській міжбанківській валютній біржі у червні 1998 року	824	
Інформація за результатами торгів німецькими марками, доларами США, російськими рублями, італійськими лірами, французькими франками, англійськими фунтами стерлінгів на Українській міжбанківській валютній біржі у липні 1998 року	938	
Інформація за результатами торгів німецькими марками, доларами США, російськими рублями, італійськими лірами, французькими франками, англійськими фунтами стерлінгів на Українській міжбанківській валютній біржі у серпні 1998 року	1014	
Інформація за результатами торгів німецькими марками, доларами США, італійськими лірами, французькими франками, англійськими фунтами стерлінгів на Українській міжбанківській валютній біржі у вересні 1998 року	1119	
Інформація за результатами торгів німецькими марками, доларами США на Українській міжбанківській валютній біржі у жовтні 1998 року	1215	
Каталог усіх зразків доларів Сполучених Штатів Америки, що нині перебувають в обігу	219	
Круль О.Я.	Проблеми вибору режиму курсоутворення	
	в умовах становлення ринкової економіки	1114
Курс гривні щодо долара США за результатами торгів		
	на Українській міжбанківській валютній біржі у 1997 році	232
Курс гривні щодо німецької марки за результатами торгів		
	на Українській міжбанківській валютній біржі у 1997 році	232

Курс гривні щодо російського рубля за результатами торгів	
на Українській міжбанківській валютній біржі у 1997 році	233
Луговський В.В. EURO: переваги та недоліки	1222
Мирин М.М. Удосконалення системи форвардних	
валютних контрактів в Україні	133
Мусієнко Т.М. Глобалізація фінансових ринків	
і вибір курсових режимів	934
Мусієнко Т.М. Проблеми валютної інтеграції України	312
На сеанси вітрах економічної кризи	925
Нові банкноти і монети Банку Росії зразка 1997 року	736
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют	
1 групи Класифікатора НБУ, встановлений	
Національним банком України у листопаді 1997 року	134
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют	
1 групи Класифікатора НБУ, встановлений	
Національним банком України у грудні 1997 року	228
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют	
1 групи Класифікатора НБУ, встановлений	
Національним банком України у січні 1998 року	318
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют	
1 групи Класифікатора НБУ, встановлений	
Національним банком України у лютому 1998 року	420
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют	
1 групи Класифікатора НБУ, встановлений	
Національним банком України у березні 1998 року	526
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют	
2 групи Класифікатора НБУ, встановлений	
Національним банком України у листопаді 1997 року	136
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют	
2 групи Класифікатора НБУ, встановлений	
Національним банком України у грудні 1997 року	230
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют	
2 групи Класифікатора НБУ, встановлений	
Національним банком України у січні 1998 року	320
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют	
2 групи Класифікатора НБУ, встановлений	
Національним банком України у лютому 1998 року	422
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют	
2 групи Класифікатора НБУ, встановлений	
Національним банком України у березні 1998 року	528
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют	
2 групи Класифікатора НБУ, встановлений	
Національним банком України з 1 по 6 квітня 1998 року	645
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється	
(з 7 квітня 1998 року) Національним банком України	
один раз на місяць	646
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється	
Національним банком України один раз на місяць	
(за травень 1998 року)	741
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється	
Національним банком України один раз на місяць	
(за червень 1998 року)	825
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється	
Національним банком України один раз на місяць	
(за липень 1998 року)	939
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється	
Національним банком України один раз на місяць	
(за серпень 1998 року)	1015
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється	
Національним банком України один раз на місяць	
(за вересень 1998 року)	1119
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється	
Національним банком України один раз на місяць	
(за жовтень 1998 року)	1215

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється	
Національним банком України щоденно	
(із 7 по 30 квітня 1998 року)	646
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється	
Національним банком України щоденно	
(за травень 1998 року)	738
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється	
Національним банком України щоденно	
(за червень 1998 року)	822
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється	
Національним банком України щоденно	
(за липень 1998 року)	936
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється	
Національним банком України щоденно	
(за серпень 1998 року)	1012
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється	
Національним банком України щоденно	
(за жовтень 1998 року)	1120
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється	
Національним банком України щоденно	
(за листопад 1998 року)	1216
Чернєцький В.Д. Євро проти долара	1218
Фондовий ринок	
Байрака В.М. Державні облігаційні позики: світовий досвід	330
Бек Дарвін Л. "Для інвестора країни, що розвиваються,	
стали проблемою..."	123
Вайсбанд Д. Хроніка кризи: погляд із Дортмунда	327
Галенко О.М. Вітчизняний ринок цінних паперів:	
досвід минулого	830
Кучеренко В.С. Новий інструмент оцінки ринку —	
ПФТС-індекс	236
Науменко В.О. Активніше працювати на зовнішньому ринку	744
Науменко В.О. Злети і падіння ринку цінних паперів України	234
Науменко В.О. Держава не повинна господарювати, бо не вміє	1129
Науменко В.О. Криза коригує дії інвесторів	636
Науменко В.О. Прогноз — справа техніки	451
Науменко В.О. Ринок очікує поліпшення клімату	945
Науменко В.О. Фінансова пожежа від Уолл-стріт до Токіо	1025
Науменко В.О. Штиль на ринку цінних паперів України	
як відзеркалення передвиборного штурму	538
Продан І.І. Вітчизняний ринок у стані стагнації	124
Продан І.І. Україна тепер у полі зору інвесторів	827
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики за 1997 р.	125
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики за 1997 р.	239
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики за 1998 р.	333
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики за 1998 р.	454
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики за 1998 р.	541
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики за 1998 р.	635
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики за 1998 р.	747
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики за 1998 р.	825
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики за 1998 р.	946
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики за 1998 р.	1023
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики за 1998 р.	1127
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики за 1998 р.	1224
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики у жовтні 1997 р.	126

Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики у листопаді 1997 р.	128
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики у грудні 1997 р.	240
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики у січні 1998 р.	334
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики у лютому 1998 р.	453
Результати аукціонів із розміщення облігацій	
внутрішньої державної позики у березні 1998 р.	540
Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної	
позики, проведених 31 березня та у квітні 1998 р.	634
Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної	
позики, проведених із 30 квітня по 29 травня 1998 р.	746
Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної	
позики, проведених із 2 по 26 червня 1998 р.	826
Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної	
позики, проведених із 30 червня по 31 липня 1998 р.	947
Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної	
позики, проведених у серпні 1998 р.	1024
Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної	
позики, проведених у вересні 1998 р.	1128
Сума облігацій внутрішньої державної позики,	
що перебувають в обігу	129
Сума облігацій внутрішньої державної позики,	
що перебувають в обігу	241
Сума облігацій внутрішньої державної позики,	
що перебувають в обігу	335
Сума облігацій внутрішньої державної позики,	
що перебувають в обігу	454
Сума облігацій внутрішньої державної позики,	
що перебувають в обігу	541
Сума облігацій внутрішньої державної позики,	
що перебувають в обігу	635
Сума облігацій внутрішньої державної позики,	
що перебувають в обігу	747
Сума облігацій внутрішньої державної позики,	
що перебувають в обігу	825
Сума облігацій внутрішньої державної позики,	
що перебувають в обігу	946
Сума облігацій внутрішньої державної позики,	
що перебувають в обігу	1023
Сума облігацій внутрішньої державної позики,	
що перебувають в обігу	1127
Сума облігацій внутрішньої державної позики,	
що перебувають в обігу	1224
Фінансовий ринок	
Береславська О.І., Лемішевська Т.Г. Перспективи	
розвитку ринку ф'ючерсних контрактів в Україні	547
Болдаков В.І. Обов'язкове резервування	
як інструмент грошово-кредитної політики.....	152
Волошин І.В. Часова структура кредитних ризиків.....	1225
Галасюк В.В., Галасюк В.В. Незалежна експертна оцінка як засіб	
забезпечення необхідного рівня ліквідності об'єктів застави ...	751
Геллер І.М. Фінансовий ринок та ринок	
нерухомості; точки лотику	346
Гладких Д.М. Міжбанківський ринок кредитних ресурсів:	
динаміка та основні тенденції	1229
Гладких Д.М. Облікова ставка і ціна кредитних ресурсів	838
Гладких Д.М. Пріоритети кредитної політики	
комерційних банків	1039
Дзюблюк О.В. Особливості застосування мінімальних обов'язкових	
резервів у процесі реалізації грошової політики	748
Дзюблюк О.В. Проблеми підвищення ефективності	
кредитних операцій комерційних банків	955
Загородній А.Г., Селюченко Н.Є. Лізинг як альтернатива	
форма банківського фінансування	1150
Заруба О.Д. Операційно-вартісний аналіз фінансів банку	
та управління гепом	457
Заруба О.Д. Ресурсне забезпечення банку: розробка моделі	835
Іваницька О.М. Зовнішній борг і проблеми	
економічного розвитку.....	244
Івасів Б.С., Клашків М.С. Економічний зміст	
та форми страхування кредитів	551
Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування	
Національним банком України комерційних банків у 1997 р. ..	155
Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування	
Національним банком України комерційних банків у 1997 р. ..	251
Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування	
Національним банком України комерційних банків у 1998 р. ..	348
Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування	
Національним банком України комерційних банків у 1998 р. ..	462
Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування	
Національним банком України комерційних банків у 1998 р. ..	553
Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування	
Національним банком України комерційних банків у 1998 р. ..	660
Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування	
Національним банком України комерційних банків у 1998 р. ..	754
Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування	
Національним банком України комерційних банків у 1998 р. ..	837
Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування	
Національним банком України комерційних банків у 1998 р. ..	957
Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування	
Національним банком України комерційних банків у 1998 р. ..	1048
Інформація щодо механізмів та обсягів рефінансування	
Національного банку України у 1997 р.	155
Інформація щодо розмірів діючої облікової ставки	
Національного банку України у 1998 р.	462
Інформація щодо розмірів діючої облікової ставки	
Національного банку України у 1998 р.	553
Інформація щодо розмірів діючої облікової ставки	
Національного банку України у 1998 р.	754
Інформація щодо розмірів діючої облікової ставки	
Національного банку України у 1998 р.	957
Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного	
банку України, наданими комерційним банкам у 1997 р.	155
Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного	
банку України, наданими комерційним банкам у 1997 р.	251
Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного	
банку України, наданими комерційним банкам у 1998 р.	348
Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного	
банку України, наданими комерційним банкам у 1998 р.	462
Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного	
банку України, наданими комерційним банкам у 1998 р.	553
Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного	
банку України, наданими комерційним банкам у 1998 р.	660
Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного	
банку України, наданими комерційним банкам у 1998 р.	754
Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного	
банку України, наданими комерційним банкам у 1998 р.	837
Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного	
банку України, наданими комерційним банкам у 1998 р.	957
Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного	
банку України, наданими комерційним банкам у 1998 р.	1044
Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного	
банку України, наданими комерційним банкам у 1998 р.	1151
Інформація щодо середньої процентної ставки за кредитами Національного	
банку України, наданими комерційним банкам у 1998 р.	1230
Комісаров Є.А. Ф'ючерсні контракти на банківський	
депозит і кредитну ставку	549

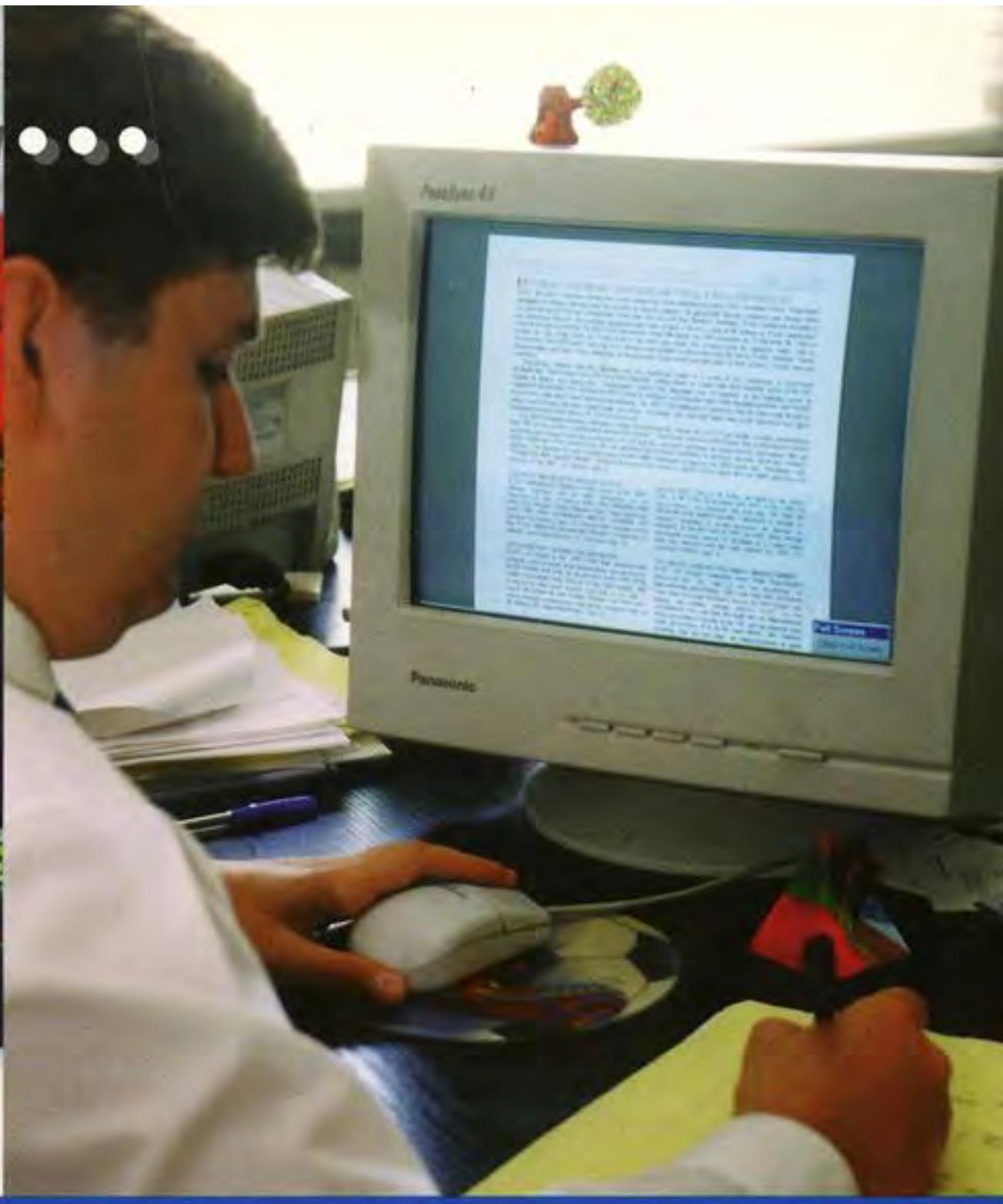
Корякін І.М. Розподіл функцій у кредитному підрозділі 10	42
Кужель В.В. Ф'ючерсний контракт як інструмент страхування ризиків при роботі з ОВДП 5	50
Примостка Л.О. Форвардні контракти як інструмент хеджування ризику 6	58
Процентні ставки банківської системи України 1	55
Процентні ставки банківської системи України 2	51
Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті 4	62
Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті 5	53
Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті 6	60
Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті 7	54
Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті 8	37
Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті 9	57
Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті 10	48
Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті 11	54
Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті 12	30
Русалова О.Ю. Застосування похідних фінансових інструментів в управлінні ресурсами комерційних банків 4	60
Савчук С.В. Економічна доцільність та перспективи розвитку казначейських операцій у комерційних банках України 11	52
Тиркало Р.І., Шибиволок З.І. Страхування депозитів: досвід Канади 9	52
У центрі уваги — гривня 2	42
Хорін Л.Є. Страхування фінансових ризиків — від ремісництва до мистецтва 10	45
Щибиволок З.І. Ощадні послуги провідних банків Канади 2	46
Документи	
Гребеник Н.І. Годові орієнтири визначені 3	6
Основні напрями грошово-кредитної політики на 1998 рік 3	6
Законотворення	
Мороз Ю.М. Становлення вексельного обігу в Україні 5	56
Сеников В.А. Законодавче забезпечення боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом 3	22
Комерційні банки	
Авраменко В.М. Зміщення ліквідності банків 9	26
Банки, вилучені з Книги реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ (1991—1998 рр.) 4	34
Банки, вилучені з Книги реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ у березні 1998 р. 5	62
Банки, вилучені з Книги реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ у квітні 1998 р. 7	22
Банки, вилучені з Книги реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ у липні 1998 р. 9	30
Банки, вилучені з Книги реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ (1991—1998 рр.) 10	38
Банки, вилучені з Книги реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ у вересні — жовтні 1998 р. 12	36
Величина прибутку банків України 1	48
Вклади громадян у національній валюті в банках України 1	46
Власні кошти банків України 1	42
Горячек І.Ю., Конопатська Л.В. Регулювання діяльності комерційних банків 7	13
Гридуку Д.М. Специфіка управління комерційним банком в умовах реформування економіки 10	26
Динаміка фінансового стану банків України на 1 листопада 1998 р. 12	35
Діючі ліквідаційні комісії по комерційних банках України 2	60
Діючі ліквідаційні комісії по комерційних банках України 12	37
Дмитренко М.Г. Управління ризиками в комерційних банках 9	23
Дмитренко М.Г. Фінансове управління комерційного банку: функції та особливості діяльності 12	38
Довгань Ж.М. Банківський капітал: суть і значення 7	18
Дубілет О.І. Основні критерії ефективності українських банків 3	52
Жабська І.М. Фінансовий стан комерційних банків України за несприятливих умов діяльності 11	33
Завершився новий етап ліцензування банків в Україні 10	28
Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України". внесені за період із 11 листопада по 10 грудня 1997 р. 1	50
Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України". внесені за період із 11 грудня 1997 р. по 10 січня 1998 р. 2	61
Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України", внесені за період із 11 січня по 10 лютого 1998 р. 3	55
Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України", внесені за період із 11 березня по 15 квітня 1998 р. 5	61
Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України", внесені за період із 16 квітня по 11 травня 1998 р. 6	61
Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України", внесені за період із 11 травня по 10 червня 1998 р. 7	21
Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України", внесені за період із 11 липня по 10 серпня 1998 р. 9	30
Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України", внесені за період із 2 вересня по 12 жовтня 1998 р. 11	44
Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України", внесені за період із 13 жовтня по 10 листопада 1998 р. 12	36
Зміни і доповнення до "Переліку банків із зазначенням пунктів заліцензованих операцій", внесені за період із 11 листопада по 10 грудня 1997 р. 1	50
Зміни і доповнення до "Переліку банків із зазначенням пунктів заліцензованих операцій", внесені за період із 11 грудня 1997 р. по 10 січня 1998 р. 2	61
Зміни і доповнення до "Переліку банків із зазначенням пунктів заліцензованих операцій", внесені за період із 11 січня по 10 лютого 1998 р. 3	55
Іванова Т.Г. Ризики за активними операціями комерційного банку і його прибутковість 12	40
Кіресев О.І., Герасименко Ю.О. Система комерційних банків України: підсумки півріччя 9	11
Коноваленко Т.Б. Становлення і розвиток банківської справи в Японії 4	39
Кризу подолаємо разом 11	30
Матвієнко В.П. Пріоритети Промінвестбанку України 7	10
Мельник В.Ф. Статистика Асоціації українських банків 1	38
Міхеєв П.М. Передусім — доцільність і максимальна вигода для банку 6	62
Науменко В.О. Знайдіть свій банк 7	16
Науменко В.О. Спроба оцінити надійність 4	35
Нові зареєстровані банки 7	22
Офіційний список комерційних банків України та перелік операцій, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України 4	24

Офіційний список комерційних банків України та перелік операцій, на право здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію	
Національного банку України 10	30
Папуша А.В. Банк, що знайшов своє місце на ринку 5	64
Перелік операцій, що підлягають ліцензуванню 4	34
Перелік операцій, які підлягають ліцензуванню	
Національним банком України 10	29
Перелік представництв українських комерційних банків в Україні 5	62
Полулях Є.О. Деякі аспекти аналізу фінансово-господарської діяльності комерційного банку 9	28
Представництва іноземних банків в Україні, зареєстровані у 1998 р. 7	22
Пухтаєвич Г.О., Єрофеєва Т.А. Основні проблеми становлення системи комерційних банків у країнах Східної Європи 11	45
Статутні фонди банків України 1	44
Степаненко А.І. Банки київського регіону у 1998 році 12	31
Структура активів комерційних банків України	
за станом на 01.07.1998 р. 9	13
Структура активів комерційних банків України	
за станом на 01.10.1998 р. 11	34
Структура пасивів комерційних банків України	
за станом на 01.07.1998 р. 9	18
Структура пасивів комерційних банків України	
за станом на 01.10.1998 р. 11	39
Сутоняко О.А. Криза розвіє ілюзії 11	30
Чисті активи банків України 1	39
Аналіз діяльності банків	
Герасименко Ю.О. Шляхом інтеграції у світовий банківський простір 4	3
Дудко В.С., Скрипник А.В., Чебану А.Л., Москаль О.І. Банківська система в моделі податкових надходжень України 7	56
Державні фінанси	
Барановський О.І. Бюджетна безпека 6	40
Барановський О.І. Індикатори фінансової безпеки банківської системи 11	58
Бортнік А.М., Лушишин З.О. Економіко-математична модель управління державним боргом 7	23
Гладких Д.М. Державний борг як фактор інфляції 7	26
Ланко Н.Г. Роль банківських установ у поліпшенні платіжної дисципліни 8	15
Лисицький В.І. Оцінка тенденцій внутрішньої стабілізації державних фінансів України 6	37
Ломинога В.Ю. Складові бюджету держави, "Сини і пасинки" 11	57
Пуховкіна М.Ф., Коломіс В.В. Роль Національного банку у касовому виконанні державного бюджету 1	56
Банківська статистика	
Монетарні показники України, що публікуються у збірнику МВФ "Міжнародна фінансова статистика" 2	7
Воронова Л.В. Проблеми інформаційного забезпечення діяльності банківської системи України 12	45
Платіжний баланс	
Іванік Н.М., Бастун Л.П., Чепурнова Н.І. Платіжний баланс України за третій квартал 1997 року 3	10
Іванік Н.М., Бастун Л.П., Чепурнова Н.І. Розвиток зовнішнього сектора економіки України у 1997 році 6	15
Іванік Н.М., Черняк О.І., Ставицький А.В. Методологія розрахунку прогнозу платіжного балансу 12	42
Грошова реформа: теорія і практика	
Про введення в обіг банкнот номінальною вартістю 5 гривень зразка 1997 року 10	3
Безготівкові розрахунки: нові інструменти	
АЗаров М.В., Яничуков В.І. Регіональна система масових електронних платежів 11	49
Новак І.М., Михайлова В.В. Системи розрахунків у реальному часі 3	39

Інформаційне та програмне забезпечення	
Бабіцький А.Ф. Новий інструментарій для розв'язання сучасних задач інформаційної технології 8	42
Бойчук М.І. System Integration — надійний партнер 11	61
Компанієць С.О. Традиційна зустріч у Ялті 8	45
Куцай О.М. Застосування теорії управління в банківській справі 8	52
Проценко С.С., Підручний А.І. Модель організації міжбанківського ринку кредитних ресурсів 8	47
Савченко А.С., Бендерський Ю.Л., Надточій В.І. Проблеми функціонування та інформаційної підтримки фондового ринку України 5	17
Сиротко В.Г. Переведення банків Білорусі на новий План рахунків 1	59
Терещенко В.С. Система оперативної довідкової інформації НБУ 4	55
Нагляд та аудит	
Андрійчук О.О. Нова структурна одиниця у системі банківського нагляду та валютного контролю 7	6
Горячек І.Ю. Базельський комітет із питань банківського нагляду як координатор діяльності органів нагляду і регулювання діяльності фінансово-кредитних установ 11	55
Зінченко В.О. Визнання інспектування банків — метод поточного контролю за діяльністю банківської системи в Україні 7	3
Киреєв О.І. Банківський нагляд як комплексний процес 3	3
Компанієць С.О. Внутрішній аудит у банках 9	58
Попова Г.Б., Швидка О.А. Деякі методичні питання нагляду за проблемними банками 8	40
Селбі Джо Національний банк України і банківський нагляд 12	50
Терещенко В.С. Підсистема "Банківський нагляд": аспекти побудови, пошук оптимального рішення 10	16
Бухгалтерський облік	
Дюфло Ремі 1998: реформа триває 4	48
Жигайлі Г.І. Розмежування фінансового та податкового обліку 8	11
Запорожець З.Д., Курінний С.П. Ведення податкового обліку в комерційних банках 8	13
Олексієнко М.Д., Воронова Л.В. Суть, завдання і значення звітності 9	49
Ричаківська В.І. МСБО — мова фінансової звітності 1	19
Сениць П.М. Перші підсумки реформування обліку й звітності в банках 2	3
Готівково-грошовий обіг	
Концепція організації готівкового обігу в Україні 6	48
Економіка і фінанси	
Бакун О.В. Стимуляція сходу сонця японської економіки 6	54
Гончар В.А. Моделювання інфляції в Україні 2	52
Петрик О.І., Куріленко С.Б. Індикатори конкурентоспроможності 5	30
Петрик О.І., Остапчук Я.В. Зростання грошової пропозиції та інфляція в Україні у 1992—1997 роках 1	21
Кваснюк Б.Є. Соціально-економічні аспекти розвитку України у середньостроковій перспективі 2	57
Савлук М.І. Про деякі процеси в монетарній сфері України після грошової реформи 7	42
Свинарчук Н.Т. Підтримка вітчизняного товаровиробника з точки зору банків 11	25
Чухно А.А. Сучасне господарство — товарно-кредитне 8	54
Дорогоцінні метали	
Мирин М.М. Чи справді втратили центральні банки інтерес до золота? 4	46
Про затвердження цін на дорогоцінні метали та камені 7	41
Світова економіка	
Бакун О.В. Піраміди ХХ століття 11	22

<p>Інвестиції</p> <p>Гамалій Д.В. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів України 12 51</p> <p>Контроль</p> <p>Романик М.Р., Олексіенко М.Д. Організація, форми та методи ревізійної роботи в банках 5 34</p> <p>Економічна реформа</p> <p>Бакун О.В. Поряд із ринковими реформами Україні потрібна реформа управління 9 42</p> <p>Бакун О.В. Ціна надмірного державного споживання 10 49</p> <p>Вербінський О.М., Туракевич В.Д. Продаж землі підприємствам: чому це вигідно всім 10 52</p> <p>Всеукраїнський конкурс дослідницьких проектів молодих економістів "Економічні реформи в Україні: позиція молоді" 6 64</p> <p>Гладких Д.М. Реформування вітчизняної економіки: позиція молоді 9 44</p> <p>Компанієць С.О. Необхідність, продиктована часом 10 56</p> <p>Лисицький В.І. Україна на шляху до ринкової економіки 9 40</p> <p>Міжнародні банківські зв'язки</p> <p>Бакун О.В. Київська весна Європейського банку 6 26</p> <p>Кінах Я.Б. Банк, що викликає довіру 3 36</p> <p>Круглик С.В. Чорноморський банк торгівлі та розвитку: етапи створення 7 55</p> <p>Кубишин О.В. ЄБРР: проекти, здійснені в Україні 5 10</p> <p>Папуша А.В. Економічне середовище і діяльність центральних банків 6 32</p> <p>Потравний І.М. Взаємодія українських і російських банків у вирішенні екологічних проблем 8 61</p> <p>Рікберг Д.Б. ЄБРР окреслює умови співпраці з Україною 11 24</p> <p>Сениченко Д.В. Світовий банк та Україна 10 20</p> <p>Ющенко В.А. Учасникам і гостям Щорічних зборів Європейського банку реконструкції та розвитку 5 3</p> <p>Якубенко Н.М., Мелешук О.І., Трохимчук І.Р. Розподіл та мінімізація кредитних ризиків у міжнародних кредитних лініях 5 13</p> <p>Міждержавні економічні відносини</p> <p>Андрійчук О.О. Міжнародний кліринговий центр як альтернатива моделі розрахунків 1 30</p> <p>Єременко О.К. Зміна квот держав — членів МВФ 5 54</p> <p>Єременко О.К. Країни — члени Міжнародного валутного фонду та розміри їхніх квот 8 32</p> <p>Єременко О.К. Четверта поправка до Статуту МВФ 3 57</p> <p>Технічна допомога уряду Швейцарії банківському сектору України 2 10</p> <p>Яременко С.О., Мусієнко Т.М. Проблеми та перспективи інтеграції України у структуру ЄС 9 3</p> <p>Юридична консультація</p> <p>Гутовська Л.К. Запитання — відповідь 9 60</p> <p>Кривошеєва Н.В. Запитання — відповідь 3 61</p> <p>Кривошеєва Н.В. Запитання — відповідь 10 59</p> <p>Економічна освіта</p> <p>Спіфанов А.О. Академія в Сумах — навчальний заклад нового зразка 3 58</p> <p>Концепція підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців для банківської системи України 5 42</p> <p>Почесна місія МВФ 10 15</p> <p>Хіміч Т.В. Навчти вчителя 7 59</p> <p>Монети України</p> <p>Зустріч із нашадком засновника заповідника "Асканія-Нова" 9 61</p> <p>Про введення в обіг пам'ятної монети "Біатлон", присвяченої XVIII зимовим Олімпійським іграм у Нагано 4 63</p> <p>Про введення в обіг пам'ятної монети "80-річчя бою під Крутами" 3 64</p> <p>Про введення в обіг пам'ятної монети "80 років проголошення незалежності УНР" 5 37</p> <p>Про введення в обіг пам'ятної монети "Данило Галицький" 8 64</p> <p>Про введення в обіг пам'ятної монети "Київ" 8 63</p> <p>Про введення в обіг пам'ятної монети "Лижі", присвяченої XVIII зимовим Олімпійським іграм у Нагано 4 63</p> <p>Про введення в обіг пам'ятної монети "Перша річниця Конституції України" 1 18</p> <p>Про введення в обіг пам'ятної монети, присвяченої Щорічним зборам Ради керуючих ЄБРР у Києві 6 63</p> <p>Про введення в обіг пам'ятної монети "Северин Наливайко" 3 64</p> <p>Про введення в обіг пам'ятної монети "Фігурне катання", присвяченої XVIII зимовим Олімпійським іграм у Нагано 4 64</p> <p>Про введення в обіг ювілейних монет, присвячених 100-річчю біосферного заповідника "Асканія-Нова" 7 64</p> <p>Про введення в обіг ювілейної монети "Визвольна війна середини XVII століття" 8 64</p> <p>Про введення в обіг ювілейної монети "Володимир Сосюра" 3 63</p> <p>Про введення в обіг ювілейної монети "Енеїда" 12 14</p> <p>Про введення в обіг ювілейної монети "Київський псалтир" 3 63</p> <p>Про введення в обіг ювілейної монети "100 років Київському політехнічному інституту" 11 61</p> <p>Терпило В.П. Державність, духовність, пам'ять — у монетах незалежної України 1 14</p> <p>Хроніка</p> <p>Банкіри — лауреати і переможці програми "Людина року — 97" 4 45</p> <p>Зареєстровано новий банк 6 25</p> <p>Міхеєва Л.О. Інвестиція в сумі 7.3 млн. доларів 6 25</p> <p>Міхеєва Л.О. Перший випуск правознавців для банківської системи 7 28</p> <p>Програма "Трансформ" в Україні 1 22</p> <p>Рукостискання через Дністер 9 39</p> <p>Подія</p> <p>Діловий світ: хто є хто 3 48</p> <p>Нові книги</p> <p>Добко Т.В. Пропонує найбільша книгохідність України 11 62</p> <p>Загородній А.Г., Тивончук І.О. Новий навчальний посібник про гроші та банки 8 60</p> <p>Кандіба О.М. Друге народження "Фінансового словника" 2 64</p> <p>Кривошеєва Н.В. Перша спроба інкорпорації банківського законодавства 9 63</p> <p>Лисицький В.І. Навчальний посібник із банківської справи 9 64</p> <p>Сліпушко О.М. Літопис українських грошей 10 62</p> <p>Україна в Міжнародному валютному фонді 4 64</p> <p>Фундаментальне дослідження про платіжні системи світу 9 63</p> <p>Шаблій О.І. Комплексне видання, присвячене соціально-економічному розвитку України 10 64</p> <p>Вітаємо!</p> <p>Відзнака Президента і почесні звання — працівникам банківської системи України 8 57</p> <p>Літопис банківської справи</p> <p>Патрикап Л.М. Із часів Київської Русі — перший власний державний Монетний двір 6 56</p> <p>Патрикап Л.М. Перше золото Монетного двору 1 62</p> <p>Свідок історії, будівничий майбутнього 3 56</p> <p>Скржинська М.В. Найдавніші грошово-кредитні операції на території України 7 61</p> <p>Банкіри і мистецтво</p> <p>Авраменко О.О. Більшість шедеврів мистецтва в усі часи створювалася на замовлення 2 62</p> <p>Музей нумізматики і боністики</p> <p>Івакін Г.Ю., Козубовський Г.А. Скарби Михайлівського Золотоверхого собору 12 55</p> <p>Ветерани</p> <p>Бойчук М.І. Свято, яке ніколи не померкне 6 64</p> <p>Відродимо наші святыни</p> <p>Фесенко Н.М. Засяє золотом собор 12 41</p>

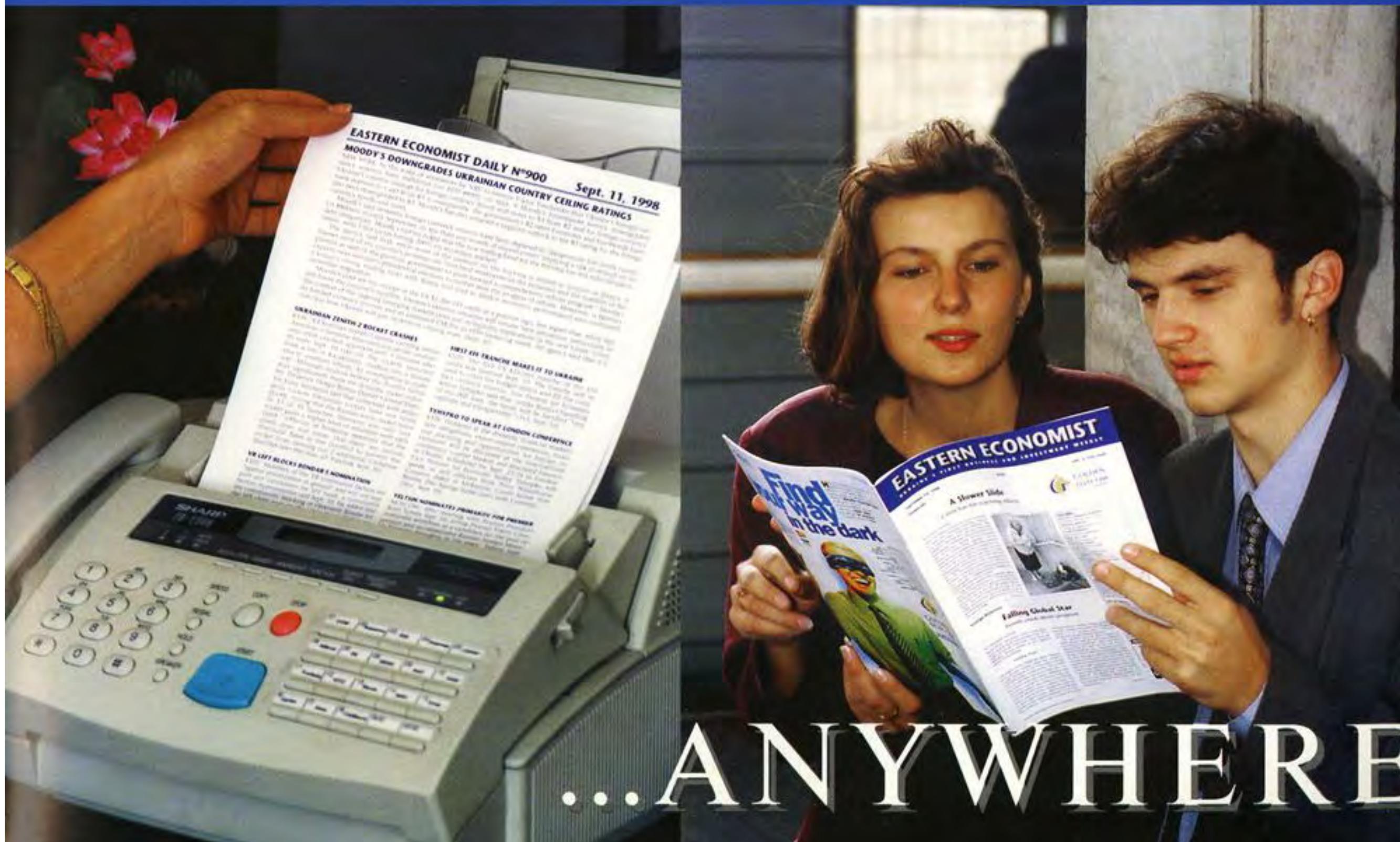
ANYTIME...

For your free trial offer contact us at

client@easterneconomist.com

Kyiv (38044) 246-6445 • Chicago (773) 278-4051

Настав час **освіжити** інформацію

ТЕЛЕФОННИЙ ДОВІДНИК
Жовті Сторінки Київ 1999

Колектив видавництва телефонного довідника «Жовті Сторінки Київ» вітає своїх рекламодавців та абонентів довідника з Новим роком і повідомляє про вихід у світ чергового, ювілейного видання телефонного довідника «Жовті Сторінки Київ 1999».

З 10.01.99 р. довідник можна придбати в магазинах міста Києва: «Мистецтво» - вул. Хрещатик, 24; «Знання» - вул. Хрещатик, 44; «Аскольд» - бульвар Лесі Українки, 22 та у мережі кіосків «Союздрук», а також за безготівковим розрахунком. Довідки за телефонами: 044/228 7554, 246 4395.